

№9-10

1997

619
1.997/2

Aminda

9-12

(16)

ბ. კვერნაძის ოპერის "კოლხეთა ასულის" პრემიერა თბილისში

თამარ მეფის ძეგლის კონკურსში გამარჯვებული პროექტი. ავტორები: მონტანდაკევიძე მ. ცისკაძე, ბ. ავალიშვილი, ი. გველესიანი და არქიტექტორი დ. ცუცქერიძე.

ბათუმის ი. ჯავახიშვილის სახელობის დრამატული თეატრი საბასტროლოდ თურქეთში.

მიხეილ თუმანიშვილის ძეგლის გახსნა.

გერმანიის საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური და სალიტერატურო,
სამხატვრო ქმედალი

შინაარსი

ბიჭი პერკინოვსკილი,
ი. ზ. ხალოვის ნაფილი ბიოგრაფია

ჯანსუღ ჩარკვიანი. მსოფროს
ფარსული (ლესხეი)

მამუკა ვიცხლაძე. რაფა, რანუნია

მასილ გვიტაძე. ახალი ლესხეი

ხუნა რამონ სიმენისი. ჟღაბერი
და მისი (მარგარიტა)

ბურაბი ბილუჩვილი. ტყუილი

ქვა ცხაბაძე. მსოფროს იმითი რომ
გადავარდა

ჯემალ მისტიკვილი. გავსებს მის
ლესხეი

ინტარვიუ ბიკ ზანტურიასთან.
სამოქმედო მუშაობის პერიოდის ტრაგედია

ქვანა ჯონი. ღაბიძე — კლავსოროსი
ხელმძღვანელი

ლია ზავსავაძე. ლესხეი

ბუნდარა ბახტაძე. არაჩვეულებრივი
ფიცილი ვაჭარი

თეიმურაზ ჯვარცივილი.
არაჩვეულებრივი ფიცილი

ართურ უილიამსი. მისი მემორიალი

ლია ჩლაიძე. მისი მემორიალი

ავაბი, ავაბი, ავაბი

პროგრესი

სარედაქციო კოლეგია:

ჯანსუღ ჩარკვიანი — თავმჯდომარე

მუნდარა ბახტაძე — კავშირსამართლებრივი
რედაქტორი, ვასილ გვიტაძე, ნატა მარ-
ტიანაშვილი, ზურაბი კვანტალიანი, თეიმურაზ
ინცილი, ღიბარა ნოზიძე (მხატვარ-რედაქტორი),
ქვანა ჯონი, ქვანა ჯონი, ზურაბი ჯონი, ზურაბი ჯონი,
რედაქტორი, თავმჯდომარე

ელდარ შევარდნაძის ონასისის პრემიით დაჯილდოება

თბილისის პირველი საერთაშორისო პიანისტთა კონკურსის
ლაურეატი მარინე ნადირაძე

„აუდიენცია“ ეთერში გამოსვლიდან წელიწადი შეუსრულდა

ი. ა. სხვალნიძის დასკრული ზომბარსაჲ

1879 წლის 21 დეკემბერს, ქალაქ ვიროში, დაიბადა სოსო ჯღალაშვილი, მამაკაცი მხედრობის პროფესორის ბიჭი, გენერალ-სამხედრო სკოლის.

მამა წარმოშობით გლეხი, სოფელ დიდი ლლოვანი, მესამით ჯღალაშვილი, პროფესიით მემკვიდრე იყო. მას ვიროში საკუთარი სახელობის ქონება, რომელიც მალე მამაკაცს და სამუშაოდ გადავიდა ბოლშევიკთა, ადგილობრივი ფუნქციონის ფორმაცია, ისტორიის თანამდებობაზე გარდაცვიდა 1909 წელს მიხეილის საავადმყოფოში, სადაც მიიყვანეს მძიმე ავადმყოფი და სასლავის კეთილმოეზობის უპატრონო მიყვარებულს, სოფელში მალე დაიკარგა. ასე რომ ვერსია, თითქმის ბესარიონი დაიბადა „მოკრულ წიგნში“ როგორც ამას ზოგიერთი რუსი „მკვლევარი“ ამტკიცებს (დაინთო მიყვარებულ ქრალიოსსაგან), ვალისა და ბოროტობის.

დღეს, კაცობრივ გლეხურ წარმოშობით გლეხი, სათნო პიროვნება და შესანიშნავი დიპლომატი, სოსო ჯღალაშვილი (კერძო რეცხვა) მანხვადი რუკისა და დღეს ასწორებას მძიმე შრომის, თავის ნაბიჯს, ერთადერთ პირშია კი ჩივის რბეს არ ავლდება, ზომამზე მეტად ამბობს რუკის, რაც უნდა იქნას შეუმრუბელი არ არსებობს.

გარეულად დაბნობილი, მკვირვლი, სიცოცხლით სავსე ხალხის სოსო, ტოლ-მაკეში გამოარჩეული, ყოველთვის კობხად ჩამოტყდებულნი და დახმარებადარჩენილი დიპლომატი.

სტალინის მოძულე ვაი შერალ-ისტორიკოსები (მთი წამოხდა შორს წაყვითლდა), სრულად საწინააღმდეგო ხატკენ სოსოს შავებობის წლებს, მისი ცხოვრების წესს და ყოფით რეჟიმს, პატარა სოსოსადმი შიშობების მზრდან თითქმის დასუსტებულ და მოტივებულებას და ამით ცდილობენ გაასაბრუნონ თავიანთი ავტორიტეტი, წინასწარ დაპროგნატიკული ვერსია სტალინის ფესტივალის ხასიათის შესახებ.

ერთ-ერთი ასეთი დეკლამატორი რადნიკის ხახი, რუსული საზოგადოებრივი ტელევიზიის პირველი არხის დირიჟორი, რადნიკი დღე უზიხოდ, მკურნებელს შემხარავი ავტოსტრუქციული მოუხიზრდა იმ არადაბიანური სისასტიკის შესახებ, როგორცავე თითქმის პატარა სოსოს თავისი შიშობები ექვემდებარება.

„შუბივი, ვანუცმობელი ცემატემა??“

რადნიკი „პრინცი“ დაასკინეს სოსოს აღზრდაში ასეთი სისასტიკე სტალინით გამოიწვია ფესტივალის განთავარება, რომლის მოქმედების მამობა რაველიც ძალიან, მომავალში სისასტიკე და ძალიანდა იქცა.

სოსო მშველს, აღბანი, გაუკვირება ვახსენის თავის ქვევას და ისეთი ხალხი, სადაც გამოხატის ისეთი ერთადერთი ნაბიჯი პარტიის (როგორც ცნობილია, სოსო მშველსის მშველსი ვაშლი იყო), პირველი არხი მშველსის არ შერალი, წლები დაიღწერეს ცემატემა სოსო ხილდენ სულს (გამარჯობისა, აღბანი, ის ქვევას და ის ხალხი, სადაც დაიბადა და გაიზარდა, საზოგადოებრივი უკვე კარგად ცნობილი - მსიხობ-დეკლამატორი რადნიკის).

სოსო ჯღალაშვილის მიმართებაში კი, ყველაფერი სწორედ რომ პირველი იყო. პატარა სოსო დღეს მკვე იყო ნიავს არ აკავებდა, თითი სტალინი კი ამ თმისზე დასკრულ შუბივით ერთ-ერთი კორესპონდენტს შუბივითადაც სახსობს: „მოსხმედივით იმისა, რომ ჩემი შიშობები უსწავლელი ადამიანები იყვნენ და დიდი შიშობებლობით მესწავლიდნენ“. აღბანი, მკვირვლი დეკლამატორს, რომ სტალინის მიერ მოძულე გლეხობის კომისიის ქვემარტობა - აქირობისა ყოველი ქართველი სოსოს, როგორც რუკისა და უნდა იქნას იგი დასაბუთებული და განხილული, ამყვ იყო იგი დასაბუთებული რაველიც და იმისაგანის. იქის.

ახვე უნდა იქნას იგი რადნიკის? „სი ექვემდებარება სოსოს მისი ვინაობის საკითხი და დღესაც კი შიშობების ავტობიოგრაფიის და გზის მიმართებით ყოველთვის და ენას მამაშვილის ფორტობის, სადაც ისინი გაქრული ვაშლით, ტყუილსადაც ვაშლან ერთად.

თუმცა ყველაფერი უკანარ იქნებოდა, სინდისგარეულობა „მკვირვების“ თავი არნებ ჯღალაშვილის რუკის რბილობით ხალხის ფაურის, რამდენი იოსებ სტალინის (წინააღმდეგე თანამედროვე და წარსული ბელადების) არსობის ქონება საკუთარი ცხოვრება, ისევე როგორც საკუთარი მამა, საკუთარი ავტობიო, საკუთარი ხახი, საკუთარი ნაბიჯი. რიგითი ვარსიკების „ახირობის ბეჭეტი“, უკვე, ხოლო გარდაცვილების შუბივ უპი-

ლებსა და შიშობებებს შერახველ საღაროს წინააღმდეგ 900 მანეთი (1947 წლის უკრბის) დატრუვა, საკუთრივ მას კი ერთი წელიწადი წესიერად ფესტივალის კი არ აღბანიდა, კუბისი რომ ნაქტებობა.

ახვე მინდა მოუხიზრო მკვირვლის ხახიშუბივით ერთადერთი კავშირული სტალინის ხილდენ მას მამაშვილის მას იმპორტული მკვირვლობის, რომევე უსწავლელი მას 70 წლისაზევ მარიმეულ ძალიანობით დიდიან შეუხებულ საჩუქრებს ნუნსა.

სტალინის სახეში მოძულე და კატეგორიული: „სასწრაფო ხალხს ეკუთვნის და არა შუბნი და მკვირვლობის რუკისა ყოველი გამარბობილი დაწინაურება სხვადასხვა ვერსიის გადახმობის არც კარგიველი ჩამორბობის, უფრო მეტიც, ვინცე ვიკარებენ კოლეჯში. მაგალითად შიშობები შიშობების გამოწვეული მკვირვლის დღეს საჩუქრის „ნახაზივით“, გადახმობილი მისი წივის: „მესხე დასი სასწრაფო“ უფრეულზე „მისი სტალინის რკობის ხახიშუბი“ ადრევე დღეს წყვალად დღემდებოდა სიკვდილი და უსწავლელი სოსო ჯღალაშვილი. მხოლოე ასე თუ ებნებებოდა დღეს დღეს ბოროტი ცინიზმის რუკის კობის არა, არა მშველსი მკვე კოლეჯ მანხვადი, არა? - ეთიხებოდა ხოლმე საქართველოში დასკრულნი ფილმის მანხვადის თუ პეტია კანახანს. აღბანი, არც ასეთი „სტალინი“ ნამეტებო უღმობის მანხვადიან დღესმისადმი პატივისცემა“.

არც ეკავებოდა მშველსი მკვირვლობის კობის „ახირობისა“ ქართველი ისტორიკოსის, დიქტორის, პროფესორის.

ჯერ ერთი, პატივცემული პროფესორისთვის ცნობილი უნდა იქნას, რომ სტალინისთვის მისი სტალინის რუკის რკობის ხახიშუბი და მანხვადი, ამსილტვრებად უცხო იყო მსგავსი უნახსი სიტყვების ხხვადს, საერ-

თი, და საკუთარი დღის მამარი მით უმეტეს მკვირვ. აღნიშნული საქონის ვარსებობის მიუხედავად სოსოს ციკლს შიშობების სეზონისა.

ახვე გაიხსენებ 1934 წელი, როდესაც იმისა, ვისილიც და მე გაიხსენებ ხალხს თბილისში... იგი ცხოვრობდა რამდენიმე მკვე დამას სასახლეში, ენობი... მუხხვადი იმისა, რომ მამა დაწინაურებული შიშობების მისაგან მოსკოვში ჩამოსულიყო საცხოვრებლად, ასევე დღეს, მან არ მოსურებ საქართველოში და განარბობდა რეკლამების უზრალი, მიწვევებულ ქალის ყოფის რიგსაც მამარმამ იგი ბოლოს, საკვლავად ცოტა ხნით აღბანი, მინახვდა, მან გულსტკივლით უთხრა შუბლს: „ძალიან ვულ მშველსი, რომ მშველსი არ გამოხევი“.

მამას მინდა უკვადი დღესამისი და დღე პატივისცემისა მას ხალხი მუხხვებოდა, რომ იგი (დღესამისი) იყო ეკვიანი ძალი, მას მშველსობაში ქონდა მისი სულიერი დიქტორის და არა განახლება. მამამ ძალიან მტკივნეულად ვარცხდა მისი სიცოცხლი. შიშობები იგი შიშობების მშველსი მას.

ბეგისა ქონდა თავისი პრინციპები, მიწვევებულად მისი პრინციპი, რომელიც ვაგნლი მკვე, უსწავლელი და ღრუბული ცხოვრება.

მკვირვლი უკვადი დამბიშობება, რომ შიშობების უფრო დეკრება, ვინცე ანტისტალინისტების მიერ გატრეულზე ბინძურ ჰორებს.

„აღრე მკვირვლი, - განარბობს თბილისს პატივცემული პროფესორი, - ცოლად შერთო ვაგნლი ახალგაზრდა ქვევის ფარსისგან, იქნას ლენინი ეწინააღმდეგე მშველსის ცერებობისა!“

მკვირვლი, აღბანი, დაინტერესებს რისთვის და ვისთვის დასკრული მუხხვების ვაგნლი ახალგაზრდა ქვევის ფარსისგან, იქნას ლენინი ეწინააღმდეგე მშველსის ცერებობისა!

ყოველდღე უზომოქმული იმად დატკვირება, რამდენიმე თუკი გამოიწვია და ცნობილი მკვირვლის მათი სიბინძურის წარმოუღებლს ფართო საზოგადოებაში თითი დიდი თანამშრომლის და მისი რუკის მითობისა, რა მოუხიზროდა ვაშლივით: ხხვობების, მითობების, სოფელიანების, ვაშლივით, უსწავლელს, რუკისგან, რუკისგან და სხვათა და სხვათა.

პატარა სოსო გატრეულ სიკვდილსთან ერთად სულიერი სიბინძურაც აღმავლდა იგი სამართლიანი, კეთილი, უმშინობი და რაც მთავარი, იყო ატრეულსტკი გამოიწვია მტკივლ ხახიშუბი და ფიხიერი სიბინძურის. მისევედა სიბინძურს, უკვადი ქართველი კობი და დახტის თანამშრომლები მუხხვებისა სოფელიანის გამოკრეულნი გამოიღობდა.

მხოლოდ (სტალინი და მკვირვლი მზრდა) მისი სხვალნი ციკლი იყო ატრეული მკვირვლობა, რომელიც ძალიან პროფესიონალიზმით ასრულებდა. რაც წლის სოსო, დღეს, რომელიც სურდა სულიერი დღის მამარმამ გამოიწვია ვერსიის სასწრაფო სიბინძურის სასწრაფო მამარმა. სასწრაფო მამარმა განსაკუთრებული ნიშნის და სიბინძური კობი დასაბუთებული და აღბანი მამარმამ არ დაყოფრა. პირველი ვაშლივით ფიხიერი სოსო მშველსი, 1894 წლის წარმოების მამარმამ სასწრაფო მამარმამ და იმავ წელს გამოიღობს იქნის ბოლოს მამარმამდებულ სასწრაფო სხვალნი.

მე-9 საუკუნის 90-იანი წლები კავკასიაში ხასიათდება სამრწველო კატაბოლიზმის განვითარებით. კატაბოლიზმის განვითარებას, როგორც წინა, თან ახლავს მუშაობა კლასის რეაქციონერი წინა თბილისში, რომელიც არ დროისთვის ამოყვავის ცენტრის წარმოადგენდა, რევოლუციურ მოვლევებს და მარქსიზმს პროპაგანდა უწოდებდა ამოყვავისთან გადმოსახლებული რუსი რევოლუციონერები.

სემინარიის სწავლის პერიოდში ახალგაზრდა სოსი ჩვეული შემოკრობით ბევრს მუშაობს თავის თანაკ. ცენობა შეგებისა და კანტის ფილოსოფიის, სემინარის მარქსისა და ენგელსის ნაწარმოებებს, აგრესიუტებს „კაპიტალი“, კოიხობლის და პოლიტიკათის სკუპების ლენინის წიგნებს, მამარული ახალ-სოსისწესს წინააღმდეგ.

1895 წელს სოსი სათავეში უდგება სემინარიის არსებულ მარქსისტულ ჯგუფებს.

1898 წლიდან კი ოსიპ ჯუღაშვილი ხდება რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშაობა პარტიის წევრი. რევოლუციურ მოძრაობაში, - ოცდის მოკვანეთით სტალინი, - მე ჩავები თხოვობით წლის ასაკში, როდესაც დაუყვამბილი ამოყვავისთან არალეგალურად მხოვრებ რუს მარქსისტებს. ამ ჯგუფმა ჩემზე დიდი ზეგავლენა მოახდინა. მან აღმოძრა დიდი ატანკვემა მარქსისტული ლიტერატურისადმი.

სემინარიის კვლევები სოსი ჯუღაშვილი რევოლუციური საქმიანობის პარალელურად გატაცებულია სახარებლის ისტორიით. იგი ძირფესვიანად სწავლობს ქართულ კლასიკურ ლიტერატურას და პოეზიას. მცქირებული კუბითი უღებია აკვირებისისწესს შესწავლას, რომლის ბევრი თავი და აფრხობს ზეგარად იცოდა. ამავე პერიოდს მიეკუთვნება მისი მცდელობა აკვირებისისწესს რუსულად თარგმნის. გარდა ამისა, იგი სერიოზულად სწავლობს და აჩანდა ზეგის ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ოსიპ გრინაშვილის, ვაჟა ფშაველას, ადვანსანდერ ვახტანგის, ბესარიონ გაბაშვილის, დავით გუგუშვილისა და სხვა ქართველი მწერლების შემოქმედებას. ცენობა ხელახანასა ორბელიანის ბიოგრაფიასა და მეტეოროლოგიას. ყოველივე ზემოთქმულებზე არ შემოიღება არ აღინიშნოს კომას განსაკუთრებით ნიჭი და ძირფესვიანად ქართული ლიტერატურისა და პოეზიის მამარული ქართველი კლასიკოსების შემეცნებობის შესწავლასთან ერთად იგი თვითონ არის გატაცებული და კარგად იცნებებდა პატრიოტული სიყვარული და სხვა მხრივებზე ლექსების მოხიზვა. სწორედ ამ წლებში გატაცებულია მისი შესანიშნავი, დიდაქტიკურ თემზე დაწერილი ლექსი: „კარს გაუფრთხიან კოკრი“, რომელიც ილია ჭავჭავაძის დაბეჭდვა თავისივე რედაქციონერის გამოხატულ ვახუშტიანში, ამავე ვახუშტიანში ბეჭდვას მისი პოლიტიკურ თემისა დაწერილი ლექსი. დათარიღებული 1895 წლის 11 ოქტომბერს, რომელშიც ატერია მათელ მომავალს უწინასწარმეტყველებს საზოგადოების დაჩაგრულ უფას.

„კარგად იცოდა, რომ ერთხელ მამის დაღუპული ჩაგრული, კვლავ აღიმართავს თავს წინასას, იმდელი ადტიკებულ“.

სოსილი 11.03.1895 წ.

პატრიოტულ თემზე დაწერილი ერთ-ერთი ლექსში ატერია საკუარ განცდების გადმოცემს: როგორ გირსავან დაიხვეწილი კვლავ ენისაგან თვის ჩაგრულ მხარეს, და რის სწული, შუქს მოღებული კვლავ დინახავს მუცს და მივარეს, მამის თუ, ჩაგრულს, სივლის ნისლი თაილად მწუხარს, მუხეზე შრომობდა, და იმდებში კეთილდღეობის უბედური ეკლში მიღობრინებდა“.

სოსილი. 22.09.1895 წ.

ლექსში მოხუცი ნინო-სოსი ჯუღაშვილი ეტება მშობრული ლეგენციის სოციალური დეკლეაციის საკითხს:

„მოხუცდა ჩვენი ნინოცა, გაუცვდა მკვლე მობრისა... რარე გეტხვა ტოლად ჰქვამდად ღრე გრისისა.

კი დედასი მრავალჯერ „აფთობა“ - ნაგლის ტრიათით, მტყნ-ღია განი ბოლოში წამს გაეარინილა გრიათით.

ახლა კი მუხლებს ეკვარ ძრავს, სიბერით მოკვითობლასა, წვეს, ან ოცნებას, ამ წარსულს უამბობს შეგონებებებსა“.

სოსილი. ივლისი 1896 წ.

ქართველი ხალხის სამაყურ შეულის, დიდი მწერლისა და ხაზოგარე მოღვაწის რაფელი კრისთოვსადმი მიძღვნილი საუბარებო ლექსში, პოეტი სოსი ჯუღაშვილი დიდი ოსტენტითა და გულწრფელი სიყვარული, უბედურებისთვის დახასიათებული სიმძაფრით გადმოგვცემს მწერლის დამახასიათებელს:

როს მშრომელ ვაგვითა ვაგებთ სახალად აგრებულელი, ზეკას შექცუნელი, მეგონა, ერთისთვის თავდაგებულელი;

რომ ერის კეთილდღეობით სახადად ატყნებელი, სინთ ადლებრინე ტყლი მხანგე, სინთ ზეკით მოღვინებელი;

როს დაეკალიბი საშობილოს, ის იყო შენი ტრიალი, მისთვის გაქმნდა შენს ჩანგას გულის წარტყდა ვწრიალი...“

მამის, მეგონა, ქართველი თურმე ციურ ძეგლს ვეგებდა და წარსულს შრომას, ვაგებს აწუხობი ვეგვირგინებდა“.

შენმა სიტყვებმა მის გულში უკმა გაიგადა ფიქვია, მომეკე წმინდა მტყვანარი, რაც სინდით დაიციოთსა;

ნამგლად იხმარე ერისკან გრძობითი პაერში ძახილი: ვამა რაფელიც გაზარდვას მამულში შენერის შვილი“.

სოსილი. 29.10.1895 წ.

განსაკუთრებულ ურავლებას იმხასურებს მანც, სოსის პირველი ლექსი „კარს გაუფრთხიან კოკრი“, რომელშიც დიდი დღიასით ენობა, მთლი ქართველი საზოგადოების ადტიკება და მოწინავე დამახასურა.

საქმი ისაა, რომ ამ ლექსში, სრულიად განსვლილი სოსი (იგი მხოლოდ 15 წლისაა) ქართველ მწერლებს მიუგვარა, როგორც ქართველი პოეტ-დიდაქტიკოსის დავით გურამიშვილის შემეცნებ.

სოსის სიკეთის მოღვლე განსხვავებდა იმად დავჯებრდა, რომ მჭიოველი თვით დაწერილს მის პოეტურ შესაძლებლობაში და იმამც, ამ გზას ბოლომდე რომ

გაკოვლიდა, უსათოდ დაიჭერდა თავის სადგომს მსმართას, ილიას, აკაკის, ვაგის ვაგროლი.

სემინარიის მარქსისტული იდეების პროპაგანდას პარალელურად კომას ამ პერიოდში ინტენსიურად მუშაობდა ენგა თბილისის რეაქციონერების ღიბის მუშაობა წინაშე; იგი მოწინაველად არალეგალურ კრებებს, მიტინგებს, გამოსივლებს პოლიტიკურ და სხვა აქტიურ თემებზე. წინს და აგრეთვე ხელისუფლების და ადმინისტრაციის სწავლადღვი ურუკლებს, ხელმძღვანელობს მუშაობა კონკრეტებს.

სწორედ მუშაობა ამ წლებში, მათივე მხრით კომას სიტყვებურად უხდება მან წინაშე მისი სიტყვის გამოხატვა სხვაგვარად აქტიურ თემებზე, რამეთუც იგი ძირფესვიანად სწავლობს ფილოსოფიას, პოლიტიკას, ისტორიას, კომუნისტს, ნაციონალურ საკითხებს და სხვა. ამავე ხარად ითვისებს რუსულ და დასავლურ ევროპულ ლიტერატურას.

კომას ლექსებით იმდენად საინტერესოა, რომ აღტიკებულ მსმენელების რაოდენობა გეომეტრიული პროგრესით იზრდება: შედეგად - კომას ლექსებში სიტყვები, სახელისწილი პატივს საქმარინად - დიდ საკებ დარბაზში ვადაის.

კომას სახელი, როგორც ერთ-ერთი გამოჩენილი და განთავლებული მარქსისტ-რევოლუციონერისა, ცნობილი ხდება არა მხოლოდ საქართველოში, მათელს ამიერკავკასიაში.

კომას განსაკუთრებულ ყურადღებას იმდენს სპარტოველის ისტორიისადმი. სწავლობს და მუშავს უღებებს ქართულ კულტურულ შემეცნებობას იყველებს ქართული რენესანსის წარმოშობის ისტორიული საუბრებზე და მის მიმოხილვას ქართველი ერის ისტორიულ-კულტურ განვითარებაში აღნიშნულ საკითხებზე იგი მოხსენებით გამოდის კრული ადვოკატი სოსის წინაშე. სადაც მუშავებს ვაგის თბილისის მოწინავე ინტელექტუალის წარმომადგენლებს ეძღვნება.

„კომას შესანიშნავი მოხიზვებელი, მან აღმოჩინა არალეგალური ნიჭი ადვოკატის „კაპიტოლის“.“
ეტება არ ქართული რენესანსის საფუძვლის, კომას ადრესებს მის ევროპულ რენესანსს და დასკვნის, რომ ქართული რენესანსი ორი საუბრით უსწრებდა ვეროქულს. რომ რუსთაველის საუბრე-შეგებლობა არაა მხოლოდ ქართული კულტურის მოღვინად, იგი კაცობრიობის განვითარების კომპლექსური მოქვეყნება. უღვა, რომ რუსთაველს მისებრ დიდი წინამორბედი უნდა ყოფილია მებუთე, მუხეველ საუკუნეებში. ურავლადი დაკავიერული მოთას მუხეველ სიტყვებს:

„ამ საქმეს საფარულსა, ბრძინა თონის ვაგეხანას... - მამართავს იგი მსმენელს და ვაგარბრებს: მეცნიერები ეკუთვნი, რომ დღისის არის მე-5 საუკუნის ქართველი მოაზრებელ პეტრე იბერი, ფსევდოდონისე ართავიკოსის სახელით ცნობილი, რომელიც ანტიერული აზროვნების შემეცნებობა მთლი და საშუალო საუკუნეებს ვადაისო.“

ენდარტმობის, რომელიც უკმა დღიხანა დანარტრებულ კომას საქმიანობის, მუხეველ მხარედ არ გატრობრტეტი მშობულ მასებში, სადაც იგი თავის ვაგ-მოსვლებით რევოლუციურ უღეს ადვოკედა. მუხემაკ არ დააყენა: სემინარიის ადმინისტრაციამ ენდარტრებისაგან მთლი „დოსი“ კომას საქმიანობის შესახებ და მოთხოვნა, მისი სემინარიიდან გარეცხვის თამაზე.

იდეა 1899 წლის მათი. კომას სემინარიის დამამოკრებელი კურსზე წარჩინებით ამატებს გამოცემებს, დარწმინდა აქვს ერთი გამოცემა, ამიტომაც სემინარიის ხელმძღვანელებს რეაგირებს კარგე ტრუკებს ენდარტრების მოთხოვნას, კომას სემინარიიდან გარეცხვის შესახებ, რამაც ენდარტრების შეფის სასტიკი რისხვა გამოიწვია.“

მისი ბრძანებითა და უწოდო მოყოვადეობით ჩაჭარბებულ იქნა ჩრეკვა კომას ბინაში. ჩრეკვას ამოხეველი იქნა დიღობა მარქსისტული და სხვა არალეგალური ლიტერატურა... მუხემაკ - 1899 წლის 29 მარტს, სემინარიის რექტორის ბრძანებით, მარქსიზმის პროპაგანდის მოტივით, სემინარიის მე-5 კურსის წარჩინებული სტუდენტი სოსი ჯუღაშვილი გარეცხულ იქნა სემინარიიდან.“

აკვტრინო სოსი

ვეზივზიონ

მიწა

ვეტრფი, ისე ვით შეჴფერს,
ცას - ერთბეწო სიტყვას,
ვითარ ჰაპანქმს - ეფერქმს,
ვის დღოფცემა მიფვარს.

მაგრამ სულ სხვაა მიწა,
სულ სხვა სურნელი დასდის,
მიწაჲ, შენს სახელს ვფიცავ,
სხვის მიწას ვერ შეგადრი.

მიწაჲ, შენს მეტი ვინ მწამს,
ვეტრფი შენს მოას და შენს კლდეს.
რად არ გასკდები, მიწაჲ,
რად არ ჩამიტან ქვესკნელს.

ბაწაწილება

აი, ამაღლდნენ უღირსები
წმინდა ტაძარში,
ხოლო ტაძარში მიმოდინა,
როგორც ბაწარში.

ქლესა ბავიდან
სიტყვა მესმის ავი, გოროზი,
გაწაწილებული ერთგულება
სადაღე ბოლოს ზის.

მტრად უქცევია უღირსობას
კაცის ღირსება,
გუმინდელს გავცქერ
და სხეული ქაცვით იფსება.

სიცრუის მოქმენდი
შხამიანი ყანწით მხვლებიან,
გაწაწილებიან,
მაგრამ როდის გაწაწილებიან?

ლემესით მიწმრამს

პაოლო იაშვილს,
სერგეი ესენინს!

თქვენ გუგუნებით ლექსით მეომრებს,
ვისაც ჩაეჭირათ სიტყვის ფთილი,
აი, წაივდა, ერთი, მე? იე -
ბედნიერება არის სიკვ...ლი.

წუთისოფლიდან ვერ გავცეტი,
ვინ დამაბერტყა ბელი წარმართითა,
შეკერი მდინარეს ერთი მეტივე,
რომელსაც ტივი წყალმა წაართვა.

ვინ აღარ მიმტრო, ვინ არ მიშარა,
ამიტალახეს ბოლმით წინკარი,
თქვენი არ ვიცი, მე ვარ მშობარა,
ვერასდროს თავი ვერ მოვიკალა.

შპმ დავპარ...

კომფორტაბელურს მამრალზე ვოფას,
კარგად გგონივარ, რადგანაც ვმღერი,
მიღი, დაუკარ, დაუკარ, ოფა...
ჩემი დედუკით და ლერწმის ღვრით.

რის ფუფუნება, რა ფუფუნება,
გაეზედაჲ მთებს და ვლეს მოვიღვრებ,
არსებობს ერთი კაცია... ბუნება,
რო ჩამოკილი, მაინც იმღერებს.

აბალო

ზურგი აქცია უგუნურმა
ცოცხალ წყაროსივალს,
დანგრეულ ჭასთან ემშასხორით
სიტყვა წარმოხიქვა.

სიტყვა, რომლითაც
ბრბოს მიავო დიდი პატივი,
ბრბომ მისაგები
მიიხიდა ანდამატივით.

აღიდა ეშმა, სასახლესა
ემშაქეულსა,
უცებ ზეციდან ხმა ქუხილის
ესმა წყველსა.

ზეობდა წამით,
შემუსრული, ხრწნილი სამყარო,
ხოლო უფალი
სივარულით ზელდა აყალოს.

პიი, სადა ხარო?

ისე გპურობდი, ვითა მშვენდა,
ქიქაზე მესხდნენ სიტყვის მარჯვები,
მყარად ვაგებდი მძობის შენბობს,
ცისკენ გაჭრილი ჰქონდა ფანჯრები.

კაცთა სიზორეს გზას უმოკლებდი,
ეკარგავდი მიწას, შობისგონსებინას,
ჩემგან დაზარდლი ვუფხვის ბოკრებში,
ხვარამზის აბჯრით იმოსებინას.

იფავ კეთილთა წყლულის მეწამელე
გაფლიდებულთა დაცამდეწველი
და თუ ვიჭირვე, და თუ ვეწამე,
უფალი, ისევ შენი შეწვევით.

მერე რა იქნა, საით გაფრინდა,
ნაკურთხები და ნაერთგულები,
გამოძებწვინი არც არაფრინდან,
დგანან მსტორეები და შთქმულები.

სად ხარო, შეილებო, სად ხარო ობლებო,
მივადგე რომელ ქვათა სამტეხლოს?
სადა ხარო, ძველო მახარობლებო,
ხვალ ფიცი ვისთან უნდა გატეხიო?

იბერიოში

შუაღამეა,
თვით იესომ აკურთხა პური,
სუფრასთან მჯდომი
შენზე ფიქრით
მოვიკლავ წყურვილს.
იმ შენი ძველი სიყვარულით
სავეს მაქვს კათხა,
მთვარე?
კი, მთვარე ავერაა,
მარა შენ სად ხარ?

ვაპიდა

კვლავ მერამდენედ
ჩაეუბრუნე ხანჯალმ ქარქაშს,
მოწვევით გაეშვინე
ცის სიღრმეში ვარსკვლავთა კაშკაშს.

წაივდა ისიც,
სიტყვა არ სოქვა, ისე წაივდა,
მე კი დაღლილი
მოვლასლახებ
სიტყვის ყანიდან.

ბოლო ღროს

ცამო კი არა,
მიწაზეო გაღობს სულელები,
ჩემო იმანო,
შენც ბოლო ღროს
გამოსულედი.

სულწიფინდის ცხრა ნაყოფიდან

სიხარული არა მაქვს,
არც სიმშვიდე არა მაქვს,
სიტკობა არა მაქვს,
მყუდროება არა მაქვს,
მივსდევ სარწმუნოების
და სიყვითის ქარავანს.
სულგრძელობით სავეს ვარ,
მოთმინებით სავეს ვარ,
თვალმუდგამ სინათლის
სივარულით სავეს ვარ,
მოუტყვე უფალი,
მოკვდავს შენთან მსგავსება.

აქ აღარ ვრჩები,
წინარბობან
მივდივარ სკანეთს,
უსმულ-ლატალში,
66-ს გადავებრუნებ
მტრების ეწინაზე
და მივიღებ 99-ს.

ქვები

მე უნდა შევრჩე
მიუვრალი ქვეყანას,
რომ აღმოჩინება
ეუთხრა უარი,
მახსოვს, ჩვენს შორის
ქვები ეყარა,
ვით ერთგულება და სატყუარი.

ორივე ერთია

და თუ მიხვდები -
შენ თავადა ხარ
ორივე, მეოსანო,
შენ გუნაცკალე,
მბაო, შხის ნებით
კაცო, ნაღლო და
პატიოსანო.

წუთისოფალი

მოვრჩია სამზადისს,
წუთისოფლის
წამებას მოვინი,
ვინ „მერსედესით“
მიღის იქეთ,
ვინ კიდევ ჩორით,
ნაღლი იქაა,
სააკაო
ყოფილა მოჭრით.

**დღევეანდელი
ლექსი**

ამ პატარა სისულელეს
მტკვარი შეღუფლუნება, -
არცა არაკაცობა და
არცა კიდევ ცთუნება,
იმ კაცს,
კაცის ხორცი მოსწონს -
კაცია და გუნება.

მისაზარი

შენს ჭრილობას ვენაცკალე,
გზას მინათებს წარსულში,
მტერი ვთვალე,

ვერ დაეთვალე.
ნეტაი, ვის, რას ვუწლი?
ალბათ, ვუწლი, თორემ მტერი
სულელი ხომ არ არი?
მე კი, ქვეყნად რასაც ვმღერი,
ის შევინა მთავარი.

აღარ გჭირდები?

კუშტი ვარ და მწერალად მყოფი,
მაგრამ არა მრისხანე,
ჩემს მოწვეულს შრომით, ოფლით,
ღვინის აღარ მისხამენ.

ემშაკისავ, რასა მკიცხავ,
რასა მჭირდევ აუღლებთ,
მე ხომ ვცივი, რაც ხარ, ვინც ხარ,
შენი სიფანდლებით.

მე ხომ შენი სასანთლე ვარ,
შენი ჩასაჭლები,
მოხვალ, დამის გასათევედ,
წახვალ, აღარ გჭირდები.

მჯერა, ოცდაათი ვერცხლის,
მარად იფე თანახმა,
მაგრამ ნუთუ ჩემი ცეცხლის
ნაპერწკალიც არა ხარ?

არად ჩათვლი ქვეყნის ყაფანს,
წავალ ღონემიხილით,
სულისა და ზორცის გაყრას,
ჭკვია რადგან სიკვდილი.

66

ღვარცოფში, ღვარძლში,
გზები განვლევ.
მართლა ზღაპრულდებ,
ვეწობა სუვევლას
დამზავრელებს
და დანავრელებს.
66 - ღმერთო ჩემო,
რადგან მარგუნე,

**დამალული
ნათიმლი**

მე რომ მღერითა მოვსთქამდი ტირილს,
მე რომ ცეცხლითა ვდავადი ლახვარს,
მე რომ გზის მიღმა ვიღებე გზირი
და ვუმარჯვებდი მზიშვილებს ფარ-ხმალს,

- შენ საკუთარ თავს ასხამდი ხორტას,
ტკივილის მიღმა გარდახვეული,
შენ ახერხებდი შორიდან კორტანს,
მე კი აქ ვეადე მთილად დაღუნული.

- თუ ყველაფერი ზღება ღვთის ძალით,
თუ ღვთის ძალა აქვს ემაწიელოკაცობას,
რატომ ახლოდან ვერ შევიცანი,
- ნუთუ სიმორე ნიშნავს გაცინობას?

შენ არ ყფილხარ კაცი კემწის,
ლალი დარბაზით იყავი მიუვრალი,
როგორც არწივი, ზიხარ ყვეგებში
და მშორისაკენ გაგირბის თვალთ.

მე ვეღარ ვხედავ დამალულ ნათელს,
მიშკლა ლექსიდან ლექსში წანწალმა,
პირამოვისებულ შეწნაირ ქართველს,
წარამერგობით უნდა ვუთხრა გამწერალამა:

ხელით ვეფხვია შემეჭრებით არ ვარ,
არც ბლაგვი ხმლით ვარ,
არც გაბასრულით,
თქვენ გკონდეთ ოქრო, ღობა და ქარვა,
მე მომავალში ცეხივებო წარსულით.

1997 წ.
იანვარი-ოქტომბერი.

რანუ, რანუს აინა

(მამბრძოლა)

„ჯაბანი“ შეადარეთ აგრეთვე: ძაბეა, დაძაბული, დაძაბუნება, ძაბული და სხვა.

პირი - შეხედა. **მიქაქიძე** - თვალღერება. **ცი ანძირი** - ზეპირად, წინაში ჩაუხედავად. შეადარეთ: „მზერა“.

ძალა - ტანჯვა, სიღუჭბირე, გაჭირვება, ძალდატანება, დაგვიანებით, კლიინით გამოწვეული მოუთმენლობა, ტკივილის ვერაძილება. **ბაბლი** - დატანჯვა, ვაჟამბა ვინმესი. **მიძალი** - ტანჯვის განცდა, გაჭირვებაში ყოფნა.

ქვიშის წრწყლები იცის მაღაგასკარზე, განსაკუთრებით სანაპირო ზოლში, სადაც ჩვენ ვიყავით. ვერაფერს ვერ იგრძნობ, ისე შეუმჩნევლად შეგიძრება კანში, მხოლოდ რამდენიმე დღის მერე, თხილის კაკლის ხელა ბუფის რომ გაიკეთებს, ავცნება, დაიხედავ და ვერც თავს გაუგებს ამ საქმეს და ვერც ბოლოს, თუ ვინმე არ ეთიზრა, რაცა გვირის. ზუთიოდე ასეთი ბებერა რომ გამოძივდა ფეხისგულზე, რაც კი მალამობი მქონდა წაღებული სახილდან, სულ ყველა რომ ცვადე, არაფერმა მიშველა და კოჭლობით სიარული დავიწყე, მერედა შემაძმინეს მაღაგასებმა და - რა გვირსო - მქითხეს. არ ვიცო-მეთქი, ვუთხარი, რაღაც უცნაური ზორცმეტეზე გამოძივდა ფეხის გულზე და ერთ ორ დღეში თუ არ გამიძრა, ანტანარი-ეუმი უნდა წავიდე, ექიმს ვეჩვენო-მეთქი. ჯერ ჩვენ ვაჩვენეთ, მოთხრეს, ნახეს და გაიცინეს. ქინძისათვი ამოლო-მერე ერთმა ვიგომ და ორივე ვიგომ ამომიყარა ის ბუდეები ფეხის გულებიდან. მეწყვიდა, რა თქმა უნდა, ვიძანჯებოდი სიმწრისაგან, „მიძალი, ვაზაპაო“

- დიმილთ მითანაგრძნო იმ ვიგომ „ვაზაპა“ რომ უცხოელსა და ვერაქმელს მინადავ, ვციოდი, ეს „მიძალი“ კი ქართულად გავიგე და გამოირკვა, რომ არ შეგმცდარება.

ძი - სიარული, შინიდან გასვლა რაღაცის, ან ვიციკის სატებრად.

ძიხძიხ - ხეტიალი. შეადარეთ: „ძიება“.

3

ბაბარი - საჯაროდ წარმოთქმული სიტყვა. კაბარის როლი განულომე-ვლია მაღაგასურ კულტურაში, მკვლევარები ამბობენ: „ პირველად იყო კაბარი“, რომ ამ კაბარიდან იღებს სათავეს მთელი მაღაგასური, უაღრესად მრავალფეროვანი და საინტერესო ზეპირ-სიტყვეობა. კაბარში აირეკლება ტრადიციული მაღაგასური სარწმუნოება და მორალი. კაბარის წარმოსიტყვამდენ და წარმოსიტყვამდელსაც ყველა მტნ-ნაყლებდა მნიშვნელოვან საჯარო შეკრებაზე-არსებობს უაღრესად დახვეწილი ფორმები ამ კაბარის: ქორწილები, დაკრძალვაზე, წინადაცვის დღესასწაულზე წარმოსიტყმელი კაბარი, სასტუმარ-საპსინძლო და სხვა. კაბარი იმპორტ-საკიის ძალიან დიდ საშუალებას იძლევა, მაგრამ ამავე დროს მკაცრ, ტრადიციულ ჩარჩოებში მოქცეული, ჩვენს სადღერძელოსი არ იყოს. მაღაგასებს საერთოდ ძალიან უყვარდა და ესტრეხებათ კარგი ლაპარაკი და სიტყვის თქმა.

ბაბამი - კაბარისა ჰგავს ესეც, „ფბღს“ ნინავს, ყოვლად კატეგორიულად.

ბურუ - ყურმოჭრილი. ყური მაღაგასიურად „სოფინა“ იქნება, ან „ტა-დანი“, არც „მოჭრასთან“ აქვს რამე საერთო ამ „კურუს“, მაგრამ აი, ყურმოჭრილი რატომცა მაინც დამიან „კურუ“ მაღაგასიურად.

ქელი - პატარა, ცოტა, მცირე. **ბამელი** - დაპატარავება-დაკლება, დაცოტლება. **მიპმელი აინა** - ნაკლებოვანი სიცოცხლე, ჯახინი, „მიკვლარობის“ - გურიამი გამოიონია ეს სიტყვაც, კოჭლობით სიარულს ნინავს. იფევა ძველი ქართული „მკელობელიც“. შეადარეთ: „ეკლი“ და „ელება“.

კუტუ - ეს სიტყვა „ბიჭის“ მნიშვნელობით - „კუტა“ - დღესაც იხმარება გურიამი და თუ არ ვცდები, რამე რელიგოშიც. **რაბუტუ** - როგორც უკვე მოგახსენეთ, საკუთარი სახელია, ჩვენებურ „ბიჭიკოსებასი“, „სამპატარა“ ბელნიერებას, მუხას ნინავს, „კუტუსამპატარა“ კი დამის ქითანს. არის ასეთი გამოთქმაც: „ცი კუტუ, ცი კალა“ - არც

3
პი - ცნობილი (ამბავი), ის, რაც ვიცი. **მაპი** - ცოდნა. **პიპი** - პი-პი რომ ასეაო, ჩვენ რომ ვიტყვით, დაახლოებით ამას ნინავს. შეადარეთ სეანური „მანალ“ (ცოდნა) და ნურც ის დაგვევიწყება, რომ პაოსი (ანუ სიმბურად - პაოსი) თარგამოსის უფროსი შვილის სახელია, რომელიც, როგორც ჩანს, თავის ძმებს რომ შეუპაპირდა, იმის მერე გახდა ინდოევროპიელი.

პირი - ძალა. **მაპირი** - ძლიერი. შეადარეთ: პერი და პერი-პერი, პერეთი, სომხური „მპერი“ (ანუ იგივე ამირანი. ამ ორ სახელს ეტიმოლოგურადაც უკავშირებენ ერთიმეორეს და მართალია, როგორც ჩანს, ეს), აგრეთვე - „იხერი“.

პუნი - ამბობს, ანუ „უზნობს“, „უზნობს“, ამას ნინავს.

პიტა - დანახვა. **ცი პიტა** - არ დანახვა. შეადარეთ: „ჰიტა“ და „ჰიტა-ჰიტა“, ბავშვებს რომ ვეთამაშებით ხოლმე.

0

იინა - დინება. არის ასეთი გამოთქმა - „რანუ აინა“ - წყალობით მოდის სიტყვაო, ამას ნინავს, კარგ მოლაპარაკებე იტყვიან.

იბაბ და **ბაბა** - ქალი. მაღაგასურში არც ბაბეა და არც სქესი, როგორც უკვე მოგახსენეთ ზემოთ; აი, ეს „იკალა“ და „იკალა“ ამავე დროს მდებრობით სქესის არტიკლისა და მდებრობითი სქესისათვის განკუთვნილი ნაცვალსახელის ფუნქციასაც ასრულებს, როგორც დამხმარე სიტყვა. „იკალი“ კი, ამ ფორმით, უკვე სიტყვიერებს, მუყაითობას ნინავს.

d

ბაბ - ბნელი, ანგარიშგასაწვევი, გასათვალისწინებელი, საფრთხილი.

ბაბა ნი ანდრუ - ბნელი, დრუბლიანი, ნისლიანი დღე. **ბაბანი** - ეს სიტყვა ცალკე თითქმის არ იხმარება, იხმარება მხოლოდ „ცი“ ნაწილაკთან ერთად, რაც უპირველეს შემთხვევაში და ამ შემთხვევაშიც „არს-“ ნინავს, არა ძაბანო, ესე იგი, ეს ვ ჰოიღის. არის ასეთი გამოთქმა, მაგალითად - **ცი ბაბანი ნი აინა** - არაყვრს არ უფრთხის, სიცოცხლეს არად ადგებს, ანგარიშს არ უწყევსო, ამას ნინავს. „ივის“ გარეშე კი ეს „ბაბანი“, ვინც ყველაფერს უფრთხის, ვინც საერთოდ ფრთხილობს, ის იქნება, ანუ - ქართულად -

დასაწესი იხ: „დროშა“ №7-9, 10-12, 1996წ და № 1-2, 5, 7, 1997წ.

ბიჭი ჰყავს ან არც გოგო, ამას ნიშნავს, უშვილობირო კაცზე; ან ცოლ-ქმარზე იტყვიან.

ლ

ლასნი და **ლასნილასნი** - ნელი ნაბიჯით სიარული, ანუ ქართულად - **ღასლიასი**.

ლასზაბ - თქმა, ქება, განდიდება, განთქმა. **ლასზანი** - განთქმული, ქებული, ან განთქმულნი და ქებულნი (ამ „ნი“ სუფიქსის გამო ზემოთ მოვახსენეთ და თუ გამოვჩნათ, კიდევ ერთხელ ხილეთ „აინა“ ამ სიტყვანში). შეადარეთ ახლა: ლაზი, ალაზანი, ლაზათიანნი, ლაზხანდარა... რად ჰქვია მაინცდამაინც „ლაზარე“ იმ კაცს, ვისი სახელიც „სახარებასა შინა“ ჰქვია ქართულად ისა? რად ჰქვია ებრაულ „შინდა და ნასდუმლო ენას“, „ლაშონ შა კოდეშუ“ რატომ უკავშირდება რუსულადაც „ლაზარინატი“ მაინცდამაინც თქმას, ლაპარაკს და, ესე იგი, ენას, თუ გნებავთ, ლაზანდარობასაც? „ლაზარებს“ რუსები მათხოვრებს ეძახდნენ (ვლადიმერ დიდი ამბობს ამასაც), ანუ იმ ადამიანებს, ვინც მოქარგული სიტყვა-პასუხით (ცდილობს გამკვლევათა გულის მოგებას, კარგი მოთაძის თქმელს ნიშნავს არსებითად ეს „ლაზარი“ რუსულად, „რამდამღებულსა და დაწუნებულს“. კირიონ მეორის მოჰყავს თავის წიგნში ერთი რუსი ისტორიკოსის თვალსაზრისი, რომლის თანახმადაც თავდაპირველი რუსები, ანუ ის ხალხი, ვინც ამ სახელით მოიხსენიებოდა მანამ, სანამ რუსეთში სკვითური და სლავური ელემენტები მოძობილდებოდნენ (ალბათ მაინც ძველბერძნული, ან „გერეკული“ კონცენტრაციით) შავი ზღვისპირეთისა და კავკასიის მთიანეთის მკვიდრი ლ ა ზ ე ბ ი იყვნენ.

მ

მანდალუ და **მანდალუდალუ** - ჩავლა, გავლა, ავლა-ჩავლა, გავლა-გამოვლა. შეადარეთ ქართული „მანდალი“. ეს სიტყვა, სხვათაშორის, კლიმოვის ქართულეულ ენათა ეტიმოლოგიურ ლექსიკონშია შეტანილი, როგორც ერთიერთი ძირძველი ქართველური სიტყვა. მალაგასიური „მანდალუს“ ფუძეა „ალალუ“, ანუ „ლალანა“, რაც გზას, ქუჩას ნიშნავს. ქართულში გვაქვს „გალალავა“ ცხვრის, საქონლის, ბავშვების.

მაპა - თავსათია ასეთი, პოტენციას, შემძლელობას აღნიშნავს, უნარს, ყოველივე იმის შემძლეს, მცოდნეს და მოქმედეს, რა შინაარსიც იმ სიტყვანი იგულისხმება, რომელსაც ეს „მაპა“ დაერთვის. ასე მაგალითად: „მაპარი“ (ანუ „მაპა არი“, იხ. „არი“) არსობის მომნი-

ჭვე, ანუ შემოქმედია მალაგასურად. ამ სიტყვის იმპერატურია „მაპარია“. „იზანი ნაპარი“ (ეს „ნ“ წარსული დროის მანარმობელია, როგორც უკვე მოვახსენეთ ზემოთ) სიტყვასიტყვით იქნება - „რომელმან შექმნა“. აქედან არის მიღებული დღერთი, შემოქმედის, მალაგასიური სახელი - „ჩანაპარი“. ჩვენებურ „მაპარიასთან“ ერთად შევადარო ახლა ამას რუსული „ჩანაზარ“ (თანამედროვე მნიშვნელობით - ექიმბაში), სომხური: „ჩანაზარი“ (თანამედროვე მნიშვნელობით - მინისტრი, მაგრამ ამოსახველთ შეიძლება ეთნარქიკ ეპოქის ხმობით), ინაპაპეტ“ (გვარის წინამძღოლი - წარმათობის დროინდელი სიტყვაა) და „ჩანაპაპა“ (პაპის მამა).

ნ

ნანი იგივეა **რანი** - დედა. აქ საინტერესოა აგრეთვე „ნანიკუ“ - დედაჩემი და „ნენაი“ - დედაჩემი. ქართული კონიომითის „იკო-ზე“ რომ არაფერი ვთქვათ, მესხურში დადასტურებულია, მაგალითად, რომ „ნენა“ ზოგადად დედას ნიშნავს, „ნენაი“ კი - დედაჩვენს.

ნანიწა და **მანანიწა** - სინანული.

ნანი და **ინანი** - დიდხანს რომ ელოდები ვინმეს და მოულოდნელად გამოჩნდება - „ნანიო“ - იტყვი მალაგასურად, ან - „ინანიო“ - ამას ნიშნავს. არამ სიცოცხლე უშენად, ვარ აქამდისცა ნანიოა.

უ

უმალი - გუშინ. **უმალიწამალი** - გუშინწინ, ანუ უმალის უმალი. **ური** - უბედური, გაჭირვებული, შეწუხებული. შეადარეთ: ურეა.

ურუნა - ცხვირი. შეადარეთ: ურუნა-პურუნა-ხურუნა-ზვინევა.

უსა - სუსტი, გაუბედავი, ღონე-მიხილვი, ლანარი. შეადარეთ: უსარი, უსუსური, დაოსებული.

ჰ

ჰისუ და **ჰისუჰისუ** - ფისო და ფისო-ფისო. კატა „საკაა“ მალაგასიურად, მაგრამ აი, ამ ჰისუსაც“ კატაზე ამბობენ. ჰალის საკუთარი სახელიც არის ეს „ჰისუ“ ისევე, როგორც ჩვენში. მკვლევარებს ეს სიტყვა უძველესი ლექსიკური ფონდის სიტყვად მიაჩნიათ და ერთერთი იმ მალაური წარმოშობის სიტყვათაგანად, რომელიც მალაგასურმა ენამ ჩვენს დრომდე შემორჩინა.

რ

რაბბარაბა - მაღალი, ამაღლებული, ხილვადი. **არაბბარაბა** - ის, რაც ამოღის, რაც მაღლდება, რაც უნდა გამოჩნდეს, ანუ - ქართულად - „რიჭრაჭო“.

რანი - ცუდი. **ტანი რანი** - ცუდი განავალი, ანუ ქართულად - „ტრაწი“.

რანუნი - ვინმე, მავანი.

რამბაპა - დაცემა, ჩამოცხვება (კედლის, მაგალითად), დავარდნა, დაჯობა, ჩაჯდომა, ან დაწოლა მგზავრობით გადავლილი ადამიანისა. აქედან - **რამბარამბა** და **არამბარამბა** - დამძიმება (თავის, სხეულის), თავბრუსხვევა, ანუ ქართულად - „რეტის დასხმა“ და „დარღვევანება“.

რია და **რინარი** - წყალივით ჩქარა მოძრაობა, წყალს რაიმეც ამობრუნებს. აქეთ-იქით სიარული, მიდევნოდება. ითქმის ჩიტებზეც და ბავშვებზე. შეადარეთ ჩვენს ქართული - „რიარია“.

რინან - ჩანჩქერი.

რუ - წვენი, სითხე, წყალი.

რუნუნუ - რძე, ანუ ტუქუს წვენი.

ს

სადა - ჭრული, ლაქებიანი, დანიშნული. ქართულში, მოგვეხსენებათ, სულ პირიქითაა.

საზვარი - შეფარვით, შეპარვით ლაპარაკი, ვისიმე გამოტეხის მიზნით. **საზვარიწა** - თავის ისე დაჭკრა, თითქოს არაფერი იცი, ისე ვარ ამ ალაპარაკო და გაიყო ყველაფერი.

საპანან - ყველაფერი ის, რაც განკუთვნილია ვისმე დასაბრკოლებლად, აგრეთვე - დაჭრა. შეადარეთ - საყანი.

საღაპა - გრძელი ქსოვილი, რომელსაც კაცები ლავებს ამოიღებდნენ ხოლმე და წელზე შემოიხვევდნენ, შარვლის მაგვირობას სწევდა. **საღაპანან** - ის, ვისაც ეს „სალაკა“ აქვს ამოღებული ლავებში და წელზე შემოხვეული, ანუ „სალახანა“.

სუნაპა - პირლია ხვრინვა. **სუნანუნა** - დალოდო ცხენს, ან ადამიანს დრამდ სუნთქვისას ნესტოები რომ დაებერება, იმაზე იტყვიან.

სატარი - ნატრული

ტ

ტანი - მიწა, დედამიწა. **ტანანან** - სოფელი, ქალაქი, დასახლებული პუნქტი. შეადარეთ: გურჯისტანი, აჭარისტანი, ჰაისტანი და ასე შემდეგ და ასე და ამგვარად სულ ამოსავლეთისაკენ. შეადარეთ აგრეთვე: ატენი, ნატანები და სხვა.

ტმან - ტანი, სხეული.

ტმინი - ენა, სიტყვა, ბრძანება.

ტრაპა - საჯდომო მთავსება. ჩვილი რომ საწოლში წამოჯდომას შემდეგს დამოუკიდებლად, იმაზე იტყვიან. **მიპატრაპა** - დაბრძანდები. **მიპატრაპატრაპა** - შინ ჯდომბა, ერთ ადგილას ჯდომბა.

ასალი

პასილ გვერდამ

ყველაფერი ძველია და ძველებურად ვფირ...

სიტყვა არ დამელია და
გვერდ კალმის წვერს.
ყველაფერი ძველია და
ძველებურად ვწერ.
ვაი, ჩემო თვალისჩინო,
ვაი, ჩემო დღევ,
იღრნობა და არ იჩივლოს —
გულს ბურანში ხვევ?
მაგრამ მაინც თუ დავარდე,
შენით დავარდე...
გაკურა ბინდი-ბუნდმა ვარდებს,
გატყდა სავარდე.
როგორც ჩიტა ჟღერტულვია,
ინიარად წვიმს.
გზა რომ გადაბურდულია,
ვის გაკვები, ვისა?!
ვაი, ჩემო თვალისჩინო,
ჩემო ბოლო დღევ,
რომ იჩივლო, სად იჩივლო —
გულს ბურანში ხვევ?
სიტყვა არ დამელია და
კენკავს კალმის წვერს.
ყველაფერი ძველია და
ძველებურად ვწერ.

მინის

ფერღობზე აყალო მომბალი
და ჯაჯი ზედ ამოსული,
გზადაზა ბალი და მომბალი,
დამსდარი ატმების სური.
კამკამებს, ლივლივებს უჯათთ
მდინარის დამწდარი ჩქერი.

ციხურა დღეს ისევ ლურჯია,
ლურჯი თუ ქლიავისფერი...
წისქვილიან ხის ღარებს მიხლია...
ჩაცხრებს და ჩამშვიდდეს ბარემ...
ჰე, ჩემი სოფელი ციხია —
ბავშვობის ღამაში მზარე!
იმისი დარი და ავდარი,
ნაკურთხე წინაპრის ხელით.
წყლისპირზე დოქეით საყდარი
და ციხის ნანგრევი ძველი.
ხაჯსში და ღოღებში ხელახლა
გორაკი წაწრილი ფერდით.
... მეც ჩემი ადგილი მენახა
აქ, ნეტავ, მშობლების გვერდით.
გაპხვებ აზოებს მოქლითა
ხრიკზე ვადავლილ ბილიც.
ესა გამზრდელი ოკრიბა,
ასეთი კარგი და თბილი.
სჯობს დარჩე, ხეხილი აშენო,
ხნავდე და უკლიდე ყანებს.
... გვიძრები, გვიძრები გარშემო,
სველტორტიანი და მწვენი.
ჩემი გზა ამ გზისკენ ნუღღვების,
სხვა გზებში რომ ვეღარ ვარევე.
აქედან კარგად ჩანს ყოველთვის
ოკრიბა, მშობელი მზარე.
აქედან ღვთის კალთა გაშლია
ყველაფერს, რაც კია ირგვლივ:
ეზოზე ჩელტების არაში,
ჭიშკართან კაკლების რიგი.
სახლის წინ კენწროს იბრინან
ტყეღლები მწიფე და მწუხებ...
ჰე, ჩემი სოფელი ციხია —
ბავშვობის ღამაში კუთხე.

***

შე ისევ ვიცოდი,
გზა მაინც შეგვეყრია,

იმ გრძელ ქვეყანაში,
სამოთხის ასლო.
... წასვლა კი არ მინდა
ამ მოკლე ქვეყნიდან
შენს შეუხედავად, ციხის სახლო.

„შპრამლები“ ხმაურში

საგალობლებს არ გვალობდით
ყვედრებით და მღურებით,
მაგრამ წითელ აყალოთი
ამოვკლესეთ ჭურბორი.
ტანში ჭრყოლა, როგორც ეღდა,
არა მუხლზე ჩოქება ...
ჩემი ჯიმი თიხას ზღვდა,
რომ ექცია დოქებად.
შენ ეს ვიში... ხელს ნუ უშლი,
თავის გზაზე გაუშვი,
ვაგონების ჩარახურში,
„ფერელების“ ხმაურში.
... ჰე ფერელა, ფერელა —
ორთქლმაგალო ჩიქიქა,
დაღმართებში ეცეცელობა,
გულს რომ ამოიძვირად.
კვამლს დაბისკენ შეუძღვები,
გვიძრის სუნით ბუღვლები
და ჭვალაში ჰყრია ძნები,
ვით ხვანური ქუღები.

მეც არ მივი

მეც არ ვიცი, რა ვიყავი,
რა ცეცხლს ვენთე ალიანს
და მრცხენვია ჩემი თავის
დღეს ყველაზე ძალიან.

ც
ცანცანან — ტანი, აღნაგობა, სი-
მაღლე ძირიდან მწვერვალამდე. ამდგარ-
ის, ის, რაც ფეხზე დგას, რაც წამო-
მართულია, აღმართულია, გამართულია,
„აღრეკილია“. „ქვამარები“, ანუ „კატუ-
ლაპები“ რომ ვახსენე ზემოთ, აი, იმ
ქვამარების შტორე სახელია „ცანცან-
ბატუ“. **მიცანცანან** და **მიცანცან-
ცანცანან** — სეირნობა, ეამზახად, წელ-
ში გამართული, გავლა; ამოვლა, რონი-
ნი. „ცანცანალს“ გამო ამ „წყურე.
ცაბარ — 1. კარგი. 2. განსჯა, სამ-
ჯავრო, სასამართლო. შუადართ: „ცა-
რო“ — საკუთარი სახელი ქართულში
და „მოცარა“, „ხელმოცარული“. „ცა-
რა“ ებრაულია ნიშნავს გაჭირვებას. აქე-
დან უნდა იყოს წარმომდგარი „მიცრა-
ნი“ — ეგვიპტის ებრაული სახელი, იგი-
ვეა ქართული — „მისრეთი“, არაბული —

„მამრეთი“ და მალაგასური — „მასირი“,
„ანტემასირი“ — არის ერთი ასეთი ტო-
მი მალაგასკარზე. ფიქრობენ, რომ სწო-
რედ ეგვიპტედან წამოსული ხალხის
შთამომავალინ უნდა იყვნენ ეს „ანტე-
მასირები“.

3

პალი, იგივე **ბადი** — ცოლ-ქმარი
ერთობლივრისათვის. ზანაბალი — მეუღ-
ლის მივლი, ანუ „გერი“ შვილი. შუა-
დართ: „ბად“ — „დაბადება“.
პალი — პასუხი (წერილის, მაგა-
ლითად), შესიტყვევა. ვადატანითი მნიშ-
ვნელობით: სამაგერი, საზღაური, შუ-
რის სიტყვა. **მამაპალი** — ის, ვინც პასუ-
ხობს. სამაგიეროს უხდის ვინმეს, შურს
იძიებს. ნურაფერს ნუ შეადგინებ, თუ
გინდათ, სიტყვა „მამალი“ რომ „გალი-
დან“ არის წარმომდგარი, ერთ რამედ
მარტო ესა ღირს აღბათ.

პაპა — პირი. **ამბაპა** — პირში.
პაპაპაპა — მუქართი, რისვით ყვი-
რილი. მეგრულ „პაპას“ მაკონებს მე
პირადად ეს ამბავი.

ზ

ზამა, იგივე **ამამ** — დღის მძა.
ზარა — გაყოფა, განაწილება, ბე-
დი, ხვედრი. მსხვერპლმწიფირავს დავეს-
წარი-მეთქი ერთ მალაგასურ სოფელ-
ში, ზემოთ რომ მოვასხენეთ, მაშინ რომ
იქ ზებუ დაკლეს, იმ ზებუს ხორცი სუფ-
რაზეც გავხელით და ზედ კაი მავარი
მალაგასური „მაგარუც“ დაეყოფე, მაგ-
რამ გამოშვიდობობისას ჯოხზე აცმუ-
ლი ერთი ნახევარკილოიანი სუყის ნა-
ჭვით მაინც მიწილადეს მასპინძლებმა,
ვითარცა **ზარა**, რაკილა ამ ამბის მო-
ზიარე ვიყავი.
ზამუ და **ზამუზამუ** — გაზავე-
ბა.

ლოქსები

ირევანი, მესევანი,
როგორც სკამი ფუტკრები...
რადღეროსი ლექსებია
ჩემი... განსაკუთრებით.

სამკაფალოში

სარზე მიბმული დასაკვდი
ხარი დაბუის,
რომ ჩაგებნდა, თვალში ცრემლსაც
დაუნახავდი.
აქანკალდება მოკლე წვერით
ლანდი ბაბუის,
თვითონ ბაბუა-ალიკვალდი
სპარსულ ნახატის.
სათნო სახეზე თეთრი სითბო
მოითიმთიმებდა,
ყელზე სათუთად მოხვეული
თავშლის ფოჩივით.
გამოხედავდა ცალი თვალით,
როგორც მღვიმედან,
ვანელ ჩალვადრებს, კანონის და
წესის მორჩილი.
გადაკეტავენ გზას მგზავრები
დილიწყინანი,
შუბლს არ შეიკრავს, საზრუნავი
რომ გაუჩინეს,
და შემოკვედა ბიისა და
ატმის ბრიალი
შესანახავად შემოტანილ
ჭრელ-ჭრელ ხურჯინებს.
ამ დროს ყოველთვის თბილი
ფრულია ტანში დაუღლის
და აღარ ფიქრობს, აქ სიცოცხლე

ღირდა არ ღირდა?
...გარეთ ყავანი, გარეთ ჭრელი
ხალხის ხმაური,
მიაზე ტაბარი, მაქქერალი
მულამ მაღლიდან.
ახლაც ყავანში ყავანია
შუუწვეტელი,
ეკოტაგვა კაცს, უფალო, რაიც
არაგუნე...
სალამოვდება და შინსიკენ
მიდის მჭველელი,
უკან კი ბიჭი მისდევს ჩუმად
და მიბაკუნებს.

მავანთა

წამოწვიმებს... ოლონდ დროზე
გამოდაროს,
მიაზე ნანგრევი გამომჩნდება
ციხის ვეების,
ურმის ჭრიალით ავსებულა
მიელი მიდამო,
ღლიდადრიან გამოსულან
მედუნებები.

მთვრალმა შეარღნემ გაიარა
თავისი დასტით,
ნაქიფარზე მოდის ვილაც
და მოლიინობს.
რადაცნაირად სასიამო
სურნელი ასდის
თეთრი ტიკებით ჩამოტანილ
ბაღდათის ღვინოს,

მოგონებები ყრფილვით მოვა,
ნუ ემაღები,
მაგრამ ვინ მიხედვს, გულს ეს
ყრფოლვა რიდის დაუღლის.

... ჩელტის ურმებზე წაწვრილა
მძიმე მარები,
სავეც ციციკით და სანაქებო
ცოლიკაურით.
ჩემო უზანო, შენს ბელს ყველა
ისარი ასცდა,
მარტო ყვილოვები უნაბებში,
მარტო იღვევი.
... გუნდის ხეები გუნების ეზონში
ჭასთან,
მშრალი სიციხე და მოწყენილი
მაგნოლიები...

ვის უნდა ლექსი?!

ვითომ სათქმელი არის ესეც
და უმთავრესი:
— შენ აღარ დაწერ აწი ლექსებს,
ვის უნდა ლექსი?
სჯობს რომ დალიო ჭიქა ლული,
ვით სვამდი ადრე ...
ამაში მაინც რაა ცული
ახლა მეტადრე,
როცა ყველაფრით დაღბა სული
და მიოდვენთა.
... მიწაზე დარჩი, ფრენის სურვილს
რა უნდა შენთან.
ეს, შენი მიწა მოალერსე
და უამესი ...
— ოლონდ ნუ დაწერ აწი ლექსებს,
ვის უნდა ლექსი?!

ზუპი - უფროსი (შვილი), დედ-
მამიშვილებში უფროსი. არის ასეთი გა-
მოთქმა: **ზუპი ტუი რაი** - უფროსი
(შვილი) იგივეა, რაც მამაო. გურიაში
მამა შვილს რომ შეისვამს ზურგზე -
„ზუკუტურო“ - ასე ეტყვის.

დედ-მამიშვილებთან დაკავშირებით
კი, უნდა მოვასხსნოთ, რომ მღაგას-
კარზეც უმნიშვნელოვანესი და უნიშან-
დობლივესი ამბავია ეს. აი, ამას კი ნამ-
დვილად ვერ ავიხსნით, ეს რაღაც ძა-
ლიან მაღაგასური ამბავია - მუხნე-
ბოდა ერთი მარულამბუელი ქალბატო-
ნი, რომელიც მართლა დასავით ვევედა
გვერდით ქართველ „ვაზაპებს“ და პი-
რადად მე მალაგასურ ენასაც მასწავ-
ლიდა ცოტ-ცოტას და შიგადაშიგ. მა-
ლაგასურად „რაი ამანდრენი“ ჰქვია იმას,

რასაც ჩვენ დედ-მამიშვილობას ვეძახით.
„რაი“ აგრეთვე მამას ნიშნავს მალაგა-
სურად, „რენი“ - დედას. ტუამასინდან
(ფრანგები რომ ტამატავეს ეძახიან) ამ
პროვინციის შუფი ამოვიდა ერთხელ
ჩვენს იქ ყოფნაში მარულამბუეს, დიდი
სუფრა გაუშალა ადგილობრივმა ხელი-
სუფლებამ, ბატონი ლეო კანდნაძეც
მიიწვიეს იმ სუფრაზე, ვითარცა საბჭო-
თა სპეციალისტების მარულამბუეს ჯგუ-
ფის ხელმძღვანელი და მეც, როგორც
მისი განუყრელი ჩრდილი, მის გვერ-
დით აღმოვჩნდი. პირველი სადღეგრძე-
ლი სწორედ ამ „რაი ამანდრენისა“ და-
ლია იმ კაცმა. რა ილაპარაკა, არ ვიცი,
მალაგასურად ლაპარაკობდა ძირითადად,
მაგრამ დამსწრე საზოგადოების გამო-
მეტყველების მიხედვით თუ ემიშვავლებით,
ერთობ მჭერმეტყველური უნდა ყოფი-

ლიყო მისი ის „კაბარი“. ლეომ არ და-
მიჯვრა, დედ-მამიშვილების სადღეგრძე-
ლოს სვამენ-მეთქი, რომ ვუთხარი. სა-
საცილოდ არ ეყო ეს ამბავი, ეგონა,
რომ ვხუმრობდი. ასეა, ჩვენც უსამე-
ლოდ ქართული გვეგონა ესე ყოველი
და ჩვენი კულტურისნობისა და ცივი-
ლიზებულიობის კვალობაზე სულ უფრო
და უფრო ირონიული ხდება ჩვენი და-
მოკიდებულება ამ ამბებისადმი. არადა
- დემოტო, დიდებულო! - ამაზე უფრო
ბუნებრივი რა შეიძლება იყოს ნეტა და
რა კულტურაა ის და ცივილიზაცია,
რომელსაც, მოიარებით რომ ვთქვათ, მი-
ამიტობად მიაჩნია დედ-მამიშვილების
სადღეგრძელო, ან „რაი ამანდრენის“ სა-
დიღებულო „კაბარი“?!

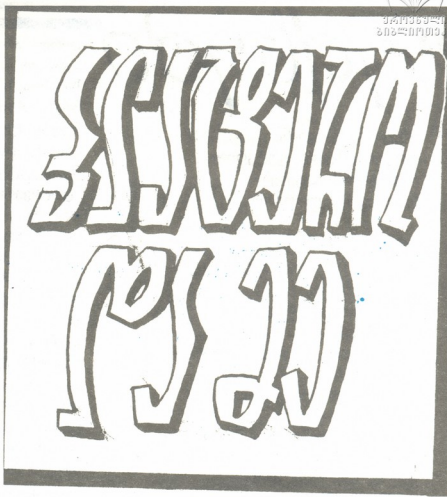
(დასასრული შემდეგ ნომერში)

პლატერო და

მე

სუან რაპუნ ხიშმანსი

გამოქველდა „საქართველომ“ კიდევ ერთი საუცხოო ნობათი შეს-
თავაზა მკითხველ საზოგადოებას: გამოვიდა დიდი ესპანელი პოეტის,
ნობელის პრემიის ლაურეატის ესპანურენოვან სამყაროში „პოეზიის
ქურუმთუხუცესად“ წოდებული ზუან რაპუნ ხიშმანსის (1881-1958) ლირი-
კული პროზის ჭეშმარიტი მუღვერი „პლატერო და მე“. თარგმანი ესპა-
ნურიდან შესრულებულია ქალბატონ მანანა გვიგინიშვილის მიერ. ჩვენ
განვკ არაფერს ვამბობთ ქართული თარგმანის მხატვრულ ღირსებათა
შესახებ: ამის განსჯა მკითხველისათვის მიუვინდება. უბრალოდ სანამ
ნაწარმოების კითხვას შეუღებობლივ, გირჩევთ, ყურადღებით წაიკითხოთ
მთარგმნელის სულისშეტყველი წინათქმა, რომელშიც დიდი აღძვარა-
რი ტაქილია გაცხადებული.

აქვე ჩვენს მკითხველს უთავაზობთ „პლატეროს“ მანანა გვიგინიშ-
ვილისეული თარგმანის რამდენიმე ქვეთავს.

პ ლ ა ტ ე რ ო

პლატერო პატარაა, გაბურძენილი, ფაფუკი, ისეთი
ქუნქულაა, თითქოს მთლად ბამბისა იყოს და ძვლები
არც კი ჰქონდეს. მხოლოდ თვალები აქვს მკვრივი, გიშ-
რისი ზოტოვებით თვალები, რომლებშიც სარკესავით იხა-
ტება არემარე.

ნებაზე ვუშვებ. მდელიზე დანაყარდობს და დრუნს
უცაცუნებს, ეფერება ვარდისფერ, ცისფერ, ოქროსფერ
ყვავილებს... ნახად, დაყვავებით ვუძახი: „პლატერო!“ გა-
ხარებული ისე მონინდრიკობს ჩემსკენ, თითქოს კისკი-
სებს, თითქოს რაღაც უცნაურ ეფვანს აწკარუნებს.

ჭამს, რამდენსაც მიცემ. უყვარს მანდარინი, მუსკა-
ტის ჯიშის ჩაქარვებუი ყურძენი, იისფრად ჩამუქებუ-
ლი ღღვი თავის დათ: უფულ წვენიანად.

დამყოლია და ალერსიანი. ბავშვივითაა, პატარა ბი-
ჭვიით, პატარა გოგონასავით. მარამ ძლიერიცაა და ში-
ნანვანად მტკიცე, ქვისა თითქოს. კვირადღეს სოფლის
განაპირა შეკვებში რომ ჩავატარებ ხოლმე, სავარგიოდ
სუფთად გამოქუქებული კაცები თვალს აყოლებენ.

— ფოლადისგანაა ჩამოსხმული ... დაიხ, ფოლადის-
განაა, ფოლადის და მივარის ვერცხლისაგან.

ა პ რ ი ლ ი ს ი დ ი ლ ი ა

ბავშვებმა ალვის ხესთან წყაროზე ჩაიყვანეს პლა-
ტერო და ახლა უკან მოჰყავთ ყვავილებით დახუნძლუ-
ლი. მოუძღვებიან, ხითხითებენ და ლაზღანდარობენ. იქ,
დაბლა, ისინი გაწუწა ცაზე ნაუცბადევად შემოხეტე-
ბულმა დრუბულმა. წვიმამ მიწლირიც დასერა ოქროსა
და ვერცხლის ცრემლებით მოტირალი ღვარებით, რომ
ღებშიც ცისარტყელა კრიოდა. ვირუკას სველ ზურგზე
ჯერ კიდევ იცრემლებიან ყვავილების ზანზალაკები.

საამური იდილიაა, საოცრად ცინცხალი და გულის
ამაჩუყებელი!.. პლატეროს ხმაც გაუნაზღა სველი და
ფაქიზი ტვირთისაგან. დროდარო თავს მიაბრუნებს,
ყვავილებს წაეტანება და გამოქჩაწავს. დათაფულ-და-
შაქრულ ჭარბატელები ჯერ გამოეჩრება დუყით გადამ-
წვანებულ კბილებში, მერე კი გადაეშვება მოსართავე-
ბით შემოსალტულ მკვრივ მუცელში. ეჰ, პლატერო ჩე-
მო, რა იქნებოდა, ჩვენც ყვავილები გვეჭამა და შენსა-
ვით შეგვერგებოდა!

აპრილის შემპარავი მწუხრია. ჟამი შემოცისარტყე-
ლებული თქეშებისა. ეს ჟამი და მოცახცახე სიმორე
მეორდება პლატეროს ფართოდ გახელილ ცოცხალ თვა-
ლებში. და იქ, მზის დასავალიან, სან-ხუანის ველებს
იქით, წვიმად ეპირება ჩამოქცევას მეწამული დრუბელი.

მეწამული ხელი

მთის მწვერვალი. მზე ჩადის, წითელი მზე, ნამ-
სხვრევებად დასერილი და სისხლჩამომდინარე. ამ სი-
ჩაჩაჩაზეში ჩაჟანგდა მწვანე ფიჭვნარი, სიწითლე შეე-
რია. აბრალიებული ბალახი და ყვავილები ნოტიო სურ-
ნელს აფრქვევენ, სისოვლის სურნელს, მთითო ლვარეს,
შუქიანს, სულში შემომღწეველს.

არ ვიძვრი, გაყუჩებული ვხვდები მწუხრს. პლატერო, როდის თვალბეშტი წითლად კიაფობს დაისა, მშვიდად ჩერდება მოწითალო, მოვარდისფრო, მოიისფრო გუბესთან და ნელა ყოფს დრუნქს მეწამულ სარკეში: შეხების უძლურ შუბა თითქოს ჩაედინება ფართო სადინარში და უშველებელი პირი სისხლივით ჩამოქუებული წყლით ეგსება პლატეროს.

შერჩეული არემარე გადასხვავდება დაისმა, ნანგრევებს დასამკავება და თან სიდიადე შეჰმატა. გეგონება, საცაა ღამა წაუწყვეთ მითრეველ სასახლეს... მწუხრის ყაში გახანგრძლივდა, მარადიულობას ეზიარა ... იგი უსასრულოა, უშფოთველი და იღუმალი...

— გაეწიოთ, პლატერი.

ყვანილი გზისპირას

რა წმინდაა, რა მშვენიერი, პლატერი, გზისპირას გახარებული ეგ ყვავილი! ჯგლეითა და ჩოჩქოლით გველით ჩაუვლიან ხარები, თხები, ცხენები, ადამიანების ეს ისევე ისე ევადყვლიან, ნახი და ნატიფი, ვარდისფერი-ისფერი. ყველტრებით ამოზრდილა და ამორხეულა თავის პაწია ბელტზედგას უწმინდურებისაგან წაუბილწავი, სუფთა.

ყოველდღე, ადმაროს რომ შევეყვებით და ბილიკით მოკლეზე ავკრიოთ, იმ სიმწვანეში გამოანათებს. ჩიტიც რომ შეეჩვია! მიუახლოვდებით და... გაფრინდება. ჩეტა რატომ? ზაფხულის დრუბელი კამკამა წყლით გააღვლიცებს ხოლმე პაწია ჯამივით. მშვიდად იტანს ფუტკრის ფათროს და პაჭვის ფანჯალს.

ჩემო პლატერი, სულ რამდენიმე დღის სიცოცხლე აქვს, მაგრამ თავს სამუდამოდ დაგამახსოვებს. მისი სიცოცხლე ერთი გაზაფხულის ერთ დღესავითაა, ჩემი სიცოცხლის მუნთი გაზაფხულისვითაა... პლატერი ჩემო, ამ ღვთაებრივი ყვავილის სანაცვლოდ რას არ მიეცემდი შემოდგომას, რომ იგი დაეანარჩუნებინა უტკნობ ლიტონ ხატად ჩვენი მარადიული გაზაფხულისა.

ბასმირნება

როგორი სიამოვნებით მიუყვებით ზაფხულში ჯიქათი გადაფარულ ვაკე გზებს. ხან ვკითხულობ, ხან ვვლიდინებ, ხან კი ლექსებს ვუბნობ ზეცას. პლატერი წიწკნის ბუბოზე შემხმარ ბალახს, მტვრიან ბალახს, გადაყვითლებულ მჟაუნას. ცოტას დაისი, მეტწილად ერთ ადგილზე ინაცვლებს ფეხს. ნებაზე მჟავს მიშვებულნი.

თვალს ახარებს საოცრად ლურჯი, ლურჯისფერი ცა, ნუშის ჩამოხუნებული ტოტებით მომშვენიერები. მზეკაბანი დასთამაშებს ჩაყურებულ ყანებს. ნიაყი არ იძვრის და მდინარეს სამიდეგშიოდ დაიხანდა უძრავი თეთრი იალქანი. ხანძრის სქელი კვალი შვად იბოლქვება მთაზე.

ცოტა გვაქვს სავალი. ჩვენი გზა ერთ წყნარსა და სადავ დღესა პავეს ფერთი უოვალავი სიცოცხლის მრავალხმიანობაში. ჩვენს გზაზე არც ზეცის დიდებულებაა, არც ზღვათა უთიდეგარი სივრცეები, საითაც მდინარეებს მიუქარებათ, და არც მწველი აღი. ფორთოხლის სურნელს როგორც კი შევრია წყლის სიგრილე და სიხალისე, პლატერი სიხარულით ტლინკების ყრას მოკვება. ლიტონი ყოფითი ბედნიერება! ღარიდან ვავსებ ჭი-

ქას და დაგემოვნებით ვისრუტავ სველ სიგრილეს. მტერი დრუნქს ჰყოფს წყალში, მიმრდილულ ადვილას და ცოტ-ცოტას ხვრებს ხან აქ, ხან იქ. ირჩევს, სადღეუფრო კამკამა...

ბამდეები

მართალი ვიზნარა, არც კი ვიცი, პლატერი, რას მივამკვანო ეს უსიამოვნო გრძნობა... ჭყიტი ოქროშერთული სიწილისა, თანაც ისეთი, სულ რომ არ ახლავს ზღვის ან ცის ლავერის ფონზე აზიდული ჩვენი დრუნქის ლახვით და დიდებულება. მგონი, კორილის ლურჯი და სისხლიან ცაზე აფრიალებულ ბაირადს უფრო უნდა პკავდეს... ან კიდევ — უშნოდ შედებილ რკინიგზის სადგურებს უელვიდან სველიამდე. გაღლისის წივინათა ყვებზე წითელ-ყვითელ მსუყე მონასმებსაც მაგონებს, კიდევ — არყის ფარულუების რეკლამებს, აფრიკულ საბარძოლო ჩანახატებს... ისეთივე უსიამოვნო გრძნობა ზეუფლება, რომელსაც ყოველთვის მგებონ ბანქოს დასტავა უნიჭოდ მიხატული წითელი გულები, თუთუნისა და ქიშიშის კოლუფების უშნო მოხატულობა, ღვინის ბოთლების ეტიკეტები, სკოლის სიგელები, შოკოლადის ქაღალდების ბზინვა...

ნეტა რისთვის მივედი აქ, რამ მომიყვანა? ზამთრის შუადღე მოდესტოს ორკესტრის კორნეტით ტკბილია და მყუდრო. ღვინის, შებოლილი ძეგვისა და წიკოს სუნია... ავერ აქ არიან დეპუტატები და ქალაქისთავი, აგეგრა ელიტრიც — პეწიანად გამოწვეპილი ჩაფუკნელი უელვლი ტორერი... რა პატარაა მამლებს ასპარეზი და თან როგორი მწვანეა! ხის ბარიერს შემოსჯარვიან კაცები, სასაკლაოზე დახვავებულ ძროხის ან ღორის შიგანს მიუვავთ სახეები. თვალები ჩასწილკებით ღვინისაგან და ამღერული გულის აფორიქებული ძვირისაგან. მჭახედ ყვირან ეს თვალბე... ჩახუთულია... ვიწრო და დახშულია მამლების სამყარო.

ნელა ადის მალაა მოლურჯო კვამლის ბოლქვები და აბრიალებული სხივები ისე სერავს მათ, თითქოს მზე მქრალ შუშაზე ხატავდეს. ეგ საწყალი ინგლისური მამლები! — ეს ორი ამაზრხენი, მრისხანე და ბოროტი სისხლისფერი ყვეილი ერთმანეთს სპობენ, დღეტენმალა ხტებიან, რომ ერთმანეთს წააკარბონ, დაქოჩრონ და დაბუმბლონ ერთმანეთს; შემოჯარული ადამიანების მზერას იტაცებენ, ადამიანთაგან იმუხტებიან სიძულვილითა და ერთმანეთს სერავენ ლიმონისფერი დეგებით... ანდა ბოლმით. არც ყვირან, არც თვალში იხედებიან, აქ აღარც არიან თითქოს...

მაგრამ მე რიდასთვის ვარ აქ, ან რატომ ვწუხვარ ასე? არ ვიცი... ზოგჯერ უსაზღვრო სველით გავავლებ თვალს პავრში აფრიალებულ წითელ ნაფლთს. მეჩვენება, რომ ესაა მდინარეში შემორჩენილი ნავის იალქანი. ხან მგონია, რომ გამოფეთქილ ფორთოხლის ხეს ვხვდავ, თეთრი ყვავილებით გადაპენტილ ხეს, რომელიც სურნელს აფრქვევს თაკარა მზეში... რა ბედნიერებაა, იყო აყვავებული ფორთოხლის ხე, იყო ლაღი სიო, იყო მალაღი მზე! ხმიანობს ჩემი სუთი.

...და მაინც ფეხს არ ვიცილი აქედან...

ქყუებში

ქვახანის! - იძახდა ჭიჭიკარს მომდგარი ქალი და მობასუხე ხმის მოლოდინში იქვე, ლობის ძირებში, წელამდე აღუყვებულ ჭიჭიკარს კუნწა ფოთლებს ფრჩხილით წყწინიდა. მწვანე ტყისპირში ჩადგმული, მთიულურ გადაზე ნაგები ორსართულიანი სახლი სიცოცხლის ნიშანწყალს არ გამოსცემდა.

- რა კენა, სად რას ვადაგედავ ეს ხალხი? - გაიფიქრა ქალმა და წედანდელზე უფრო ხმაბალა დაიძახა:

- ქრისტიანებო! შინ თუ არავინა ხართ?... დაბალი აივანი ქვეშ შეგუბებული სინებულად წელში ორადმოხრილი კაცი გამოძვრდა:

- რომელი ხარ?
- მარიამი ვარ გიორგავ, მარიამო.
- აბა მარიამო?
- ქეთართ რაღლი, კაცო!

გიორგი ბურღული, მეზობლობა - ნაცნობისთვის - მაღალგორვა, ჭიჭიკარსკენ აუქარებლად წამოვიდა. მოდიოდა და თან მოლაპარაკობდა:

- რა იყო, რა გამოვივარდა? ხო შვილიშობა?

- შვილიშობა კი არის, მაგრამ ეს რამოდენა მძახხა და მამბოლო! სად იყავ, შენ ალბათ ფარსავს არას ჩააფიქვდი...

- მოკვივე ეხლა შენებურად! სახოუკან ვიყავ, ქობი მიღვას, სულავს რასმე ჩავეკვრე, იქნება ორი - სამი ბოთლა არავი გამოვადინო, - ვიფიქრე.

- რა დროს არყისა! შენ ეხლავ შორთვაკითქე უნდა გაკვირდინდე!..

- იქ რაღა დამჩენია? - ეჭვნარევი გაოცებით იკითხა ბურღულმა.

- რა დაგჩენია და წყლან ჭრელით იოსები ჩამოვარდინა ტყიდან, სანადიროდა ყოფილა და, - არიქათი, - უთქომ, - შორთვაკის ენში მაღალმთიანეთს ცნობი, ბაბალო, ენახე... შევლა უნდა... დაჭრილი ნადირითაა ღმუროლა, უთუოდ ლოინობს!.. ადით, აზხედით, ბღის ანაბარა ნუ გასწინარავთ, თორემ იმას შინ ცოცხლად ვეღარ ჩამოიყვებით!..

- გამჩენმაღლი! - ყრულ ამოვიმინა გიორგამ და მარიამს მიუბრუნდა:

- შევლა თუ უნდა, აქ რაღას მობრბოდი? უცხო ხო არ ხარ, ნათიგმორჩინს... ქალს... მიგესვლება! აბა, მე რა კენა, რა უნდა გავარავო, რომელ წყველზე - მეწყწრს ვევექ?

კაცმა თათი გვერდზე გაწოდა ბრაზიანად გადაფიქრდა:

- ეუეუებ, ათასი ეუთხარ, ნუ წახვალ, მაგ საქონლებს მე მიგხედავ, ქალს სიარული გვიჭირს!.. აბა ბა ბა! გმო ღმერთი და მინც არ დაიშალა. - არაო, შენ შინ იყავით, ქობი გაქვს დასადგმული, მე შეგვეყვისა არაფელი გამეგება, საქონს მე უფრო მიგვებ - მოვეყვიბო! აბა, მიკვივ - მიკვივ და, ხო გეტრია

დელა! იქვე ეხლა ემა ენში და ითავსიკვექ! გიორგამ სული ოღნავ მოითქვა, მერე ქალს თვალმოწყურულმა კითხა:

- რაო, ვის უნახავსო? როგორა თქვი?
- ჭრელით იოსებსო, ხო გითხარსი!.. ეხლა რა მაგის კითხვისაა. ქალს დაშეულება უნდა!

- უნდა და აქ რას უყვდიხარ? - აშკარად გაანჩხლა მაღალგორვა, თუქცა ვინს მალევე მოგოვ და და ქეთართ რძალს გულწრფელად შეუმბარა:

- შენ უნდა გავსარჯო, მარიამო! ისევე შენ უნდა მითავისო! მე, ხო მიყურებ, დანა და ყვლი ეხლა ერთად მაქვს!

- ხეწნა-მუდარა რად მინდა? მე მარტო ცხენისათვი ვარ მოსული. აბა, ფეხით კი იქ სვალამდევე ვერ ავაღწევექ გიორგა უხმოდ შებრუნდა, კარისპირა მამულიდან ცხენი ამოიყვანა და თოკის სადავე ქეთართ რძალს გაუწოდა:

- ფიქრი ნურაფრისა გვექნება, მარიამო, ისეთი აზრანი ცხენია, ზოგ კაცს შემურდება! მე, ხო იცი, ეტესლა და უღნისარს შინ მაღლსაც ვა გვიჭერე!

- აბა, მამ დაქანდი მშორთვაკის ენისაკენ! არ იჯავრო, დედაკაცს შინ უჭირველს მოვიყვან!

ქეთართ რძალმა ცხენიანად თითქმის სირბილით აიარა კარისპირა მამული და თვალს ჩაფარა. გიორგა ერთხანს მონუსხულებით იღვა და იმ ბეჭის მისჩერებულა, რომლის იქითაც მარიამი წუთის წინ გაუჩინარდა. კადვე კარგი, თამბინებულა „არყის ქობი“ გააჩხენდა: - ავაიმეო, - წამოიძახა და სასწრაფოდ სახლის უკანა ეზოს მიაშურა.

ცეცხლი გაძლიერებულიყო. კარდისფერი ენები ქვაბის ძირს ყოველი მხრიდან ღოკავდნენ და ზეგით-ზეგით მოქებებდნენ. გიორგამ ჩაიშუხლა, აღმოაფიქრდა მეგულები ქვაბქვეშ მიყარ-მიყარა, მხურვალემა გამოურევლა.

უცნაური მღელვარება დაუფლებოდა ახლა ბურღულს. ისე მიღი-მიდიოდა, თვალწინ ვერაფერს ხედავდა... მშორთვაკის ენში მარტოდ მარტო დარჩენილ ქალზე ფიქრს დაეშორებებინა და, სურდა თუ არ სურდა, ხევა საფიქრალს თავს ვეღარ აბამდა.

- აბა, კაცო, ქალისას ვინ რას იფუბა

ნებს, ქალს ხო სული სწორად არ ამოქუცა! ემშაკიანია, მამ რა არის, კაცი ვერ შაუტყტებს, მხარზე როდის რა ანგელოზი აზის, როდის რასა წადინობს... ყასილად მაინც რამ თუქვა, რაღაცა მაინც ენიშნებინა! - არაო, - მეუბნება, - შენაო სახში იყავო... საქონს ნება-ნება მიგვებ-მოგვებო!.. იქნება უნდა მეაზრა, ნება-ნება რატომ უნდა მიკოლოდა მოზარდობას! კი უნდა ჩავხვედროდიც იმის სიტყვას, მაგრამ, ხო ვთქვი, ქალისას ემშაკივ ვერაფერს მიხვდება! მაციონდა მაინც, ყველა დედაკაცი ერთიმპირეს ასე რამ დააფერა?..

...ეზში წოლილა, ჭრელით იოსებს უნახავს!.. მაგანაც გაანმახა საქმე... რას დადის, რას დაწყწის, რას დასუნსუნებს! იმ შორებში რა უნდა ინადროს, ექ რა ნადირისაა, იქნადირს ვინ მიურეკავს! არა, კაცო, რის ნადირობა, სამასალე ხეს თუ დაიჭება! ავი თქვეს, ახალი სახლის ჩადგმას აიარებო!.. ალბათ, ამ ძველმთვარიანობაზევე დასჭირს საკოჭე მუხას!.. მასალად უსულ მუხა უნდა დაეწყწო, - დაუკვირნია!.. ჩემ ოჯახობას თავზე დაეწმობა! არა, ნიაგვე, მოურეკებოდა... ანკი სანახავი რა იყო, ამხნის კაცია, ბაღლად ხო აღარ არის!..

...საქონლეს სადმე გადასაზფრავდა! იმ ზორამ და ბაკულამ თვალი თუ როგორმე იციდინა, მორჩა, ვეღარაფერი დაიჭყვს, ხე-ქვით მოპხებებინა დელა თვის ბაღლებს დაქვეყნებს ბაკულა, დადის და დაბაკულაობსო!.. კალი თუ მართლად ლოინობს, ნიაგვე, დაიქუცვად მობრბობა!.. იმთ რაღა დაიციავს, რა გადაარჩენს! მერე წულულს მეგულს მაან ამბობენ; ამას წინათაც პირდაპირებში ოთხი - ხუთი ერთად უნახავთ, აეგრო დაჯიხუბულები მოლოდინში!.. იმთო რა საჭიროები მორჩებაო, ცირკილს დაგყვინან, ხელს აგვაკვებინებენ... ისე კი, ხო ვიცო, ყველაფერი ღვთის ნებაზე ყოფილა ვარიგებული, კაცოც, საქონელიც, ფრინველ - ქვეწარმავალიც, მეგელიც!.. ნეტავი მაციონინა, რას ამეკვიტა ეს წყველი სიტყვე? ხო ვიცი, მაგ მშორთვაკებში ნადირი მისდღემში არ გაჭკანებულა, ეხლა რაღა ემე ბედად აანგებო?..

ჩემზელ დაფიქრ-აბურღულ ქვეს მაინც ვეღარ გაექვა. ივლიდა, ივლიდა და ენაზე მაინცდამაინც სიტყვა „მგელი“ დაუსკუპდებოდა!

სწორედ მაშინ, მაღლობა ღმერთს, დედ-მამის ნასწავლი მგლის „პირის შესაკრავი“ ლოცვა გაახსენდა...

ბურღულმა მესხიერება დაძაბა, იცოდა, ლოცვა სიტყვაშეუცდარად უნდა წარმოეთქვა; სიტყვა თუ აებურდებოდა, მაშინ ლოცვა თავის ძალას დაკარგავდა.

- მგელო, წბილი შენი კბილი! მგელო, წბილი შენი კბილი! მგელო, წბილი შენი კბილი!... - შეუცდომლად წარმოთქვა როდის-როდის გაზეპირებული, ლამის თამამ-სასიეროდ დასწავლილი შელოცვა! მაღლობა ღმერთს, ყოველი სიტყვა ხსობიბა!

კაცს სისხლის ჩქოლვა თანდათან უწყნარდებოდა, გულზედაც ეფონა. ფიქრი რომ დაუმშვიდა, ისიც გაიხსენა: მგლები კი არა, იმათი ჯოჯის წინამძღოლი მთვარის ამოსვლაშივე, სანადიროდ გასვლის წინ, თურმე ლოცულობს, ტყენადირთა მფარველ ღმერთს ოთხფეხის დაჭერას ევედრება...

იმაჲ წამს ბურღულმა გონების საოცარი განათება იგრძნო, იგრძნო როგორ უბრუნდებოდა მესხიერებას ერთობისას მრავალჯგუხის გაკვირბო, მერე დრო-ჟამის მსვლელობით დაბნელებული, ლამის საქუდამოდ მინავლებული სიტყვები:

- მგლის ლოცვამაც - ულოცველი!
- მგლის ლოცვამაც - ულოცველი!
- მგლის ლოცვამაც - ულოცველი, ღმერთი!

ეს რომ წარმოთქვა, ჭირვეული ბავშვით დაწუნარდა, გული საგულეს დაივრულა და, ფიქრებში წასულს, უჩვეული რამ ეზმანა:

...ტყეში იყო და მოზარდულს უდგა. სწორედ შორითაკის ოლეგში აძიებდა. უცებ მზღაინი და ხბორები რაღაცამ დაუფრთხო, ერთიმეორეში არეულ-გარეულები გიორგისაკენ გამოქანდნენ, ირგვლივ შემოუქანდნენ, თან თავკისერწაგმელებულები ზევისპირებს თვალს არ აშორებდნენ. გაიხნდა და რას ხედავს: წყლიანი ფისის ფლატებზე რაღაც ამობობოიდა, ამოლასლასდა, წელი ძლივს ამოიტანა და მუსწარბიემული იქვე, ბალახზე ფლასსებით მიეგდო!

- მგელო! მშვიდად ამბობს გიორგა... ეს რა დამართინა ხევახს? ზაფანგში თუ იყო გაპარული...! მაგას ეხლა წინა ტოტებიც გაღალეულ-ნადარტყალეუნი ექნება...! მალე ისიც უნდინა: გადარის პირი უსურვანოს ნედლი ლევეტოტი სქობინა შეკრული, ლაშქებიდან სისხლი მოსწვითადა და, მწვანე ბალახში თავ-

ჩაგრული, საბრალობად ღმუროდსა...
- ამან კი, ამ საცოდება, საჭირელს რა უნდა დააკლოს?!

... ბურღული ზმანებებს მაშინ დაუსულტა, როცა ხელში ატატებული არაის ჭურჭელი კიბის სახელურს კინაღამ ზედ შეაღწეა.

- ღმერთო, მიშველეო - დაიწურულა გიორგამ და გონებგანათებულმა კიბის საფეხურები ფრთხილად ააარა, აივანზე ავიდა

აქედან მთელი უბანი ხელისგულივით მიჩანდა შწორთაკიდან ჩამომავლ ბილიკზე სულიერი არავინ ჭკანებდა, სიფელოც თითქოს თველმდა. უცნაური მღუმარება გაფოფრილიყო ირგვლივ. ერთადერთი, რაც სიცოცხლის ნიშანს გამოსცემდა, ჭრელით იოსების სახელი იყო, რომლის სახურავს ზემოთ ეკამლის სქელი, შავი ბოლქვები ერთი მეორეში იხვეოდა და მზით განათებული ზეცისკენ ვიუტად მიემართებოდა.

- გამქმნასალი! ტყეში თუ რამ მოკლა, იმას თუ სწავას... რატომაც არ იქიფებებს მესენ გეტყვი...

ფიქრი არ დაემთავრებინა, შწორთაკის დამრეც ბილიკზე მარამს მოკრა თვალი და გული უჩვეულოდ შეუტოცდა.

- ღმერთო, დაგელოცა სამართალი - უხმოდ ჩურჩულებდა მაღალვიორგა და თან ცხენქალს თვალს არ აშორებდა.

მარიამი ცხენს წინ ფრთხილად, ნაწინით მოუძლოდა, მისი ოჯახობა კი ცალი ზვლით ლაგამს ჩაჰფრენოდა, თან მალიძალ კალიაში ჩაიფრებოდა.

- გიორგი - შემოესმა კიბისთავთან უმრავად მდგარ კაცს კავთარათ რძლის იმღიინი ხმა. - ჩამოდი, კაცო, ორივე კარი უნდა გაგვიხსნა, ცალთი ვერ შემოგვქვითი! ბურღულმა ადგლიდან ეჭვი ვერ დაძრა.

- ჩამო, ჩამო, ბიჭების მამა ხარ, ბიჭებისიო!

- როგორაო?..
- აჩავ ვევაო! შენ უნდა თქვა, კაცი ვარ საკაცეშიო!

გაოჯგულებული გიორგი მთავრულივით მამოიღდა კიბების საფეხურებზე. როცა თავი ასწია, - დერეფანთან მორჩილად გაჩერებული ცხენის წინ იდგა.

- აი, შე ბერაო, შენა! - ირიბად აძხედა ბურღულმა საზგამტყანრებულ ბაბალეს. - აბა, რო არ გამიგრინე და გაიკალი თავი!

- რა დროს საყვედურისაა, კაცო, მოდი, ხელი შემამუკლე, ქალი ჩამომაკვანინე... გაინძერი, მიდეტ-მოდეტ ექ ცოცხი რაღა გინდა, ხელში რო ჩავიბლუჯაო?..

- აბა, რა ვიცი! - ხმა დაძრა კაცმა, - სახლს მაინც შეუთოს დაავახდებობო, ვიფიქრე...

გიორგამ ცოცხი კიბისაკენ ისროლა, მერე დამნაშავესათი ჩალოპაარაჲა:
- განაღა ვიცი, რას ჩავიადენ!

ბაბაღმე შალში გამოკრული ბავშვი მარიამ ფრთხილად ჩამოაწოდა, ჯერ ერთი, მერე - მეორე.

- დემეტრო, შენ მიცოცხლე და მიძლიერე - წყნარად დაილაპარაკა ქალმა და ხელის შევიწველების მოლოდინში ცხენიდან წინ წამოხიზნა.

გიორგიმ უკან-უკან დაიხია, თან გაურკვევლად დუღუნებდა:

- მე აქაოსა მივხედავ, ცეცხლს დავანთებ, წყალს ამოვიტან... მარიამო სადა ხარ, რა იქნე, მოდი, მაპხედე!..

- გინდა, მიპხედე, გინდა გვერე იყავ? - ეთათო აწნხლობდა მარიამი. - შენ ისევე შენი მამა-პაპის ზნეს მიძლევ, მელოინე ქალს ახლოს არ ეკარები განა კიდევ ბებლებური დრო არა!..

- მოდი, გაიკონე შენ კიდევ მაგ ლაშო ნუ ალაღებ! კაციც რიდი ხო უნდა გქონდეს!.. - მელოინე ქალი არ ვხილდება სიყმეს რო იკავებ, მაშინ ხო კარგია ცოლი! მაშინ ხო ხართ მამაკვალა!..

- დავხსენ, მარიამო! - მიმქრალი, მაგრამ შშვიდი, ღიმილიანი ხმით ჩამოუღაპარაკა ბაბაღმე ქეთართან ახალს, - ეგ რო შენ დავცხვდა და ტყე-ღრეთ არ გაუღო, ამაზე დაც მადლობლი ვაი! მე განა კი მწყეის! თონუმობით მოხდავით ბურღულებსა, განა სიბნელე-სიგურეთა!

მარიამმა ცხენი კიბეს მოუყენა და ბაბაღმე ფრთხილად ჩამოხუცა. ქაბაძე მამხმევე საწოლზე დაიკრებულ ტყუებს მიაშურა, დაპხედდა, მიესიყვარულა:

- ხო მოხვედით თქვენს შინაში, ბაღლებო, პაპ!..

ბურღულმა საქმე გაიჩინა, დოქს წამოიკვლო ხელი.

- სად მიხვალ, სადა? - არ ცხრებოდა ქეთართან რძალს.

- რავი, წყალს-მეთქი ამოვიტან - ბავშური მორჩილებით უპასუხა გიორგიმ საქმით გაიბეჭდო ქალს.

- წყალზე მერე წაიდი აბა, შედი, დაპკვლი, როგორი ბიჭები გვეყანან, ქრისტიანო! - თავი დამხედა, მარიამო! ჩემი დრო-ფატი მე თავად ვიცი. აბა, რომელი კაცი ჩასცქერის ახალგაჩინებლ ბაღლს, რომელა?..

- დავხსენ-მეთქი, მარიამო! შენ მაგას ვერას შაახდენ! - ვეგვია ცისნაქ ქა კაცი მთელ დუნიაზე მტორე არ დავიხენ!

ბაბაღმე ტყუებზე აქეთ-იქით მოიწვინა, ჯერ ერთს მოაწოვა, მე - მეორეს.

დაპყურებდა რძალს თავის ბუთხუხ ტყუებზე, დაპყურებდა ღიმილით ცრემლიანი და იმაზე ფეჭობდა, უფროს რომელი სახელი დამხმენდებოდა, უმცროსს კიდევ რომელი.

- მე ვინ რა დამეკითხება, თორემ დიდს მამარჩემის სახელს დავუპახებდი, ელხაზარს დავაგრძელებდი, პატარას კი ჩემი გაუხარებდი

მასულის, მამუკაის, სახელს გაუკრებლებდი! ამ ფეჭობ ჩაებინა. მშვიდად, ღრმა ძილით ეძინათ ტყუებებს.

ქეთართან რძალმა ოთახი უხმაროდ გამოიარა და დაბაძე წინაგარში თავდახრით მომავალ ბურღულს ლამის ზედ გადააწვდა. მოდიდა მაღალგორბა, დოქით წყალი მოქონდა, თან მოუხუნებდა:

- ხო ვთქვა, ეს ქალი საქონელს სადმე გადასაწვავსო!..

- სუ, კაცო, ბაღლებსა სიხინით!

- არა, ხო გამოხიდი, გადაუხედე! - მეთქი! აგე არც ბაკულია ჩანს, არც ის სამღლე ზორპა!..

- დადექ, დაყენდი, ქრისტიანო! რა დროს მაგებებსა? დაიკარგნენ და დაიკარგონ! ამ ტყუების სანაცვლოდ იყოს; ახავავლას იმით თავს!

- ის დედა თხა, ბაკულია, მოგებას იყო! ზორაც იმას აუბღებოდა და, ვიცი, მგლის ანაწურა გახზობდა, იმით რაღა გადააჩენს? ახი არ იქნება, რო ეს ქალი აევაღო და იმით გზას გაუყუენო?..

- ავაიმე, ჩემო დედა! განა კი ვიფიქრებდე, გიორგი, შენ თუ ვეგთა ყროლი იყავ?

- ხეთის მადლმა, ავაგდებ, შენ არ გავაჩერებ!

- სუ, კაცო, რავინ გაიგონოს! ეხლა ხის კუნჭუხაც თვალ-ყური ახსხვ. ქვეყანას შვიცყრიან, დავცრახავენ!

- ეხლა მე თვალით აღარავინ მეხილება! ნეტავი გამაძვარებინა ღმერთსა და თხა-ცქიანთ არა დამიჭამდესსრა!

- როგორი დაწუხება გცოდნია, აღამიანო! ჯალაბი რო მიხსხედი არა მუაქდეს, წავიდოდი, განა კი მუხარება!..

- შენ ისევე ბევრი გავსარჯე, მარიამო! მე წვაალ, მე მოხვალავ იმ სამღლეთს!

გიორგიმ სიტყვის დასრულებაც ვერ მოასწრო, გვიკართან ჭრელი იოსები ამოჩნდა. მოდიდა ჯიქურ, დავეტებული, ღიმილიანი, მოდიდა და თან ეზომო მყოფთ რაღაცა ხელეხით მოღლაპარაკებდა. იოსებს წინ ბაკულა გამოეგდო, მაგრამ თხა, თითქოს ლუკმის ხელიდან წართმევას ლამობსო, აქეთ იქით თვალმდაფეთებული უვლიდა, ფეხებზე ედებოდა, თან იოსების მხარზე გადაკიდებული ხურჯინის საცდლებს შუკვიკინებდა.

- ჩემი თხა ამას უპოვნია! - ჩუმად, უკმაყოფილებად კი ჩაილაპარაკა გიორგიმ და მოსულს სიტყვა უგულოდ შეაგება:

- სად იყო, სად მაპხედე?

- აეჭე, ალომო! - მაიმიტად უპასუხა იოსებმა. - თხლინანტაფში ვნახე. რო მივედი, ორივე გამამდარი ჰყავდა! ფეხი არ მოუცვლიათ, ისე აკრიფე და წამოიხსნა!

მიწაზე ჩამოდგმულ ხურჯინს პირველი ბაკულა ეცა.

- წყაპლა რამ აიღე, მარიამო, თავიდან

დამაშორე, ხო ხედავ; ძალითი თქვამს, დედა! - ამბობდა ჭრელით იოსები და ხურჯინის თვლებიდან თოვლივით ქათქათა ცაქნებს სხამდა.

- მაღლებულს ვარ, იოსებო! კარგ ვავარსა დამხსენი, დვთის მადლმა!.. ნადირობით კი ვერა ინადირე რა?.. ამბავ ითქვა, ზემოთ ყოილხარ, ემა შზორთავისაკენ!..

- როგორ არა, ვიყავ, მაგრამ იმ ფეჭებში ნადირს ვინ მაძირედა? რა ნადირი, რის ნადირი მთელი კვირა, ტყე-ღრეს ცვიღვარ, დვღვარ, დავწრწვივარ, სამასალა ხეს დავეჭე, ხო იგი, სახლის ჩაღმას ვაპირებეკება ძველმთვარინაობაზევე როგორმე დამეჭრა საკოჭე მასალა! მუხის მასალა მინდა დავაწყო და, თავს აღარ ვიზოგავ!..

მაღალგორბა თვალვამტრეული მისეჩრებოდა იოსებს და ვერ გაეხსენებინა, სად რა დროის სხმენოდა ეს სიტყვები, ეს ხმაკი!..

- ღმერთო! - თქვა გიორგიმ და ფარულად პირველი გამოისახა, - დაველოცა სამართალი, ღმერთო!

- მე რამე მითხარ? - ყრუდ იკითხა იოსებმა.

- არა, არაფერი! - დაბნულმა უპასუხა ბურღულმა და გულზეახუტებულ ციყნებთან დიქურბა უხმოდ მიიტოვა.

- ციყნებს ხო იძვრენ სულში! - სიტყვად დაადგნა სათხე ბაკისაქმე მიმავალ გიორგას ქეთართან რძალმა, - ეგებიც ხო ახალ-ღაჩინილებია, სველები, ღობრინებია!

გიორგიმ ციყნები ბაკში ჩასხა, ბაკულაც მიუშვა და როცა მარიამს მოპხედა, სახეზე სითბო-სიცილის ღიმილიანი შუკვი ადვა:

- მაღლობლი ვარ, მარიამო! ღმერთიმ გიმეველის ჩვენი შეუღლისათვის შენ კი, იოსებო, ხვალისად ქორწინაჲნი ვანყო, ეგ შენი მმა პილა და ქეთართათ ვფრება დამიპატყე, პატარა პური გავტეხით, ხატ-სალღიკავი ვახსენით, ჩემი და ბაკულის ტყუები დავლოცოთ, იმისა!

გზისკენ ნივთო რომ გაქვას...

პაპ ცხადამი

გრივლ რომაქიქე ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ქართული მწერლობის მუხრანდ თიხლებდა. მას თავიან სუქმდენ და უმრდენდ კისიფერ-ყანწულეში. თავად გრივლსაც გამოჩინულად ყვარებია ისინი და ეს ხალხად ჩანს მის ჰუხლ-ინტიკასა თუ მიმწერაში. რომაქიქის ლექსიც-ებს, გამოჩინებუბა, აზრებს უდიდეს მნიშვნე-ლობას ანიშვნდენდ ჰაილით იაშული, ტვიანთ ტა-ბიქე და მძანი მანთი. უფრო დიდი ზეგაყენა გრ. რომაქიქეს ტვიანთზე მუხუნებდა, მისი გავ-ლები ინტერესლება ტვიანთი ამორძაბების თე-მით და მშენებარ მინიატურას შემოგთავაზებს...

გრ. რომაქიქე გარკვეულ ყურადღებას უთ-მობს ყოველგვს, რაც დაამახსოვრდა სამშობ-ლოში და ათუელ წლების შემდგომად დაწერი-ლებით, დეტალურად გაისხინებს ტვიანთს და მას-კით მოიცვლ გალაკტიონს. ზეზარად იცის ნაწე-ტები ჰაილის ჰოუზიანდ, სხვათა ნაშთუყარი-დან.

იგი ინტერესლებდა ყველათი და ყველაფრით: არ უწონებდა კონსტანტინე გამახსურდას ჯვარ-თად დაკავშირებულ „სტრუქტურას“ ეპისოდ „დი-დონსტის მარჯვენაში“, სამაგიეროდ ხიბლად დავით აღმაშენებლის „თანხმობა ზრდა“ ტრილო-ვის პირველ წიგნში, მაძიან იწინებდა ილი მისაშეილის „გაზახილს“; „უფსკრულებისეკ გა-ქანებულ უზანებთან“ და მას „სოლისმურს“ უწო-დებდა, მიხელო ჯავახიშვილისეულ სამკუთხედს: ჯაყო, მარგო, თემურბაზი - შესანიშნავ აქსნას უქებნდა და მსჯელობა ეროვნული საფუძვლე-ბისეკი მძაყულ: ვენეკაში იხსენებდა გრიშაშვი-ლის წიგნსაცაც, სადაც იხილ მოიპოვება „რაც ეკ რად დაწერილი ჰქონდო ენაზე არაბიერსა-სანიშნავი“, გულმტკიცეულად გამოხმობრა აღეკ-ხანდერ აბაშელის გარდაცვალებას და სწულა-უნდა ითქვას, რომ მისი ლირიკის თავისებურება გერ კიდე არაა ძირეულად განხილული. ეგებ „სოციალისტური რეალიზმის“ მიხედვით განიხი-ლებს ეს გათკეებენ?

ერთ წერილში ეს სრულიად მოულოდნელ ფაქტს დავიკვირბ, მრავალისმთქმელ ფრასას „გალაკტიონს უკვე იმდენად მოუხვევია სახესი, რომ მას მეტწილ მარტო სახელით ახსენებენ.“ ამ ფრასას იგი წერს ამ დროს, როცა ჩამოთ-ვლის ქართული ლირიკის თუ შედგარის, რომელ-თა შორის გალაკტიონის მხოლოდ „სიკონწმინ-და“ შეიტანა. აღმოჩნდა, რომ გრ. რომაქიქეს გა-ლაკტიონი არ მაძინდა „კისიფერყანწულეში“ ორ-დების წინააღმდეგ გამოხსავან ფოლაყანად.

როგორც საყურდითად ცნობილია, გალაკ-ტიონი და „კისიფერყანწულეში“ არ აღიარებდენ ერძიანობას. მიუხედავად იმისა, რომ გალაკტიონ-

მა „კისიფერყანწულეს“ პირველი ნომერი დაამშვე-ნა, არ ყოფილა მათი ორდების წვერი და თანამ-გრობობი: „მე არ ვიცი, რა არის ცისფერი ყანწე-რის მიდინეობა, მე ვიცი უფრო მშობლიური ტრადიცია“ - წერდა მისი წიგნეკში გალაკტიონ-ს. მათ ურთიერთობაზე მურმან ლეზანისებ მთე-ვანიშნებს გაკვირთ: „რაც ექნებოდათ სახდურავი იყინა, ვკითო“.

გალაკტიონი თვით გრ. რომაქიქეზეც და-წერს არც თუ თავაზიან სტრიქონებს: „სხვები ჩხავიან, როგორც ყვავები, ვერ გზობონდ, რაა კარგი, ფაქიზი, არის განსხვავება, გალაკტიონს ტაბიქე და გრივლ რომაქიქე-პირველში ფანტასტიკ მუტიკ, მეორეში - ნაღვლი, პირველი პოეტიკ, მეორე სპექტაკლები. გრივლი ეზმანება ისეც დიონისე, სხვათ მიშენება გალაკტიონისა, მათ ვით არ სენიან დიღება მარადი და ქართლის ვენიკ“.

არსებობს ამ ლექსის სხვა ვარიანტებიც, რომ-ლებიც გრივლ რომაქიქე არ არის ნახსენები. ისინი იმერციხელია, როცა რომაქიქის სახელს „პიტელრიანის“ დღამა ქონდა და ტაბუ ელო. ეტყობა, გალაკტიონი გაუიხიანებდა რომა-ქიქის დრამატული ნაწარმოებები მიმოვივებულ დიღებას და „სხვებუკლებს“ ხსენებაც ამან გან-ნაიბობა. გრ. რომაქიქის „ლამარას“ და „მალწმინდის“ ტრადუციულური ზღაბების ეკო დღევიანდებოდ აღწეკს, ხოლო დღესაც რომაქი-ქის დრამატურგამად სწორედ 20-ანი წლების ბო-ლის დამაწია.

თავის მხრივ ადრე გრივლი რომაქიქეც არ არის გალაკტიონის დიდ აზრის მქონე, იგი წერს: „რარკის ვერის გამტკიცებლად „ყანწულე უფხი არ ცდენოდეთ, ამგვარი“ მაგალითი“ მრავლად მოიუხებდათ მათ: „სილამა ვარი“ „სილავგარ-არ“ ანდა „რკილად მიტეხილეთ, მიუღე ეხლ-თათმანებო“. გამობ „ამგვარი“, რადგან არ დაე-ვიტობს მეთხილეთა - რადგან ავტორი ამ „მარ-გალიტებისა“, არა „ყანწულე“ ფოლაყანდად გამო-ყავდათ წინააღმდეგ „ყანწულეკ“. ამ სიტყვებს 1949 წლის ივანისისთეკში დაწერს ექენვაში გრი-ვლ რომაქიქე. აქ დაწუნებული და სასცილად-დადგებლია „სილამა ვარი - სილავგარე“, ეტყობა, ოდინდელი დაძიებისპირების კვიცი. ეს მუტუკ ირინია ვერ მიადწევა გალაკტიონისმდე, თორემ, ალბათ, თავისევე ხსარტულაობი ინეუ-მება და: „

რა არის მასზე უფრო მაგნებელი, რომ ტეტია მშენებრების შემფასებელი და ესთიბა?...“

ზუსტად ათი წელი გავა და 1959 წელს გრი-ვლი რუსებში შევიხილდეს: აღარ არის ამ სოფ-ლად გალაკტიონ ტაბიქე. უკანახელ წლებში კითხობოლო „ლიტერატურულ გაზობში“ (21.8.1959) - გალაკტიონ ტაბიქე მიმძღო ეთრ დაავადებული რამასც გამოწერა მისი ცხოვრების ტრავეტიკად დასაწყისი. ეჭრობ, მიუძღულ ცნობით: მოთხე სართულიანდ გაუმზობრდა და ასე უმზობრავდ ხარულია ბოლო თავის საცილელისთვის. რთი იყო ავად? რამ მიიყენა ასეთ წარკევილებამ-დე? გალაკტიონის სუბი სასწარმოკვიმდე მის-კლის უთავერესი მიზეზი მისი დროუარებლობაა, რომლის სათავე „ყანწულეკთან“ დაძაბულ ურთი-ერობათა უნდა ვკითხო.

გრ. რომაქიქე 30-იან წლებში „საკრებლო“ ვერობაში. გალაკტიონს ამ დროისთვის გამოკ-ვერებული აქვს თავისი ძირითადი შედგერება უკვე კარგა ხნის გამოქვეყნებული „ქართული ლირიკის უპირველეს წიგნად“ აღიარებული 1939 წლის გამოცემა, ახვეე 1927 წლის დიდი კრებუ-ლიც ე. ი. ქართული პოეტური ვენის ნიმუშების საზოგადოების სამჯავრობა. რომაქიქეს კი ძი-ანია, რომ გალაკტიონი დიდ პოეტად მისი ეთრ-რირების შემდგომ იქცა. იგი წერს: „გწუხებარ შეტად, რომ ვერ ვეუბი გალაკტიონის შემოკ-ლებს სახროლად, მიზეზი“: მისი მართებთან წა-ციხობელი მატქს, რაც მას გამოქვეყნებულ აქვს ჩვენს წამოსვლამდე საქართველოვან: 1931 წლის დაშდგეამდე ხოლო ეს მაძინა ცოტაა იმასთან შედარებით, რაც მას შეუქნია ჩვენს წამოსვლის შემდეგ. ვასაგებია, თუ ვერ ვეუბი გალაკტიონის შემოკლებებს სახროლად“.

„ალურჯა ცხენების“ ავტორი იმთავითვე დი-დი აკაცი და დიდი ვაყას სადარი ვახლდათ, თუმც არც „ალურჯა ცხენები“ მოსწონდა „იგი-ფერანწულეს“ ერთ-ერთი ზუტეკს წერებს და „გან-თიანდას“ უფრადებებს მას „აბადუღას“ უწოდებ-და. რვეუ თვარამებე აგნათობის“ რედეკია სწო-რედ გალაკტიონის სახელის აბურად ავღების გა-მი დღებოვა და ეს იყო ერთ-ერთი ბოლო ინცი-დენტიკ დათავებოვა პოეტის იფორმირების თუ დამწერებისა. მუხრანის თქმისა არ იყო: „ვერ-უნდა გარძნობდე კაცი ლექსის რაოდენ ვენის...“ თუმც დაუბურებელი იხვეე გრივლი რომაქიქის, რომელიც ვერ იხსენებს 1931 წლამდე გამოქვეყ-ნებულ გალაკტიონისეულ შედგერებს, მაგრამ თე-ოთინ გალაკტიონი შესანიშნავად ახსოვს: „გალაკ-ტიონი იყო თავისებური ყოველმხრივ: თავისეული რის უცხოარობამდე. იყო სუფლმული (მე დაე-ტრეო საბჭოთაო 1931 წლის დამდეგ). ეგებ შემი-დევდ ეფრადმულად? არა მგინათ: ცოლმშობლიან გალაკტიონი მე ვერ წარმომიბეგენია. იყო მარ-ტოზოფიკ ბუნებით. მის სიცოცხლემში მხოლოდ ხელმა ტრეფამ თუ ვაირბინა, როგორც შორი-თად სატრფილოდ მუქან. მეგობრობა? ვეუბობ, გალაკტიონის მეგობრობა ვანეცხლათ: ვკვლისხმობს მძურ მეგობრობას და არა „მეგობრულ განწყობი-ლებას“. იყო გულახილი და ამის გამო მარტოდ მყოფო? არა, იგი გულახილი იყო. მხოლოდ გუ-ლისფერი ქონდა მისი სხვა მხრით განხროლი. რა მხრით? პოეტიკის მხრით“.

გრივლ რომაქიქე ისე თვალნაწილვ ეგვიხა-ტავს მისი საყვარელი ტვიანის ბიძაშვილის, რ. გვექნებება, ეცხადი ხედავ „მარტოების ორენის კავალწმის“. მას მხოლოდ მოიგნებებს შემ-პირიანება: „ერთი რამ მაგონებდა აქ, მაგონებდა ვითარ სიზმარი: გალაკტიონის მამარება ტვიან-ისისაშიდ შეხვედრისა“ „ტვიანთი“ ამ მამარება-ში - საკუთრივ მისი „ოც...“ ამ წერილში დაწ-წერილებით არის განხილული „ქებათა ქება ნი-კორწმინდას“, იგი აღიარებდა ქართული პოე-ზიის ერთ-ერთ შედგერად და ეს ექსტეც საცილ-ლის შემდგომინდელია. სიცოცხლემდე უსა-ტირობად გალაკტიონის კოლეგათა აღარავად და თანამდგობა, რადგან:

„ქება ეხალისებოდა, ქება ეცრტავებოდა, რადგან მასში ცაცი დღერის და ღმერთი კაცს ედავებოდა“.

პედაგოგიკური მხარდაჭერა

ამაჯემ ღვინით,
აკაჯემ ღვინით,
მოქი - გაამის.

ნიკოლოზ მარათაშვილი

კარმან გაზაფხულზე ერთი უსიამო სცენის უნებური მოქმე გაეხდი. დიდის ბაზრის უკანა ეზოში გრძოლად გაშვებულ მღვივანეთა დახლებს ერთი ნაბდისქუდიანი ჩია კაცი მოადგა. მას თან ათივლედ წლის ბიჭუკე-ლა ახლდა და ხელში ღვინით სავსე სამ-ლიტრიანი ქილა აყვრა.

- აბა, რომელი იყო?

ბიჭმა მამას უსიტყვოდ გაუშვირა ხელი ერთი-ერთი სირაჯისაკენ.

- ამ პატარა ბიჭს წყლან შენ გამოატანე ეს ღვინო? - კუმტად ჰკითხა ნაბდისქუდიანმა და სავსე ქილა დაფარაკებულ დახლებზე გამოძვრევად შემოუდგა.

- ჰო, მე მივიღე რა იყო, რო?

- მერე, ბიჭო, ეს ღვინოა?

- რას უწულებ? - იხტიბარი არ გაიტეხა სირაჯმა.

- კიდევ რო შეეითება, კაცო! - გაკვირვებით მიმართა მოშივინამა უცხად გარს შემოხვეულ შემკრთალ-შემწინებულ დანარჩენ სირაჯებს - მუმტრები არ დაგვეფრთხოსო და ხელყაბან ღვინის შეფიდებებს, - ეს ღვინის გარდა ვეღვაფერიათ აი, აქ არ არი.

- ვისაც გინდათ, გასინჯეთ: პირში არ ჩაიშვება!

- რა კენათ, მიაგ, - გამოქვიშომაგა სირაჯი სირაჯს, - ქარხნის ღვინო ვეგვითა და!

- მოიცა, კაცო, შენ ნუ მასუწავლებ, რა როგორია! - მუხმამაკება ნაბდისქუდიანმა, - თუ მართლა თავიდანვე იგეგო გაფუჭებულ იყო, რამ გაყიდინით? გამოდის, რო თქვენ სასწმელის არა გაეგებეთ რა და მაშინ არც ხელი არც მოგეკლათ ამ საქმისთვის! ვიცი, უნდა ღვინის ქარხნებში სხედან მამა აბრამის პატყნები, მაგრამ უბედურება ის არის, რომ იმათ ნაემშაკარ ღვინოს მერე თქვენ უარესად აწყალ-ათახსირებთ და უნამუსოდ ატყევიან ქვეყანას!

- კაცო, შენ ცოტა...

- ეგ ერთი და მეორეცა! - თავისას გაჰქილა გულის სიღრმეში შურნაცხოფიანი ნაბდისქუდიანი, - თუ ქარხნისაა, მაშ რაღა სინდის-ნამუსო ჩამოგიკონწალებოდათ ეს წაწყვები: აქვეყრის ღვინო, ჩამდგინე საფარავი, ჩუგაზის მწვანე, ჩანტურა-ლური რქაწილი, წყარაის თავანკარა! ეს არის წყარაის თავანკარა! ვი!

- კაცო, შენ აქ სადაფარავად მომი-ვარდა?

- არა, ვეტყვი, რისთვისაც მოვედი! - ხმადაღწევით მოუჭრა მოკამათმ, - არ იფიქრო, ვეგას ჩემს ქიფზე ვლელეტავ და რაღაც ნარეცხს ღვინოდ ვასაღებო! ეს იმით შეატყუე, ვინც ნამდვილი სალი ღვინის გემო არ იცან და თქვენსითანების წყალობით ვერც ვერსილეს ვაგებებ. მე კი ამის დამლევი არა ვარ და ჰა, თუცინდ თავი დამაჰკვირით! ეხლა გაიმეც, რისთვის მოვსულვარ?!

ამ სიტყვებით ნაბდისქუდიანმა სირაჯ-ფალსიფაკტიორთან პაექრობა დამოაგრებულიად ჩათვალა და თავის საქმეს შეუდგა. ქილას საფარებელი მოადრდა და ღვინო იქვე, ჭადრის ძირს, მიატყია. მსერე რკინის ვეებერთულა ნაგვის ურანსთან მივიდა, ის ქილაც მოგ ჩაახსხვინა და მამა-შვილი უსიტყვოდ განბრუნდნენ იქაურებას.

- მოიცა, შენი ფული წაიღე! - ნათხოვარი ხმით დაადევნა განაღდურებულმა სირაჯმა.

- ეგვე შენი იყოს - ბალი იყიდე! - უკანმოსვლევად გამოსახა იმან.

ამ სენამ მტლად მფარეო შაბეჭდი-ლება მოახინა ჩემზე და იქვე გადავწყვიტე, ჩემი შესაძლებლობების ფრავლებში შეეხსწავალა დედაქალაქში ღვინით კრძო-ვაკრობასთან დაგეშვირებული პირობ-ლებში. ეს კი, ჩემი აზრით, ღირდა თუნ-დაც მარტო იმიტომ, რომ ღვინოს (აქ ცხნალი, ნამდვილი, ნატურალური ღვინო იგულისხმება) განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქართველი კაცის გენში, ფსიქო-კაში, მის ფიფა-ცხოვრებასა და ისტორია-ში. დღეს ბავშვმაც კი იცის, რომ ქარ-თველის ხმლიანი მარჯვენის, ივეფისიტყ-ვისისნს, ზარის ქელის, გუონისა და სხვა ამისთანების გვერდით ღვინოსაც განსა-კუთრებული ადგილი უჭირავს ქართველი ერისა და გენის გადარჩენა-გაიმტებსა და დედემდე მოყვანაში. თუკინდ მარტო და-ვით გურამშიელის „ღვინოთაში“ გავიხ-სნითო, სადაც მჭრისგან აწიურებული და ოტებული, ტყეღრესა და ხეხუებს შე-ხიზნული ქართველების დამახასიათებ-

ლი ფიფა-ცხოვრება სულ ორიდ სიტყვით აღიღურდა არის დახასიათებული: „რაც აქნდათ თვისი საურეკე, სულ პურ-ღვინოზე ყიდესა“. კი მგარამ რატომ მინცდამინც „სულ პურ-ღვინოზე“ განა სხვა ხორაკეუ-ლობა თუ სიტიტელის შესამოსი ჩასაცმელ-დასახურავი კი განა დაიწყნებოდა? რა თქმა უნდა, არა, მაგრამ ღვინოსთან მინც ვერა-ფერი მოვიდოდა! საუკუნეთა მანძილზე ქარ-თველი კაცს ჭირ-გარამს ღვინო ატანინებდა, ამხნევედა, ბრძოლის ფინით, ცხოვრების წა-სამართალი შეუცხოვრებოთ ავაესებდა. ამი-ტომ ისიც მინდობოდა და ზომიერებით ეწა-ფებოდა ამ ღვინურ სასმელს, რათა სიღუ-ჭრის გამს როგორმე წაღმა ეფიქრა და წაეგება სიფლისა და ბედ-იღბლის უკუღმა ტრიალი, ამით თავი გადაეჩინა. და აკ-გადაიჩინა კიდევ!

დღეს? ბოლო წლებში საქართველოს უფ-რო დიდი ჭირი დაატყდა თავს, ვიდრე მისი ბედუკუღმართი ისტორიის სხვა რომელიმე მონაკვეთში. ამიტომ ცხოვრებაგაძალებუ-ლი ქართველი კაცისთვის ცველაზე მტლად დღეს უფრო უპირანი ნამდვილი, ნატურალ-ური ღვინო, რომელიც ამ სულიერი თუ ნივთიერი სიღუჭრების გალატანინებს და ფრის გაიფანს. მაგრამ, აბა, ჩამოირათ თბილისის ბაზრესა და სავაჭრო კუთხე-კუთხულებში გრძოლად გატვირთი ღვინის დახლები და წამ-ლად მინც თუ იპოვით ისეთ ღვინოს, გრი-ვლოდ ორგანიზაცი აფრთოვანებით რომ უფ-ეროდა:

ჰოი, შენ ღვინოც, ყოვლად ძლიერი, ღვინოთ, შეტყევილი გუონი ალოგზნე; ჭადრის ჭირი მდგენი, ნიჭო ეთირო, | ვინ არს, რომელ გსვა და არ აღხინე!

აი, აქ ახე ხიზტამესხმული განთქმული თავანკრა კახურის ნაცვლად ახლა შეგხედვით წყალწყალა, მუხაზე, თუ სხვა მრავალგვარი ზადით დასწებოანებული სიხზე, რასაც ნამდვილ ღვიწრო ასაძევეს ეს აძენი ახალგაზომიცილი, ენაგაღესილი ვაისორავეტი.

სპეციალურად ვეწვი თბილისის საკულტურო მუზეუმის ლაბორატორიებს. იქ სირიციულის, თვეხულის, რძის ნაწარმისა და სხვა საკვები პროდუქტების ლაბორატორიული ანალიზი კეთდება, ღვინო კი, რომელიც სისტემატურად და ბოლომდე იყიდება მამვე ბაზრებისა თუ მათ მიმდებარე ტერიტორიებზე, არავის ახსოვს და აინტერესებს. ლაბორატორიულად ღვინო ასურებად მიმრავლებულ წვილ-წვილ კერძო ღვინის სარდაფებზე.

ასე და ამრიგად, უპატიოსნო გზით მოგებასამომდებელი ახალგაზომიცილგარი სიარული კარგად გრძნობდა რა საყვედროს უკონტროლობასა და განუკითხობას, ზოგი იქმნებ მივლად, რომ წყალგაურეულ ღვინოს კი არა, უმკვე ღვინოგაურეულ წყალს ყიდის მოკლედ, აქ საკითხავი ისღა არის ხოლმე, ვის რა ნაშუხის ნატყამალია შერჩა და ვინ რა ღვინო აწყალებს ღვინოს. ვე არის, მეტი არაფერი!

XXX

ამ სატყვიარს მეორე მხარეც გაჩანია. ბოლო დროს სოკოებივით მომრავლებულმა ბირავ-ფალსიციკარებმა ხელიც რომ აიღონ ღვინის დანაშაულებრივ გაყალბებაზე და სოფლად გლეხებიდან თუ ღვინის ქარხნიდან სულ თავანკრა ღვინოები შეისყიდეს და ჩაიხებინა დედაქალაქში, ბოლოს მანც წაიხვარა ღვინოს შესთავაზებენ მომხმარებელს იმ მარტოვი მიზეზის გამო, რომ უმრავლესობამ არ იცის ღვინის, მისი ჭურჭლისა და სათავსოს მოვლა-პატრონობა, გადაღება, სანიტარული დამუშავება, განაცხება. ანდა, შესაძლოა ზოგიერთმა იცის კოდექსი, მაგრამ არა აქვს საამისო პირობები.

სწრაფო გამდიდრებისა თუ უბრალოდ თავგადარჩენის მიზნით ბოლო წლებში ბევრმა ისმება პირმა მიჰყო რიგით სირავსებს, რომ მანამდე არამეთო რაიმე ირიბი მუხება მანც არა ჰქონია შეღვივებობასთან, არამედ მისი ელემენტარული ინფორმაციი არ გავიქნა. არადა ღვინო ზომ უფაქიხეთი პროდუქტია, რომლისთვისაც უკულა შაჟია მიზეზიც კმარა, თავი რომ გათუფლოს. მოწინაა ნაციონალს ქალმა მთხოვა: დღის ორმოცისათვის ერთი ათი ღვინო ღვინო მინდა და დღემის ბაზარზე გამოძვევი უხვიორ ამ შემომატყეონ.

ამა, რაღას ვიპაძები, წყავევი, მაგრამ ვიი იმ გაყოლას - ფეხები უკან მრჩეპოდა. ხელში მოწული ბოვა რომ დაღვიანა, ღვინის დახლებში ღრმად შესვლა აღარ გვაცალა - ერთმა სქელდავამა სირავმა მიკეთორად გადაკვიტრა გზა.

- ამაზე უკეთესს ვერავისთან მოვივით,

შეხედეთ, როგორ წრიალებს - შვილებს გეფიცებით, სწორედ წუხელ კავივილტრე? - ო, აი, ეგ კი ცუდია, - მორიდებით შევინწინე, - მაშინვე აქ არ უნდა გამოგეტყანათ.

- აბა, რა უნდა მეჩნა? - იეთხა გახეტლებულმა სირავმა და ჩვენს ირავლო კიდელ მოხვდავად ეს ამოღენა სირავობა, დაინტერესებული მუშტურები, მოსიყრები.

- რა და, გაყოლტრების შემდეგ ღვინო ერთი თვით მაინც უნდა დაგეკვირვინათ! ამის თქმა და სიცილ-ხარხარის ჭკუტა ერთი იყო - ეს რა გათავის ჩენმა ყრებმა!

- და დავეკვიტო... უღელში ნაბამი ხარი იყო, დაღვიცილი! - ბრბოს გამოკეთი ერთი დიდთავა, ზეშპმანი სირავი, რომელიც, როგორც მერე გავიქნე, მთელი სიცოცხლე ტაქის შოფერი ყოფილიყო. მან გავილტრული ღვინის პატრონს ბარაქიანი ჩაის ჭკუტა გამოუღვინა, - გამიხსენს... ეს ღვინო თუ დადილია, აბა, მამ ზოგავა მოიანთი, მოუკურავაქნე ჩხრიალ-ჩხრიალით ვერ გადავცა!

მითხრა ეს თუ არა, ასწავა, გაღიწურა და მართლაც სულ ყვარწყალურები გამოცალა ჭკუტა. მერე გამარჯვებულმა! თქვენი მოწინაველი დინიცილსმითყი გადმოხვდა „დამარცხებულს“. კილა, ახლა როგორ მოქექეთ და ვის დაუკუთრო: ახალგაზომიცილგარ კინტო-სირავსა თუ მეტყინებებს, რომელმაც დიდი ხანია, რაც დამტყიცა, რომ გავილტრების შემდეგ ღვინი დასვენებას მოითხოვს 30-40 დღის განმავლობაში, რის შემდეგაც იგი სრულებით აღიდგენს ყველა თავის თვისებას.

აბა, შემოიარეთ თბილისში მომრავლებული ღვინის კერძო სარდაფები. ხშირად ღვინის ვერდით რაღა არ შეგხედებთ: ბენიზინი, ნავთი, აცეტონი, დამპალი ვაშლი, ცემენტი, ტოლი, ზეთის საღებავები, არაყი, ძმარი, ნიორი, ზახვი, მწწნილი, ოლივი, შუშა, ობმოკიდებული ფიცრის ნატყებები, რომლებიც ღვინოს ადვილად გადასცემენ თავიანი არასასურველ სუნსა და გემოს და გამოუმრუნებლად უკარგავენ იდენტებსა. ჩემი თვითი მაქვს ნანახი „დინამისო“ სტაილიონთან ღვინის კასებიდან საყვ, ტუნჩანთ სატყერით მოქმანაზე ღვინის პატრონი როგორ ქვეთილად შემოხვევითი თამაყყარ სქულიდენტობის მეგობრებთან. თამაყყარ სქული ბოლი იფავა ტუნტყემე. სურათ თათარინანად გაშულად სუფრაზე კასარ არ მოჩანდა და ამიტომ შეპოლილი თევზის ქინთი ვაზინოდ უთუქებასა და თითების ყველა ქინთზე თაისთვის ყოფდა ღვინით საყვ ჰლასტმანის თაქმოხილი ორასლიტრთან კასრში. ახლა დაღვით ქული და ვთქვათ სამართალი: ყოველივე ამისა და მსგავსი მაშაღითების შემდეგ დიდტრების სახმების - მსოფლიოში სახელგანთქმული ქართული ღვინის რა სიფაქიხეზე, ფერზე, გემოზე ბუტყებზე, სურნელსა და მის ინდივიდუალურ-განუმორიებელ თვისებებზე ლაპარაკდა შეიძლება? ჩენმა დასწუხარად და საყალადო, უმრავლესი ღვინის გამოძვევლისა და მყიდვე-

ლის წარმოდგენაში ღვინო განტრობირებულია ტლანქად, სწორასწორად, უპირიბოდ ულეს-ველგარული სახით: ბაზრის დასახლება წამოსტყვევო კრიალა ბოტამ იფვის რაიმე ფიცრის მქონე სიხზე, ამ სიხების ჰქონდეს ღვინის მინამსგავსი ზოვად გემო და დაქოქილმა სირავებმა მისი ქება-დღობით შეგაკვირვინოს! მორჩა, აქ მუტი აღარაფერი ვთხოვდა სატყრო და გასახრებე: ჭურჭელი გაგვიტოს, ფული მიეცი, წაიღე შინა და დაიხილე დღობა, კერწილი, ქელხი... იმას კი არავინ ფიცრის, ან უფრო სწორედ, იმის გასარკვევად არავინ იბრძობს, ეს მართლაც ის ღვინოა, რომელიც ჩვენს სახელგანთქმულ ტრადიციებსა და შესაძლებლობებს ეკადრება! და რა კასა წინ მთავო თუ ღვინი გვაქვს გადასახელი, იმ წუთას აღარავინ დაუძებებს ეს ღვინო ღვინითი, სიცოცხლის ქინთი, სიმწხვეთი, ვან-ღვინო და სხარაღვინო ავეკუსებს თუ ვაწილებლეთ, სინაწული, გულაცურები, სიცარიელით, თავის ტკივილით, გულის ზილით, უგუნებობით...

და რა ხშირად ხვდება პირად და ჩემთვის დამამცირებელ და გულისმომკვლეად ასეთ სურათს: ავერ, სადამოხანს დღიორი ჭურჭლიდან დადილდა და გასაკვირვებულხელმძღვრე ჩვენს ძმას - რითი ქართულსა სამსახურიდან პირდაპირ ბაზარზე თუ ღვინის კერძო სარდაფში გამოუვლიდა და თავისი გაქმეულ სირაფელთან, ქალღვინის გრავინლებსა თუ სხვა რამ საშუალო ინსტრუმენტთან ერთად სათუთოდ მოუხტებია ღვინით საყვ ღვინოიანი ან ორულტრიანი მინის ქელა. რა გვეწყავლება - ის ამით ქელეს ვერავისთან გასწყვად და ცხადია, მართლაც თავისთვის უფიდა საწყლად, არის სიყვარულზე დახუხანა მუსიკოვში ვანიტყაროს ეგებ წაღმა იფიცრის სოფლის უკუდა ტრიალოლი ოღონ ვე არის, ვერ მიხვდებო ხოლმე მას ეს მართლა ხალი, ყურწინის თავანკრა, ნაწური პკონია, თუ ჩემზე უკეთესად იცის, რა ნაგავიც მაქვს შინ, მაგრამ თავს იტყუებს უნარიანად გამო, რაკი საუკუნეთა მანძილზე გაყოლადებელი ქართული კაცის გენი და გუნება სწორედ ღვინოს ითხოვს და არა არაყი, ლუღს, შნაზს, ვისესა და ათასგვარ ვანდაბასა და ღვინანს.

ჩვენ, ქართველებს, ერთი ასეთი ნაკლები გვეკრის: ხშირად ჩვენზე პელოვლითობა, მოწინავეობლობის, რამე ნაკლას და უბედურებას უცხო თელსა და დამპყრობის გადაგანადგობით ხოლმე თუმქა ვინ იცის, შეიძლება ღვინოსთან დაკავშირებითაც ასეა. შეიძლება ხად მარხმა ძაღლის თავი, რომ დღეს გავუვირინო ღვინის ფოლსიციკარება ხელდასაქართველოში, გამწინახავი კი არავინა ჩანს. ვინ უნდა იყოს ამში დამნაშავე: რუსეთი? ირანი? თურქეთი?... ვინ იცის, იქნებ ახალი ზელანდიის ანდა პერუს ხელიც ურევია სულაც.

და აქ ვინებამთ თაისთავად მოიფიქრებებს პოეტის სიტყვები: არა ლეკი და სპარსი და თურქი, არამედ ჩენვე ბუნება წუწკმ!

სამეფო
ოჯახის
კიდევ
ერთი
ტრადიცია

ქართულ-იტალიური
ღვთიური
ჰანგებები

Luciano Pavarotti in
THE VERDI REQUIEM:
A Salute to Youth
TELECAST

Photo: Hungarian mezzo soprano Ilkko Kamlosi (left), Luciano Pavarotti, American soprano Suzan Dunn, and bass Patsa Burchkaladze of Georgia, U.S.S.R. (seated).

მსოფლის მრავალ კუთხეში ჯერაც არ განვლულია ის უდიდესი ტყეფილი და შუქანბრა, რომელიც ბრიტანეთის სამეფო ოჯახის ყოფილი წევრის, უელსის პრინცესა დაიანას ტრაგიკულმა დაღუპვამ გამოიწვია. ცხადია, ვერც წყნ დაფრთხი გულგრილნი ამ მეტად სამწუხარო ფაქტის მიმართ.

ჩვენი ქვეყნის პრესიდენტმა სამხმრის დეკრეტში გამოცხატა ის გულისტკივილი და თანაგრძნობა, რომელიც ახლავს და პრინცესას მოულოდნელი გარდაცვალებით იყო გამოწვეული.

უფრო ახლოდან რომ შევეცდეთ მოვლევინათ ის და მისთვის სასიხარულო ინფორმაციის საძიებო კარის ცსოვრებს პერიპეტეტებზე მოვეყვინო, შეეხდით წლებს მანძილზე დიდი ბრიტანეთის სამეფო ოჯახის ცნობილ მკვლევარს, 55-ე სამუალო სკოლის დირექტორის მოადგილეს ბატონ ვაჟ ქანტარაძის და არმდენიმე კითხვით მივპაროთ.

- ბატონო ვაჟ, როდის დაიწყო ექვენი ასეთი გატაცება სამეფო ოჯახით და რა იყო ამის მიზეზი?

- ჩემი ინტერესი სამეფო ოჯახისა და კერძოდ დედოფლის ცხოვრებისადმი იწყება სკოლის მერხიდან, როცა ჯერ კიდევ მეხუთე-მეექვსე კლასის მოსწავლე ვიყავი. ამ საქმისადმი სიყვარული გამიძრავა აგრეთვე ისტორიის, გეოგრაფიისა და ინგლისური ენის გაკვივილებაც. ეტყობა, ამან განაპირობა ჩემი მომავალი სპეციალობის - გეოგრაფიის - არჩევანიც. განსაკუთრებული იყო ასევე ჩემი ინტერესი ბრიტანეთის ტრადიციებისადმი. მოგესვენებათ, მონარქია კი ტრადიციების ცენტრში იმყოფება.

დღესაც თვალწინ მიდგას 1966 წლის მსოფლიო ჩემპიონატის ფინალური თამაშის ბოლო ეპიზოდი, როდესაც ახალგაზრდა დედოფალი ოქროს ქალღმერთს გადასცემდა ინგლისის გუნდის კაპიტანს, ჩემზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა აგრეთვე პრინც ჩარლზის უელსის

პრინცად კურთხევის ცერემონიალმა, რომელიც 1969 წელს საპკოთა ტელევიზიამ აჩვენა.

- როგორია მონარქიის როლი დღევანდელ ბრიტანეთში?

- თავისი არსებობის და განვითარების თავისებურებით მონარქიის ინსტიტუტი უნიკალურია გაერთიანებულ სამეფოში. მან თავისი განვითარების ათასწლოვანი ისტორიის მანძილზე ვაჟ ერთ გამოძღვდას გაუძლო. იყო ტრიუმფიც და კრიზისიც. ათი საუკუნის განმავლობაში მონარქიის ერთიანობა მხოლოდ ერთხელ გაუყვდა ცხრა წლის პერიოდით, როდესაც არსებობდა ქრომველის რესპუბლიკა. ჩვენს საუკუნეში კი მონარქიამ ორჯერ სერიოზული კრიზისი გადაიტანა. პირველს ადგილი ჰქონდა 1936 წელს, როდესაც სასიყვარულო რომანი გახდა ელუარ VIII-ის ტახტის დატოვების მიზეზი. მეფეს შეუყვარდა ორჯერ განთხოვარი ამერიკელი ქალბატონი. ასეთი ქალის დღეფილად კურთხევა კი მიუღებელი აღმოჩნდა ბრიტანეთის არისტოკრატიისათვის და მეფეს გვირგვინზე უარი ათქმევინეს.

მეორე კრიზისი კი ჩვენი თანამედროვეა. 90-იანი წლების პირველ ნახევარში ელისაბედ II-ს სამივე შვილის შექმნილი ოჯახი დაინგრა, განსაკუთრებით კი მტკივნეული იყო პრინც ჩარლზის და დაიანა სპენსერის განქორწინება. აღნიშნულმა მოვლენებმა უდიდესი დარტყმა მიაყენა მონარქიის ინსტიტუტის ავტორიტეტს. თუმცა, არ უნდა გავვივით ისე, რომ ათასწლოვან მონარქიას რაიმე საშიშროება ემუქრებოდეს, მიუხედავად ყოველივენი, მოსახლეობის 70 პროცენტი დღესაც მონარქიის მომხრეა.

მონარქია ისტორიის წარსულის, დღევანდლობის და მომავლის თავისებური ხდია. მონარქს ხალხი წარმოადგენს არა მარტო როგორც სახელმწიფოს მეთაურს, არამედ როგორც ქვეყნის ცოცხალ სიმბოლოს.

სწორედ იგი გვევლინება ბრიტანული საზოგადოების სტაბილიზაციის და ქვეყნის ერთიანობის თავისებურ გარანტად, თანამედროვეობის გამაერთიანებელ ძალად და ამავე დროს ბრიტანეთის ეკონომიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ნაწილად. ამ ინსტიტუტის განსაკუთრებული თვისება ახლებური სიტუაციებისადმი ადლის აღებაა.

სწორედ ამას მოწმობს დაიანას დაკრძალვის შემდეგ სექტემბრის შეხვედრებით ბოლმორლის ციხე-სიმაგრეში დედოფლისა და პრემიერ-მინისტრ ტონი ბლერს შორის, რაც შესაძლოა, გარკვეული რეფორმების საწინდარიც გახდეს სამეფო ოჯახში.

თავის გამოვლვაში ბრიტანეთის პრემიერმა დაიცვა სამეფო ოჯახის და განაცხადა, რომ მათ დიდი ტრადიციული კვლავი და მათი მისამართით კრიტიკა არასამართლიანია. ბლერმა აღნიშნა, რომ დედოფალი ელისაბედ II უპირცენდენტო დათმობებზე წავიდა და ტრადიციის რამდენჯერმე დაარღვია. დაიანას დაკრძალვის წინა დღეს იგი რადიოთი და ტელევიზიით ხალხისადმი სამკლოვიარო მიმართვით გამოვიდა. როგორც წესი, დედოფალი ხალხს ტრადიციულად განსაზღვრავს ხოლმე. ბრიტანეთის დიდი ხნის ტრადიციის დარღვევა იყო ისიც, რომ პირველად დედოფლის პაკინჰემის სასახლეში ყოფნის დროს დროშა სასახლის თავზე იყო დაშვებული.

- რას გვეტყობით ორიოდე სიტყვით დედოფლის შესახებ?

- წელს გაერთიანებულმა სამეფომ და თანამეგობრობამ აღნიშნეს ელისაბედ II-ქორწინების „ოქროს იუბილე“, მისი უდიდებულესობის მეფობის პერიოდში განსაკუთრებული იყო მისი მეფედ კურთხევის ცერემონიალი, რომელიც 1953 წლის ივლისში შედგა ისტორიულ უესთმინისთერის სასახლეში. ამ დროისათვის დედოფალი უკვე გათხოვილი

ვახლდათ და ჰყავდა ორი შვილი - პრინცი ჩარლზი და პრინცესა ანა. 1961 წელს გაჩნდა პრინცი ენდრი, დღეს იორქის პერცოვი. ორი წლის შემდგომ კი ქვეყანას მოეწვინა დედოფლის მეოთხე შვილი პრინცი ედუარდი. განსაკუთრებული იყო ელისაბედ II-თვის მისი მეფობის ავერცხლის ობილექ“.

დელოფლის ექვსი შვილისშვილი ჰყავს და ერთი და. ცოცხალია დედოფლის დედა, რომელმაც წელს დაბადების 97 წელი აღნიშნა ლონდონში.

რა თქმა უნდა, უდიდესი დარტყმა იყო დედოფლისათვის მისი ერთად ერთი დის, პრინცესა მარგარეთის ოჯახური კრიზისი, რომელიც 1978 წელს განქორწინებით დასრულდა. ოჯახური ერგულება ვერ შეინარჩუნა დედოფლის ქალიშვილმა და ორმა უფროსმა ვაჟმაც.

ყველაზე დიდი ტრაგედია დედოფლისათვის უელსის პრინცესას, თავისი რძლისა და ბრიტანეთის მომავალი მეფის - უილიამის დიდის უეცარი დაღუპვა იყო. ელისაბედ II-მ თავისი გულსტიკივილი განსაკუთრებით ხაზგასმით აღნიშნა სატყევეობიო გამოსვლაში, რომელიც ხუთ სექტემბერს, პრინცესას დაკრძალვის წინა დღეს მოეწყო.

- როგორც ცნობილია, დედოფალი უმდიდრესი ქალია. ინტერეს-მოკლებული არ იქნებოდა, მკითხველისათვის დედოფლის სიმდიდრის ზოგადი თემატიკა გვაკვირბო.

- დაიხ, ელისაბედ II მსოფლიოს უმდიდრეს ქალად თვლება. სიმდიდრით იგი მონარქებს შორის ჩამორჩება მხოლოდ ბრუნეის სულთანს და საუდის არაბეთის მეფეს. დედოფლის ქონება ორი დიდ ნაწილად იყოფა. ქონების ერთი ნაწილი სახელმწიფოს კუთვნილებაა და მისი უდიდებულესობა იყენებს მას, როგორც სახელმწიფოს მეთაური. ეს არის უნიკალური სამეფო რელივი (მათ შორის სამეფო კერისთვის, სადაც ჩასმულია მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი ბრილიანტი, რომე-

ლიც 530 კარატს იწონის), სამეფო სურათები, სასახლეები, ეტლები და ა. შ. ყოველივე ეს სამეფო ოჯახის განკარგულებაშია, თუმცა მათი გაჩუქების, ანდა გაყიდვის უფლება არავის აქვს.

ქონების გარკვეულ ნაწილს წარმოადგენს დედოფლის პირადი ქონება, სადაც განსაკუთრებული ადგილი უკავია ელისაბედ II-ს პირად საგანძურს, რომელიც შეფასებულია ორმოც მილიონ ფუნტად. საგანძურში განსაკუთრებით გამოირჩევა თეარები (ვლადიმირის დიდი პერცოვის რუსული თეარა, რომელიც უინძორების საგანძურში 1921 წელს მოხვდა. თეარა შეფასებულია 2 500 000 დოლარად), ყელსაბამები (მათ შორის დედოფალ ვიქტორიას ყელსაბამი, შეფასებულია 2 000 000 დოლარად), გულსაბნევი (კულინარის მესამე ნატეხი, რომელიც 94 კარატს იწონის და შეფასებულია 9 500 000 დოლარად).

- ავეისტონ ბოლის ტრაგიკულად დაიღუპა დაიანა, უელსის პრინცესა. რას ვეუტყოფით მასზე?

- დაიანა ვახლდათ ბრიტანეთის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი არისტოკრატიული ოჯახის სპენსერების წარმომადგენელი. მამამისი - სპენსერების მე-8 გრაფი - უდიდესი სიმდიდრის მფლობელი იყო და მისი გვარიც საუკუნეების მანძილზე სამეფო ოჯახის სამსახურში იდგა. დაიანას მშობლები 1969 წელს გაშორდნენ ერთმანეთს და პაპუების აღზრდა მამამ ითავა (დაიანას ჰყავს ორი და ერთი ძმა). 1981 წელს კი ისტორიულ წმინდა პავლეს ტაძარში მოეწყო პრინცი ჩარლზისა და დაიანა სპენსერის გრანდიოზული ქორწილი. საუკუნის ქორწინებას 2500-ზე მეტი სტუმარი ესწრებოდა მსოფლიოს თითქმის ყველა კუთხიდან, ხოლო საქორწინო ცერემონილას თვალყურს ადევნებდა 750 მილიონზე მეტი ტელემაყურებელი. ქორწინების შედეგად უელსის პრინცესა და პრინცესას შეეძინათ ორი ვაჟი - უილიამი და

ჰენრი. სამწუხაროდ, ქორწინება უცვლელი აღმოჩნდა. ცოლ-ქმრულ ერთგულებას უღალატა როგორც პრინცესა, ასევე პრინცესამ. 1995 წელს ბი-ბისისათვის მიცემულ ინტერვიუში უელსის პრინცესამ ოფიციალურად აღმცნო მსოფლიოს მისი ვინმე პიუთითან ურთიერთობის შესახებ, რასაც მოჰყვა ელისაბედ II-ს კატეგორიული მოთხოვნა მისი ვაჟისა და რძლის განქორწინებაზე. 1996 წლის აგვისტოში, დაიანას ტრაგიკული გარდაცვალების ერთი წლის წინ უელსების ქორწინება დასრულდა.

უელსის პრინცესა უადრესად თბილი, უშუალო, სასიამოვნო გარეგნობის და გასაკუთრებული ურთიერთობების მქონე პიროვნება იყო. უდიდესი ქველმოქმედი, საუკეთესო დედა და მეგობარი. იგი მოსწონდა და უყვარდათ არა მარტო მისი ქალური სიმშვენიერისათვის, არამედ იმიტომ, რომ მისი ეს სრულყოფილება შინაგანი თვისებების გამონაშუქი იყო.

ბოლო წლებში პრინცესა დაიანა აქტიურად იბრძოდა ტერორისტული აფეთქებების წინააღმდეგ, რისგანაც ყოველწლიურად ბევრი ადამიანი იღუპება ან ინვალიდდება, ამის გამო ის ანვოლაში და ბონნი-აშიც ჩავიდა.

სწორედ განსაკუთრებული თვისებების გამო ქვეყნის პრემიერმინისტრმა, მას „სასალხო პრინცესა“ უწოდა, ხოლო მილიონობით ადამიანმა, როგორც ბრიტანეთში, ასევე მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში პრინცესა დაიანას უდიდესი პატივი მიავა.

მთავრობის და სამეფო ოჯახის გადაწყვეტილებით დაიანას, უელსის პრინცესას განსაკუთრებული დაკრძალვის ცერემონიალი მოუწყვეს, რომელიც ისტორიულ უესთმინსთერის სააბატოში გაიმართა და რომელსაც მილიარდობით ადამიანმა ადევნა თვალყური.

ამ ისტორიულმა გლოვამ მთელი მსოფლიოს ხალხები გააერთიანა.

დავითი — ქალაქაოქროსილი სულენიუ

ინგლისელი მწერლის ვენ ჯონის (1901-1953) რომანი „ხვალე ვეაშუე შინ“ გამოქვეყნდა 1950 წელს, ნიუ-იორკში.

ამ ნაწარმოების შთავარი გმირი ვახლავთ ნორვეგიელი რაინდი ანდრეს კარინგერი. რომანი დაწერილია პირველ პირში. ჯეკარასანი რაინდი თავად მოკვითხრობს თავკაცისაკვლებითა და ფა-თერაკებით აღსავსე ცხოვრებას. მოქმედება, ძირითადად მომდინარეობს XII საუკუნის დამ-ლეკს „წმინდა მიწაზე“ საომარ და ჩასული ან-დრესი იერუსალიმიდან შალე კონსტანტინოპო-ში ამოყოფს თავს და მბაზრების კეისრის პირად გვარდაში ჩაირიხება. შერე იხვე პალეტინა-შია და მონაწილეობს კატინის ბრძოლაში, სა-ეც კვიპტის სულტანმა - სხელვანოქმულმა სალაღინმა სასტიკად დაამარცხა ჯეკარონები და იერუსალიმს დაეპატრონა. რომანის ეპილოგში (სწევ XIII საუკუნის ოციანი წლებია) დაბრე-ბულ რაინდს ვხვდავთ ტრაპიზონის კეისრის კარ-ზე ანდრეს კარინგერი ამბობს: „თუ უფალი ვა-მიწვევს სადმე, თუნდაც დეკობდეს ჩემი ცხოვ-რების უკანასკნელი წუთები, ძალას მოვიკარებ და დაეპროჩინილია, და თუ ხვალ შინსაკენ მიხ-მობს, ხალხით წვალო. დაე, აღსრულდეს ნება მისი!“

„ნეტარია მამაკაცი, რო-მელმაც გაივისო კაპარჭი ის-რებით; არ შერცხვება, რო-ცა ლაპარაკი მოუხდება მტრებთან კარიბჭეში...“

მეფსალმუნეს იმის თქმა სწავია, რომ წარჩინებულ გვარიშვილს არ უნდა შერ-ცხვეს, როდესაც თავის მტრებს კარიბჭეში დაელა-პარაკებათ. არც შემრცხვე-ნია, მაგრამ საოცრად გამიკ-ვირდა, ბალახთა ქუჩაზე რომ დაგებრუნდი და სარკინოზი შემეფეთა ჩემი კარის ზღურ-ბლზე.

იგი იყო საჭურველ-თმტვირთელი სულტან სა-ლაღინის ერთ-ერთი მამლუ-ქისა დამასკოდან. მისი ბა-ტონი ელჩად გამოეგზავნათ ტრიპოლის გრაფ რაიმონთან საზავო პირობათა განსახილ-ველად. ელჩს იმხელა ამა-ლა ახლდა, რომ მისი და-

ტევა არ იქნებოდა იმ სახ-ლში, რომელიც ქათმების ბაზრის მახლობლად დაიქი-რავა.

ეს ჭაბუკი აქამდე თით-ქმის არ დამენახა. ცხადია, იგი განცალკევებით იკვებე-ბოდა. თავის ეგვიპტელ მსა-ხურს ტაძრის ქუჩაზე გზავ-ნიდა ზორცის საყიდლად მა-ჰმადიან ყასბებთან, ვინაიდან ღორის ზორცს უფრთხოდა. მისი ასაკის კვალობაზე არა-ბუნებრივად ღვთისმოსავი მეჩვენა, თუკი შეიძლება სიტყვა „ღვთისმოსაობა“ გა-მოვიყენოთ მაჰმადის ბილწი რჯულის მისამართით. იგი, დროულად თუ უდროოდ, სულ ლოცულობდა. სამხრე-თისაკენ, მექის მიმართულე-ბით, მიაბრუნებდა პირს და ლამის განუწყვეტილვ ლო-ცულობდა. ცხვირსაც კი არ მოიხოცავდა, ვიდრე ალაჰი-საგან კურთხევას არ ითხოვ-და, ხოლო ხვალინდელი სა-უზმის მომზადებას როდესაც

ბრძანებდა, უეჭველად დას-ძენდა ხოლმე: თუკი ალაჰი ინებებსო.

ერთხელ თვალი მომკრა, კარის ზღურბლთან რომ ვე-საუბრებოდი ქალს, რომელ-საც პირბადე არ უფარავდა სახეს და მკითხა: ქრისტიან-ები ესოდენ ურცხვნი რო-გორა ხართო? მე კი, ჩემის მხრივ, ვკითხე: თქვენ, სარ-კინოზები უფრო ურცხვნი რატომა ხართ, რომ ნახევე-რად-ღვთაებრივი ასულნი ადამისა ტუსაღებოვით დაგიმ-წყვდეოვით ანდა მტაცებელი-ვით გადაგიმალავთ-მეთქი.

ამ ჭაბუკს ერქვა იზ ალ-დინ ჯავად იბნ ალ-აშრაფი (თუკი შეძლებთ ამ სახელის წარმოთქმას). მხოლოდ ოცი წლისა იქნებოდა და, ამდენ-ნად, ძალზე მოსაწყყენ ცხოვ-რებას ეწეოდა.

ვცდილობ წარმოვთქვა მი-სი სახელი სარკინოზთა ყა-ილაზე. ჯავადი და მე, რო-დესაც კი ავდარი დადგებო-

და, დროს ვკლავდით იმით, რომ ერთიმეორეს ვასწავლიდით არაბულსა და ფრანგულს. ჯავადი ელჩიონში იმიტომაც ჩაერიცხათ, რომ მისი მამა ალა-შრაფი, ბეით-საბირიდან (დამასკოს მახლობლად) რომ იყო, ომში ტყვედ ჩავარდნილი ფრანგის შემწეობით ამეცადინებდა შვილს ჩვენი ენის დასაუფლებლად. ჯავადს აშკარად მეტი გაწაფვა სჭირდებოდა, ხოლო მეც მალე შევიტყვევ, რომ ის არაბული ენა, რომელზეც აილას ბაყალნი მეტყველებდნენ, ძლივს თუ ჩაითვლებოდა არაბულად - დამასკოს დიდგვაროვანთა შორის. თუმცა ვერც იმას ვიტყვოდი, რომ კმაყოფილი ვუსმენ ქრისტიანებს, რომლებიც სამებას თაყვანს სცემენ და იმგვარად აღწერენ, რომ მხოლოდ ძალმიძს ვთარგმნო ბერძნული სიტყვით - პოლითეისტი.

მაგრამ ამჯერად სრულიად სხვა საქმეებით ვიყავი გართული, თეოლოგიაზე ფიქრისათვის არ მეცალა. უპირველეს ყოვლისა, ქალბატონ იბელინის უცნაურმა განზრახვამ მიიპყრო ჩემი სული და გული.

არ დავყაბულებულვარ. იღვა დღეები, როდესაც ვფიცულობდი, არასოდეს დავყაბულდები-მეთქი. მაგრამ ზოგჯერაც ცნობისმოყვარეობა, თავადასავალთა წყურ-

ვილი და უფრო მიზანსწრაფული ცხოვრების მონატრება თითქმის მაიძულებდა დთანხმებას.

ვგრძნობდი, რომ ჩემგან არავითარი მოქმედება არ იყო საჭირო, რომ ჩემმა ქალბატონმა, ეტყობა, დაასკვნა - ნაბრძანებს უსიტყვოდ დავემორჩილებოდი და ხიფათიან სამზადისს შევუდგებოდი მისი დიდი მტრის წათოსან მცველთა რაზმში მოსახვედრად. ბუნებრივია, რომ ვლამობდი ყველაფერი გამეგო ბიზანტიის კეისრის შესახებ, დიდი სიფრთხილით მიმიკვლია იერუსალიმში იმათთვის, ვინც ნამყოფი იყო კონსტანტინოპოლში ანდა მუდმივად იღებდა ახალ ამბებს იქიდან. ბერძნები, რომელთაც ვხვდებოდი, ხშირად ამტკიცებდნენ იმასვე, რაც ბეთ-ავენში მსმენოდა. მარწმუნებდნენ, რომ ანდრონიკე კეისარი მართლაც მტერი იყო ღვთისა. მაგრამ იერუსალიმში მყოფი ბერძნები, მეტწილად, ანდრონიკეს მოწინააღმდეგეთა გუნდს ეკუთვნოდნენ (ან უფრო სწორედ - ასიოდე გუნდს მაინც. უკვე თავი მტკიოდა ამ ხლართებისაგან, ძლივს რომ დაუწყე ჩაწვდომა) და მრავალი მათგანი იყო ლტოლვილი, რომელმაც თავი გადაარჩინა სიკვდილს ანდა თვალები - თვალდასაშრეტ რკინას იმით, რომ კონსტან-

ტინოპოლიდან გამოიქცა. შინვე, როდესაც ანდრონიკემ ხელთ იგლო კეისრის გვირგვინი. გენუელი და ვენეციელი ვაჭრები ასევე ერთსულოვნად გამოდნენ მას. მაგრამ არც ამის ახსნა გამჭირვებია. ანდრონიკე, როგორც კი ტახტზე ავიდა, დაუყოვნებლივ მტრად მოეკიდა იტალიელ ვაჭრებს, ბრბო წააქეზა კონსტანტინოპოლში, რომ დაეწვათ და გაემარცვათ ყოველი დასავლელი ვაჭრის სახლი, და საგრძნობლად შეამცირა გენუელ და ვენეციელ დიდვაჭართა შემოსავალი.

ჯავადის მონათხრობმა უფრო დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. თურმე კონსტანტინოპოლიდან განდევნილ ანდრონიკეს რამდენიმე წელი გაუტარებია დამასკოსა და ალექოში. ისეთი ურცხვი ამბები მოვისმინე მისი ურწმუნოებისა და უზნეობის შესახებ, რომ მთხრობელი ჭაბუკი წამდაუწუმ წითლდებოდა.

მაგრამ სარკინოზი მთავრები ქრისტიანებს მათი სათნოებისა თუ ღვთისმოსაობის გამო როდი ირჩევენ მოკავშირეებად. შევიტყვევ, რომ ანდრონიკე თავისი სამარცხვინო ხიზნობიდან სარკინოზთა დიდ მეგობრად დაბრუნდა და როგორ უნდა გამხდარიყო იმ ქრისტიან იმპერატორთა ღირსეული მე-

კვიდრე, რომლებსაც დიდებულ ქალაქ კონსტანტინოპოლში უმეფიათ?

თავსატეხი დროებით განზე გადავდე და თავის გართობას მოვკიდე ხელი. იერუსალიმიდან გავდიოდი სანადიროდ, როგორც კი ამინდი ხელს მიწყობდა და თანამგზავრსაც ვპოულობდი. მრავალ წარჩინებულ მაჰმადიანთა სახლის კარი ხელახლა იღებოდა ჩემთვის, ვინაიდან ზავის აღბათობა დღითიდღე იზრდებოდა. ჯავადის ზემდგომნი ბჭობდნენ საზავო პირობათა თაობაზე კვირაობით და თვეობით, მაგრამ სარკინოზებსაც კი, ბოლოს და ბოლოს, უნდა მიეღოთ გადაწყვეტილება. შობა ახლოვდებოდა, თუმცა ვატყობდი, რომ დღესასწაული ჩავგემწარდებოდა. ამასობაში, ბეთლემსა და იერუსალიმში კიდევ წამოთოვა.

ერთ ახალგაზრდას დაკუმეგობრდი, სახელად სავარიკი ერქვა. არაფერი გვქონდა საერთო, გარდა ცხენების სიყვარულისა. მას არ უყვარდა მუსიკა და არც ქალებისაკენ მიუწევდა გული. უღარდელად ამბობდა: მამაჩემი ყველაფერს მოავარებს, როდესაც დრო დამიდგებაო. სამაგიეროდ, საუცხოო ცხენები ჰყავდა. მარიგებდა, თუ როგორ უნდა შემერჩია საუკეთესონი, როდესაც ვყოფილობდი, აილადან რომ მოჰ-

ყავდათ ხოლმე.

სავარიკი გატაცებით ატარებდა მთელ დროს, განსაკუთრებით მზიან დღეებში, თავის გაწვრთნილ მიმინოებთან. უსაქმოდ მყოფი ხალისით დავთანხმდი, რომ ორი თუ სამი დამე გამეთია ქალაქგარეთ, საამისოდ შეუფერებელ დუქან-სასტუმროებს ან პაწია მონასტრებში იორდანის ველზე და ზღვის თბილ სანაპიროზე.

ერთხელაც, ნახევრად - ხუმრობით ვუთხარი, რომ თან წავგვეყვანა ჯავადი და ცხენების ჭენებაში გამოგვეცადა მისი ამპარტავნობის ჩამოსაფერთხად.

- ჩემს ცხენებს სარკინოზთათვის ვერ გავიმეტებ, - თქვა სავარიკმა.

- დაზავების დროსაც კი ვერ გაიმეტებ?

- ომი და ზავი არაფერ შუაშია. ცხენჯომარდობას ვგულისხმობ.

გაკვირვების ნიშნად წარბები ავჭიმე და ვუთხარი: ასე მგონია, რომ წარჩინებული სარკინოზნი ცხენჯომარდობით ჩვენსავით იკვეხნიან მეთქი. მზერა ოდნავ გაუთბა და ასე მიპასუხა: სწორედ რომ იკვეხნიანო. მერე დასძინა:

- სარკინოზებს ცხენჯომარდობა რომ სცოდნოდათ, როგორც წესი და რიგია, ჩვენ ვერასოდეს დავიპყრობდით ამ ქვეყანას და ვერც

ამდენ ხანს გვექნებოდა დაპყრობილი. ერთი ან ორი თურქი შეიძლება მოიძიო, ცხენების ყადრი რომ იცის, მაგრამ არავინ მინახავს, არაბთა მსგავსად ესოდენ ბევრს რომ ლაპარაკობდეს ცხენჯომარდობაზე და ესოდენ ცოტა ესმოდეს ამ საქმისა.

აღარაფერი მითქვამს. ვგრძენი, რომ ჩემი უვიცობა შეესაბამებოდა მის ახირებას. მერე ვლაპარაკობდით მიმინოებზე და სავარიკმა ბუზღუნით აღიარა, სარკინოზებს მიმინოს გაწვრთნა ნამდვილად ესერხებათო.

გრძელი და დაძაბული დღე გავატარეთ გორაკ-გორაკ ჭენებაში, სადაც ცხენჯომარდობის ცოდნა მართლაც რომ საჭირო იყო. უხეირო მხედარი თავის ცხენს, ალბათ, დაასახიჩრებდა ამ კლდე-ღრეებში და თუ თვითონაც გადმოვარდებოდა, უეჭველად, თავს გაიხლებდა.

კარგა ხანს ვიმყოფებოდით ამ მიდამოებში და უეცრად მივხვდით, რომ მზე იმაზე ადრე ჩასულიყო, ვიდრე გვეგონა. ძალზე ცოტა დრო გვრჩებოდა, რომ მიგვეღწია ქალაქს მანამდე, სანამ დამის გუშავნი კარიბჭეს ჩაკეტავდნენ და სრულიადაც არ გვსურდა, ფული დაგვეხარჯა და მოგვექრთამა ისინი ქალაქში შესასვლელად. ჯვრის მონასტრისაკენ მივბრუნდით. იქ მოხვედრა

**ადგილის დედის
ძანილი ისმის**

გაზაფხულია, გალალდა ფიორი,
გადმომაფრქვია ფერები ფიორი,
გადმომაფრქვია ტალახი, ბინდი,
და მწარე ტვირთი და მწარე ფიქრი.

რა დაუნდობლად მომწოვა სისხლი,
გამიპარტახა რტონი და კვირტინი,
გაზაფხულია, ქეითინი ისმის,
გაზაფხულია, გალალდა ფიორი.

- მუხა ვარ, მუხა, ეს კია ფიორი,
ჩემზე უითებეს სიცილით თითქმის,
და უსმენს ველი გაოცებული,
იმის ზვაობას და იმის ქირქილს.

მესმა ძახილი ადგილის დედის:
- ჩემო კეთილო, ხარ მწარე ბედის,
გონი მოუსვი ხლართებს და კონებს,
თორემ გაწამებს და დაგმონებს,

მოუსვი გონი მწვალბედის ხლართებს,
შენ სიმამაცე აწ მეტი გმართებს.
გაზაფხულია, ჟამია ცისკრის,
ადგილის დედის ძახილი ისმის.

**თუ, გულის
ჩუმი ნათება?**

შელამებისა დაეცა ბინდის
ვევილი რუხი,
შემოსილია საწუთრო შავი
ღრუბლებით, ლეგი,
ნეტა, რა არის სიცოცხლე?
მწუხრი, მწუხრი და მწუხრი,
თუ, გულის ჩუმი ნათება,
ნეტა, რა არის ლეგი?

**რად გამახსენდა ხოკუსანის
„წითელი ფუძი“?**

ისევ ვიკონებ შენს ღიმილს და
ფესუსა და ფუძეს,
ამომავალ მუხის პონტოს ზეცა
სასახლედ უძევს,
რამ გამახსენა ხოკუსანის
„წითელი ფუძი“,
როცა ვიკონებ ისევ ჩუმაღ,

წყალნი წარვლენ და წამოვლიან,
წარვლიან ცანიც,
ალარც ქეიზანი დარჩებიან და აღარც
ქვანი,
ოპ, წარუვალად ერთადერთი
ეს გრძობა ცვანი,
წყალნი წარვლენ და წამოვლიან.

აბრიალდება ცეცხლი ესე
და არსად წავა,
მას ვერ დააკლებს ველარაფერს ბა-

ბათუმის ჰავა,
ვულკანურია ცხელი გრძობა -
ეს მწველი ლავა,
აბრიალდება ცეცხლი ესე
და არსად წავა.

ოპ, წარუვალად ერთადერთი
ეს გრძობა ცვანი,
ეს - უფლისაგან დალოცვილი
ტკბილი სიმწარე,

წუთისოფელი - უფრო მეტად
ჯალათის კუნძი,
წითელ წვიმების მასხურებულს
ღიმილი უძმომს,
შენი ღიმილი გამახსენდა -
ღიმილი ფუძის
და ამოცურდა წყვდიადიდან
„წითელი ფუძი“.

მოკვდა პომტი

დავარ გივინეიშვილის ხსოვნას

დაეცა ივი, მოკვდა პოეტი,
მანდარინის და ფორთოხლის
ჭალებს,
წარმტაც საკმეელის ასდით
სურნელი,

სიკვილიო, ასე როგორ იჩქარე,
სიკვილიო, ასე რატომ იჩქარე,
რად დააცილე სული პოეტის

ძალიანაც მეწადა, რადგან
მსმენოდა, რომ ბერებად იყ-
ვნენ ბერძნები და იმედი გა-
მიჩნდა - გავესაუბრებოდი
და ეგებ გადამეჭრა ის თავ-
სატენი, რომელიც ჩემს გო-
ნებაში ტრიალებდა და არ
მასვენებდა.

მაგრამ გამოირკვა, რომ
ჯვრის მონასტერში ბერძე-
ნი ბერები როდი ბინადრობ-
დნენ, არამედ სხვა მოღვმი-
სანი, რომელთაც ზოგი ეძა-
ნის იბერიელებს და ზოგიც
გეორგიანებს. მათ უჭირავთ

ძლიერი ციხესიმაგრენი ვაე-
კასიის მთიანეთში, სარკი-
ნოზთა და ჩრდილოეთის
წარმართთაგან თავის დასა-
ცავად. შემდგომ წლებში
უფრო მეტი შევიტყვე მათ-
ზე, მაგრამ მაშინ მხოლოდ
ის ვიცოდი, რომ ესაა გუ-
ლადი ხალხი, ვისაც ქრის-
ტიანული სამყარო, ერთ
მშვენიერ დღეს, უკეთესად
გაიცნობს.

ჯვრის მონასტრის ქარ-
თველი წინამძღვარი მხე-
დარს უფრო ჰგავდა, ვიდრე

ხუცესს. მაგრამ როდესაც
ვკითხე, ხვალ დღლით ჩვენ-
თან ერთად სანადიროდ ხომ
არ წამობრძანდებით-მეთქი,
მან მოკლედ მომიჭრა: ჩემი
საქმე ლოცვა არისო. მერე
კი დასძინა:

- თუ სანადიროდ მიდი-
ხართ, გამოცდილ მეგზურს
გაგაყოლებთ. ჩვენმა მწყემ-
სებმა შემომჩვილეს, ცხვრის
ფარებს ლომი შემოეჩვიავო.
უფალმა ეგებ სწორედ თქვენ
მოგავლინათ ამ მტაცებლის
მოსასპობად. ოღონდ ნადი-

საქონათუკს უჯე კონტოი

ამ აფევებულ, მშენიერ ჭალებს, გალაურა ბათუმის წალკოტს, საკმეღისა და იების სუნმა...

პატარა ხეო, მანჯგალადის ქუჩაზე მდგარო.

***

ბინდში სევეა მიოწეველა, ღრუბელ-ღრუბელ-ღრუბელ, მგეობარო, მომიცადე, მეც მოვდივარ ღმერთთან.

იმედს ვუგზავნი

მწუხრის ფამამდე, ვარსკვლავების გაბრწყინებამდე, ვმუშაობ მიწვივ, წყველიმც ვიყო, თუ ვულაღატო ჩემს საქმეს, ღმერთო.

პატარა ხეო, პატარავ, მწუანე ფოთლებიანო პატარა ხეო - პატარავ - ჩემო დიდო იმედო, კურთხეულ იყოს, მომავლისაკენ ვინც იცქირება.

***

არ შემიყვარდა წუთისოფელი, არც შემიყვარა წუთისოფელმა, მიწვივ ტანჯავაში, მიწვივ მყოფელი არ შემიყვარა წუთისოფელმა. მე ნათელს ველტვი ოღითგან თავადი და წუთისოფლის არა ვცნობ თავადს.

შავი ორღენი

შავი ორღენი ეკეთა, სატანის მსახურს შავსა, ცაზე ლურსმანად ეკიდა, მაინაშნებდა ავსა, საერთოდ, გულით ყრუ იყო, მკერდი უჩანდა სრული, საგულეში კი ღრუ იყო - არა ჰქონიყო გული.

მწუხრის ფამამდე, მოფერებას ვუგზავნი ყოველს, ჩემი სულისგან და ხელისგან ვინც ელოდება. მწუხრის ფამამდე იმედს ვუნთებ, იმედს ვუგზავნი - ლოცვას ვუგზავნი, ჩემს ლოცვას წმინდანს, ჩემი სულისგან და ხელისგან ვინც ელოდება.

თმენა ესე

უსაზღვრო არის თმენა ესე რომელი თმენით, არ გამოვითქვამს, ჩემო სამშობლოვ, ტკივილი შენი, გაუსაძლისი ტკივილია ტკივილი შავი, მაგრამ ეშმასთან, არასოდეს დაგიღვევს შავი...

***

შენ, ლექსო ჩემო, სისხლო ჩემო, წმინდა სანთლო, ნეტავ, რამდენჯერ აენტები ჩემს საქართველოს?

თბილისი, მომავლისაკენ მზირალი

კურთხეულ იყოს, ამ ქუჩაზე ვინც მოგიყვანა

რობას თუ აპირებთ, დილა-უთენია უნდა წამოდგეთ.

ვცადე, რომ წინამძღვარი ჩამეთრია საუბარში კონსტანტინოპოლისა და ბიზანტიის კეისრის შესახებ, რომელიც ხანდახან მტრობდა ქართველებს, მაგრამ უფრო ხშირად ემეგობრებოდა და მოკავშირე იყო ურჯულოებთან ბრძოლაში.

წინამძღვარს სახე მყისვე გაუქვავდა, როდესაც ანდრონიკეს სახელი ვახსენე. ჩანს, ბიზანტიელები არ

ეჭაშნიკებოდა. მათი სახელმწიფო საქმეების თაობაზე კრინტიც არ დაუძრავს. სამაგიეროდ, გვიამბო ლეგენდები განსვენებული ქართველთა მეფის დავით ბაგრატიონის შესახებ, რომელიც იყო გულმოწყალე რაინდი, სათნო ქრისტიანი და, რაც მთავარია, ძლევაძლისი ხელმწიფე. მან საქართველოსთვის გააკეთა ის, რაც ესპანეთის მეფე-მთავრებს დღემდე ვერ მოუხერხებიათ - თავისი სამშობ-

ლოდან განდევნა ურჯულონი და მთელი კავკასიის ქრისტიანები გააერთიანა ძლიერ სამეფოში.

წინამძღვარმა მალე დავეტოვა, რათა თავის სენაკში საღამოს ლოცვები წარმოეთქვა. მე კი დასაძინებლად გავემზადე და ვფიქრობდი: რაოდენ ვრცელია ქვეყნიერება და რაოდენ ცოტა ვიცოდი ქვეყნიერებისა.

ინგლისურიდან თარგმნა თამაზ ნატროშვილმა

არაჩვეულებრივი წითელი ვაჟაბი

გულნარა ბასტაძე

პეპლონ სსრფსნ

წითელი ვაჟაბი

ეს სამეული სასტუმრო „აჭარასთან“ შეენიშნე, ქუჩის აქეთ მხარეს გადმოდიხარ. მე იქით ვაპირებდი გადასვლას.

შუქიშანი აინთო თუ არა, მათ ელვის სისწრაფით გამოძვრეს გადასასვლელი და ჩვენ პირისპირ აღმოჩნდით. ნაცნობებით გაულომბე ერთმანეთს.

- ჩაინიშ? - შევეკითხე მე.
- ღიას, ღიას. ჩინელები ვართ. - ცხია შუქინი, - გამეცნო კაცი. ნა რუნ-თი, თქვა ქალმა, ჩენ სუეი-ჩუნენ, - თავი დამიკრა მეორე მანდილოსანმა.
- მერე, საიდან ასეთი გამართული რუსული?..

- მასწავლებლები ვართ. რუსულ ენას ვასწავლით მანახის ერთ-ერთ სკოლაში. ორი თვეა, მოსკოში ვიმყოფებით, სტაჟირებას ვაღდივართ კუშინის ინსტიტუტში. ვისარგებეთ შემთხვევით და თბილისში ჩამოვედით. ერთი სიტყვით, ნატეკა ავისრული - თქვა კაცმა და თბილისგულისიოდნა ქალები გამაინანა.

- დიდი ხანია აქ ბრძანდებით?
- სამი დღეა. სამი დღეა არ დავმსხდარ-ვართ. დავდივართ, ვათვალიერებთ ქალაკს, მის ღირსეულობას, ვმოგზაურობთ, ვიყავით მცხეთაში, თელავში; მგელი თბილისი შორს არის აქედან, ქალბატონო?
- ბევრი თბილისი? აქვეა. შემიძლია მეგზურობა ვაგონით. იქაურობას ჯერაც ვადაპტაცია საშობაო ელფერი. გირლიანდებში, ფე-რა-ფერად ნათურებში ჩაფლული კიდევ უფრო მშვენიერი სანახაია. თქვენ ახლა საით გაგი-წვევიათ?

- ჩვენ ვაშლის საყიდლად გამოვლით.
- ვაშლის?
- ღიას, ღიას. გამახსენეთ, - მიმართა კაცმა ქალებს. - აბა, მომავლით. ქალები დავაცურდნენ. ერთ-ერთმა გახსნა ჩანთა, იქედან წიგნა აშლილი ვადაშალა და დამარ-ცკლით წაიკითხა - კე-ხუ-რა.
- კეხურა, ღიას, კეხურა წუხელ ვაგებ-ლით. მალიან მოგვეწონა, გვიანდა თან წავი-ლოთ.

- ჩინეთში?
- რატომც არა? - გაიკრიჭა შუქინი, - თუ ვასხლი იმანდ. თუ არა და, აქაც ზომ ვგასაიძებნეს.
- ვასხლებს, როგორ არ ვასხლებს, - ეუთხარა მე. - კეხურა მეორე მოსვლამდე კი ინახება.

- წამობრძანდით, იქნებ მე დავგზმაროთ, - ეუთხარა და ისინი მორჩილად გამომყვინეს. ჩინელები იქვე, მეცნიერებათა აკადემიის სახლის ქვეშ მდებარე ხილბოსტნეულის მა-ლაზიაში შევიყვანე. დახლზე ნარ-ნარი ვაშ-ლები ელავა: ბროციკი, ანტრონოკა, ბანანი, ცარ-სკი...

- კეხურა არა გაქეთ? - შევეკითხე გამ-ყოფილს.
- ქალბატონო, ამ ვაშლებს კეხურა სჯო-ბია? - ზრდილობიანად დამიდრინა მან.
- კაცია და გუნება, - ვთქვი მე და სტუმ-რებს მივუბრუნდი.
- ალბათ, ბაზარში მოგიწევს წასვლა. წაივით!

მადაზიანდ გამოველით და ფიქრმა არ მომახსენა. სად ენახე ეს ვაშლი? სად? სად? გუშინ, დღეს, ამ დღით, და თვალწინ წარ-მომიდგა ჩემი აივანი, ვაშლები თავსებულ-დიდი ვუთი და ვახარებულმა წამოვიხვე:
- წამობრძანდით, წაივით, მე აღმოვიჩი-ნე ვაშლები.

აქვე ტაქსი გამოვეკვხადა. ჩავსხედით შოვ-ლა და აი, ახლა მანქანა ბატრიონზე მიგაეკრე-ტლებო.

- ჩვენ ვეწვევით ერთ ოჯახს, - წამო-ვიწყე მე, რომლის უფროსსაც მალიან უყ-ვარს ვაშლი. სულერთია, კეხურა ეს ბროც-კი თუ ანტრონოკა... დღე-ღამის განმავლობა-ში ხუთჯერ მაინც ვაგებულებთ ვაშლს და სხეებ-საც ურჩევს, მიირთვე. ამბობს: ერთი ვაშლი დღეში, სხეულებად ერთ ადამიანთვისა გა-მოიღვენიო. თავად ექიბია, ქალაქში ცნობილი მეკრნალი - პროფესორი, მეცნიერების დამ-სახურებელი მოღვაწე, მრავალი შრომის, სა-ხელმძღვანელოების, მონორაფიებისა და ლექ-სიკონების ავტორი. მისი წიგნის თაროს ამ-შვენიერს ბროცურა „სასაზღვო მედიცინა ჩი-ნეთში“, რომლის ავტორი თავად ვახლავთ.
- მართლა? - გამოცოცხლდნენ სტუმრე-ბი.

- ღიას, მან ეს წიგნი ჩინეთში მოგზაუ-რობის შემდეგ დაწერა.
ორჯერ არის ნამყოფი. მას მეტსახელად მეგობრები მარკო-პოლოს ეძახიან, რადგან მოგ-ზაურობის დიდი ტრავიალია. შემოვლილი აქვს აზიის, ევროპის ქვეყნები. იმგზაურა ამერი-კაში, ავსტრალიაში, აფრიკაში. თითქმის არ

დარჩენილა კონტინენტი, ფეხი რომ არ და-ეგვას. ბვერი მეგობარი ჰყავს საზღვარგარეთ. ჩინეთში ზომ ჰყავს და ჰყავს. მერწმუნეთ, თქვენთვის ვაშლს კი არა, სულს არ დაიშუ-რებს.

- შინ იქნება პროფესორი?
- შინაა. ფეხს იტკივებს. სამოცდაათს ვა-დამდგარია. ადრე ახალგაზრდა, ენერგიული ვერ ეკუება წლებს. მაინც შრომობს, წერს, ახლანა დაასრულა წიგნი იქქიმის აღსარე-ბა“.
სტაჟიორები სულგანაბლეთ მისმენდნენ. მანქანიდან ვადმინდობო. ცხია შუქინმა აქეთ-იქით მიმოიხედა და შემიკეთხა.
- სადა ვართ?
- მალიან ახლოს თქვენს სასტუმროდან. აქაურთა შედარებით ახალი დასახლებაა, ამი-ტომაც კეთილმოწყობულია. ვგაკლია წყა-ლი, სინაოდ ვაზა შევეკეთებლია. ამის სე-ზეზი საქართველოს დედგანდელი სიღუბე-რეა, მაგარამ ეს ზომ დროებითია. მალე ეს ქუჩა პროფესორი, გიზად ვადაიციკვა. ვაშენდ-ბა რესტორნები, კაბარები, კაფე-ბარები, კი-ნო-თეატრები... შორს არ არის ეს დღე. სამა-გიეროდ აქ დიდებული პერიია. სუფთა და წმინდა. პროფესორი ირწმუნება, აქაურთა ადა-მიანს სიცოცხლეს უხანგრძლივებსო. მაგარამ თუ ახლა შოი არ არის და ლიფტი არ მუშაობს, ხუმი არახოლეს დავაგვიწვდებო, ჩე-მი კარგეო, ჩვენთან სტუმრობა, - ვაგიფიქ-რე გულში.

ბელზე თუ სტაჟიორების იღბალზე, შუქი მოსულყო. ჩავსხედით ლიფტში და წაშში ავსრიალდით მეორეთმეტე სართულზე.
ლიფტიდან პირველი გამოვედი, კართან მივიჭვირე და ზარის ღილაკს რეკვა აუყუენი. მასპინძელმა იცინო ჩემი ხელწერა და მიგ-ნიდან შემეხიანა.
- შენა ხარ? მოხდა რამე? რატომც დაბ-რუნდი?
- სტუმრები მოვიყვანე, ჩინელები...
- ჩინელები?
კარი ფართოდ გაიღო.

უცხოელების წინ იღვა თითოეკის ჩიზა-ში, ცისფერ ახალუშში, აზიურებში, ქამარ-ხანჯლით მორთული, მალაი ტანის, წარწო-სალექი გარეგნობის პირველი. ფართო შუბ-ლი ვაგმოსტყვიროდა მის არწივის ცხვირს. თეთრფარეული ხშირი წარბები ბუზადა ცის-ფერ თვალებს. ტუწუნე ბუქადა აჯდა შეჭა-ღარაკებული უღვაშო.

- ჩაინიშ? ჩაინიშ? - თვალს არ უჯერებდა ჩიხოსანა.

- გეგონა, ვაგეგუმერ? - ვუთხარი მე ხომ ვაგახარე?

- ძალიან, ძალიან, საიდან? როგორ?

- თავად გაიამბობენ.

- მობრძანდით, - მან ეს სიტყვა ჩინურად წარმოთქვა, - მობრძანდით.

- რაო? თქვენ იცით ჩინური ენა? - გაიოცეს სტატიორებმა.

- ენის რა მოვახსენით, კონცა კი მე ხერხება - მოკვია იგი ინგლისურად, და სტუმრები გადაკონცა. - ერთხელ თურმე მარკოპოლო, შუეცადა კონცის კულტურების ჩინეთში და არაფერი გამოვიდა, სამაგიეროდ ქართველმა ტურისტებმა შევებელი ეს ჩინეთში ყოწინასა.

- მობრძანდით, დაბრძანდით - კვლავ ჩინურად წარმოთქვა მასინძიმლა.

- თქვენ იცით ჩინური? - ვერ მალავდნენ აღტაცებას სტუმრები.

- სულ რამდენიმე სიტყვა: გამარჯობა, დაბრძანდით, როგორ ბრძანდებით, ვმადლობთ, ნახვამდის. ეს სიტყვები ვიცო, ვვალა ენაზე რომელ ქვეყანაშია ვყოფილვარ, ვფიქრობ ეს აუცილებელია...

- ბატონო ჩემო, ნუღარ ცოვდილობ. მათ შესანიშნავად ეხერხებათ რუსული. პედაგოგები არიან. რუსულს ასწავლიან შანხაის ერთერთ სკოლაში. სტატიორებს გადიან მოსკოვში, პუშკინის ინსტიტუტში.

- რუსულს? რუსულს ასწავლით? - შეიცხადა ჩიხოსანმა. - რა საწყენია. თუკი გაისარებთ, ქართული გესწავლით და გესწავლებინათ თქვენაინაგოსოვს.

- გამარჯობა, ვმადლობთ, - წარმოთქვა ცხია შუენმა და გაიკრიჭა.

- გამარჯობა, ვმადლობთ, კეხურა - გაიმორხეს ქალბებმა. ჩვენც ვიცით ქართული. ამ სამ დღეში ბევრის სწავლა ვერ მოვასწავრით. მაგრამ პირობას ვაძლეოთ, ვისწავლოთ ქართული ენა.

- მეგონა. აგერ, იაპონელები ხომ მღეროან ქართულად მრავალამიგრეს? მე დავეცხმარები. ახლავე მუარამეთე ქართულ ამბანს. ქართული ენა გამორჩეული ენაა მსოფლიოში. ასე რომ არ იფოს, სამი ათასამდე ენა არსებობს მსოფლიოში, ამანიც კი მსოფლიო თოხმეტ ქვეყანას გააჩნია. მათ შორის ქართველებს და ჩინელებს, - მან სტუმრებს პალტობი ჩამოართვა.

- ჩვენთან არ თბავა, შეგვიცვებათ, - შეეწული მე - საძლე თოხისაკენ ვაგეგუმერე დავაღე სველი ოთხუთხა უჯრადან პლეღებს, ზღერუნდი და სტუმრებს წამოაჩხი.

- აი, ქალბატონო, როგორ ვაგასარეთ!

- თქვენ არ შეგვიცათ? - მიმართა ჩიხოსანს ცხია შუენმა.

- მე?! ჩოხონი რა შემაციეებს? ჩოხონი სიბერეაკობა მაიწყვება. ჩოხს რომ ჩავიცვამ, ჩემს თვალს ახალი ძალა ემატება. ვაგეგუმერელები, თვალს კაბუკად ვგრძობთ. გული სხვაგვარად ამიჭერდება, ღონე მომიცემა ისეთი, ასე მზინა მთებს შედრავ.

- ჩოხონ ხომ სასიკვავო კოსტუმია? ჩოხები აცივით ანსამბლის წვერებს, როცა მღერო-

ან, ასე არ არის? ჩვენ გუშინ, ხალხური ცეკვებს ანსამბლს დავესწავრიოთ. რა ლამაზად ცმვავენ.

- მე მოცეკვავე ვარ ვახლავარი, არც ანსამბლში ვმღერი, მე ქართველი ვარ. ჩოხა ქართველების ეროვნული ტანსაცმელია, ბატონებო! ჩოხა ბოლშევიტებმა ვახადეს ქართველებს და კიტელი ჩაიკვეს. ხელისუფლებამ აკრძალა ეროვნული ტანსაცმელი. მიელი ჩემი ახალგაზრდა ჩოხაზე ვიცნობდი. ნატურა იყო ჩემი. და აი, ორმოცდაათი წელი ოუბილუზე მუდლემ ჩოხა მომართა საჩუქრად. მე ჩოხას ვიცემე დღესასწაულებზე. ჩოხაში გამოვეწვრი ხოლმე შობა-ახალწელს, ჩემი დაბადების დღეს, შვილის, შვილიშვილის დღეობებზე. ჩოხა მეცა ჩემი ვაჟიშვილის ქორწილში, ჩოხაში ისეთი სახეობი განწყობილება მეუფლება, წარმოდგენით, სიმღერასაც ვბედავ, როცა სმენის ნატურა არ ვაგამჩნია. კიდევც ცეკვაზე მივარს ცეკვა მშვენიერ მანდილოსნებთან.

სტუმრები სულგანაბლნი უმხრდნენ მასინძიმეს. მე ამით ვისარგებლე, დავტოვე ისინი ჩოხოსანთან და სამზარეულოში გავედი.

მივდი-მოვიდილი აივანზე, სამზარეულოსა და სასტუმრო ოთახს შორის და მესმოდა მათი საუბარი. მასინძიმელი ქალავად იქცა: - მამიც რა საოკარია - ჰყვებოდა იგი, რამდენადაც ხანმოკლე არ უნდა იფოს შენი ვინიტ უჯხ ქვეყანაში, შინ დაბრუნებულს ვხატებრება იქაურები. მე თქვენ მომეზარეთო. ოჯერ ვარ ნამყოფი ჩინეთში. პირველად დედა მახლდა. მეროდ მეუღლესთან ერთად ვიმოგზაურე გემით მიხილე კალინინით! აზიის ქვეყნებში. ეს გახლდათ პირველი ტურისტული ჯგუფი საქბოთა კავშირიდან (345 კაცი) და დიდი პატივი გვტეულობდა აზიის ყველა ქვეყანა.

დღესაც თვალწინ მიდგას შანხაის პორტი. ჩვენს დასახველად მთელი ჩინეთი გამოსულიყო. შანხაის ქუჩები დროშებსა და ყვავილებში წაფლური. დიდფეხების ხმა აურებდა იქაურობას. ლამაზია თქვენი სანაპირო, ზედა გუმგებული ინგლისური სელტმენტები, ხიდეგი, ზღარული ხიდეგი. არქიტექტურული ნაგებობანი, საბავშვო ბავები ტალღისებური სახურავებით. მე ბევრი ნაცნობი და მეგობარი მყავს შანხაიში. ამ ქალაქში აზიის

რობენ ჩემი მეგობარი კოლეგები. შანხაის ცხოვრობს ქართული წიგნის მშვენიეს აფუხისტკაოსნის! ჩინურად მთარგმნელი. ქართველებს სურათი ვაგეგეს მასთან გადაღებულ ახლა მე თქვენ ვიჩვენებო ჩინეთში გადაღებულ ფოტო-სურათებს. იგი კარდასთან მივიდა. საქადალებიდან ერთი გამოარჩია, მაგიადა ღე დლო, გახსნა. იქიდან უამრავი ფოტობი გადმოიფანტა.

- ახლავე, ახლავე - აი ეიოვე. აგერ ისიც. ეს კი გამორჩენილი ქართველი ფოტოლოგი აკაფემიკოსი დიმიტრი გედევენიშვილია - ჩემი მასწავლებელი. მეუღლე მისი - ქართველი კინოს ვარსკვლავი - თამარ ციციშვილი. ეს ტატიკი პოეტია. ეს ახალგაზრდა მეცნიერ-ფიზიოლოგი - გივი ვეფხვაძე, ეს კი ჩვენ - მე და ჩემი მეუღლე.

სტუმრები ხარბად გადაუფორნენ ფოტობს.

- ეს სუნ-იატსენის საფლავია...

- ეს ზაიმორის სასახლე... თქვენ პეკინში-ა ბრძანდებოდით?

- დიხა, დიხა, რამდენი შესანიშნავი ტეგლია თაგომილი პეკინის ვარშემო. რა მშვენიერი ტაბორია, პოგოფები. დიდებულა ნეფრიტხედა, აი ბუღისტურ ტაბაჩო რომ დგას, - გაიხილა პრეფესორმა.

- ჩემო ბატონო! იქნებ საქმირისია... ვფიქრობ ესენი უკეთ იცნობენ თაჟინთ ქვეყანას. აჯობებდა, შენს ქვეყანაზე მოგოხრო რამე, - ვაგეგუმე.

- მასაქობე, ჩემი მეუღლე სახეობით მართალია. მე მოვინებები ამეძალა, მაგრამ ხომ

უნდა დავასრულო სათქმელი? აქი მოგახსენებ, ჩინეთში ღვდა მახალა. ხანმოკლეული, სამცხის გადამარბულები, მაგარამ მარჯვე და ყოვლი, ყოველთვის ხალიხიანი და მხიარული, დალავა ამ იცოდა. ამიტომაც ვაგებდემ მისი წაყვანა ასე მთრუელ ვაზზე. წარბოდეგინეთ, ვეგობტუნა. ავად ვაგვხიდა. ექიმები საქარისად ვივათე ვაგუებო, მაგარამ წითელ საქარს უწალობ ვერ მოტრევი. ქართველებს ვარ კაიბები თვდათ, წაშლებში ვახარჯეს. ავადმყოფი უფრო და უფრო დამძიმდა. საჭირო ვახდა მისი სტაციონარში გადაყვანა. და ამ დროს ჩინლებმა, ჩემმა კოლეგებმა თავიანთი ცნობილი ზრებებით, ჩინური ტრადიციული ხალხური მეთოდებით ორ დღეში ჩაუტრეს წითელი ქარი დღარამც და ფეხზე დააყვეს. აი, რად მივყარაბო თქვენ.

- მარტო ამიტომ? ვაგვახსუბე მრავალმნიშვნელოვნად.
 მას გაეითბა.
 - ჩემს მეუღლეს პირინა რახან სამოცდაათს ვაგვარაშობე, გულშემაყვინე ვახებდი. წლები, ჩემი კარგო, სიძ ქვასაც შეეპარება, მაგრამ ვანა ამის დაევიწყება იქნება? თქვენმა ქვეყანამ ჩვენი ერთმანეთი ვაკაპონინა.

- ეს ხომ რკა? - მორთეს ისევ წიოკი ჩინელებმა. დაწინად შევხვით ჩვენი მცხეთაში სვეტიცხოველის აღმშენებლის მარჯვენის სადღვერდელი...
 - პოდა, ახლა ჩვენი იბითი მარჯვენა დაფილითი, ვინაგ ააგო ჩინური კელები, - თქვა მასხინებლმა და ღლიქიდან ყანწნი რაკარკით ჩაუშვა ცოლიკარო.

- ბატონო პროფესორო, კლავთ სტუმრებს? ამით ხომ სათითუიდანაც დაათობით.
 - ასე ვგვივინთ. არ ვახსოვს, როგორ სვამდნენ „საკე“ ჩემი ჩინელი კოლეგები?
 ქალვები მიუტრუბად და წაჭურჩულვე უნდა მასატიოთ, ცოტა ხნით დატკობით. თქვენ რომ შევხვდით, საშასხერში მივიდიოდ. ახლა უნდა ვაქვიდე. აუცილებელი სამქე მაქვს, მაგრამ მაღლ დაგბრუნებით. იმედო მაქვს, პირფესოლი არ მოვაწყვენი. ამასხოსაო ჩემი ვაჟიფილირე აქ განჩილვა თავის ცოლ-შვილით, - ეს კი თქვენივეს ვაგამზადე. - ვოქვი მე და, პოლმდ მდვარ პატარა მავილევი ვანიშნე, სადაც ღლიქი ბაფთებითა თეიოკრული ცელოვინის სამი პარკი იწყო. შიგ ცხინვალური კეხურა ვაშლები ელვარებდნენ

***
 თეურელი დღეებში ფოსტის ყუთი წერილებს ვერ იტვიღე.

25 თებერვლის იყო დაბადებული პროფესორო. თუბილისის მისილად მასაქვებს უგზავდნენ სხვადასხვა ქალაქიდან პარაყვლები, მოწაყვები, მეგობრები, საყვიტები. იგი მორთეს - ღვინვანახილი ხსნიდა ბარათებს. ახლაც მივლიოდა საწერე მაგიდას და ფოსტას ათეაიერებდა. იქვე, საყარძელში მიკალათეული, ყურანლის ახალ ნიშერს ვუტრცლავდი.

მან რაღაც წარმოთქვა:
 - მომეჩვენა თუ მითხარი რამე? - შევეკითხე.

პასუხი არ გაუცია. ულვაშებში ჩაეიწია, კონვერტი გახსნა, იქედან წერილი ამოიღო და კითხვას შეუდგა. სიამე აწილულა სახეზე. უფრო და უფრო დატკოე სისხრული.

- რაო, ვიხვან არის? არ იტყვი, რა ხდება? - ვკითხე მე.
 - ახლავე, ახლავე თქვა მან. ნახე, რა კქნა კეხურამ! - წერილი გაიმითხრა. - ღმერთი კარვის ქვინსათვის ასაწყურებს ადამიანს.

მადლიერებით სავსე წერილია, ეს ქვეყანა კეთის. ამაზე უკეთესს რას ინატრებდითალოდ?

წერილი გამოვართი, ვაგემალე და კითხვას შეუღდექი:
 „ღილი პატციემული გულნარა ბახტაქი“

ახლა თქვენ ყოველიღვე ვაგამაწიოთ იქნებ. აღარც ვახსოვთ ერი მშენიერი დღეს როგორ შეხვდით ქუჩაში ჩინელ სტაციორებს. და არუქით არაჩვეულებრივი წითელი ვაშლები. ეს ეპიზოდი, ჩვენი ყოფნა საქართველოში, სტუმრობა თქვენს ოჯახში სამაშაოდ დასრტება ჩვენს მეხსიერებაში, როგორც ულვაშაზეხი მოკონება. თქვენი ღამაში ვაგვინება, თბილი ხმა, კვილი დამოკიდებულება ჩვენადმი, ჩვენთვის სტუმრობითყვევარ ქართველი ხალხის ძეგლია. თქვენი საციკილით, თქვენი გამოხატოე საცარი სითბო და სიყვარული ჩინელი ხალხისადმი. თქვენმა აბგვარმა მოპკობამ, მადლით ცებულმა საინო სულმა, თქვენი ვაჟიშვილის თავგანწირვამ, რომელმაც მოგატარა სალოცებო, ვერჩენა ძეგლი თბილისი, უხერხულ მგლომარებაში ჩავყვენა, არ ვიცილით, რა მოვეგეშობედა, როგორ ვამჯობებდა ჩვენი მადლობა.

მოსკოვში რომ დაგბრუნდით, ვველას, ვველას ვუამბობდით თქვენზე - ჩვენს ქართველ მეგობრებზე, თბილისზე. და აი, ჩვენი ვაგამზადეთ სტატიოა ჩინური ვაზენისათვის, სადაც ჩინელი მკითხველები მოუთხრობენ თბილისში ვატარებულ სამ დღეზე, ქართველი ხალხის ასეთ ვეგობრულ დამოკიდებულებაზე ჩინელი ხალხისადმი, მათ უძველეს კულტურაზე, ისტორიაზე.

ბატონო პროფესორო! გულით ვილიცავთ დაბადების დღეს. ვისურვებთ ვამრთელობას, ხანგრძლივ სიცოცხლეს, დიდ ბედნიერებას თქვენი ოჯახის წევრებთან ერთად. ახალახალ მიღწევებს თქვენს შემოქმედებით სარბილვე.

დაე, მუდამ მეგობრობებს ჩინელი და ქართველი ხალხი. ვუსურვებთ თქვენს ქვეყანას - საქართველოს, ავყვენაზე და აღორძინებას! თქვენდამი უღმრთესი პატივისცემით ჩინელი სტაციორები
 ცხიბა შუფინი
 ჩა ჩუნი-
 ჩენ ხუეი-ჩენე..“

სუფრა ვაგემალე. შობის დღიდან კიდევ მქონდა დარჩენილი გობინაყი, ნამცხვარი, ღვეხული, ხილი. ჩინილას მუხსენი თავზე წამოტყობილი ვიღობის ფულებით ვატრეობდი ფროზოხალი და კოფოზე ახლა კეხურა დაკავსა.

სტუმრები სუფრასთან მივიხებ.
 ჩინელებს ყურადღება მამონეე ჩინილაკი მიიპარეს.

- კეხურა, კეხურა, - მოკყენენ წიოკს. ეს ნაძვის ხეა? ვანა, თქვენ სათამაშობით არ რთათ ნაძვის ხეს? ხი ხომ ვამაზდა? ეს ჩურჩხელა, ეს ჩვეულებრივი კამფეტებია, ჩურჩხელა თიღელთა ვაგავსინჯეს. ო, რა ვებრილითა. კეხურა, კეხურა, რად არის შიგ ფულები.

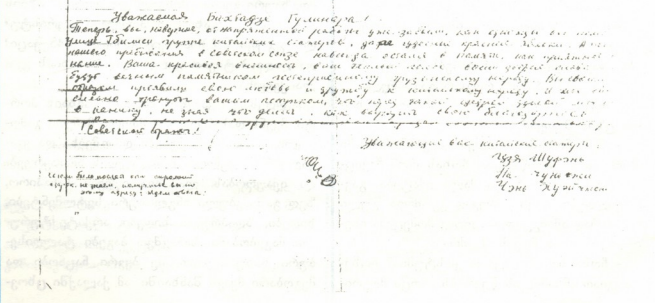
- დაბრძანითი, ახლავე ვაგაცნობიერებთ, - თქვა პროფესორმა.

და ახლა იმას მოკყვა, როგორ ხედიბან მათ-ახალწულს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, როგორ რთავენ ჩინილაკს, ნაძვის ხეს... როგორ ადათ-წესები აქეთ ქართველებს. სტაციორები გულისსურით უხმენდნენ მასხინებლს.

ჩინური ღარნაკე დაწყობილი გობინაყი მხიარულად უციოდა სტუმრებს.

- ეს რა არის? - დაინტერესდნენ ქალები.
 ეს წერილად დატვილი ნივთია, ნუში ან თბილისი კაპოსი, თაფლში მოხვლილი გობინაყი ქჭია. ახას ჩვენი შობა-ახალწულს მივართმევთ ერთმანეთს და ვამბობთ:
 - ტკბილად დამიბერდი. მიირთვიო! - ჩინური ღარნაკი მაგიდიდან ავიღე და სტაციორებს გობინაყი ჩამოვრთივე:
 - ტკბილად დამიბერდი...
 - ტკბილად დამიბერდი? რა შესანიშნავი სიტყვებია... რა შესანიშნავი სურვილია.

- მე ახლა შევეცდები, გასწავლით ღვიინის დაღვევა ვანწიდან, - თქვა მასხინებლმა და კარაღის თაიდან ყანწნი გადმოიღო.

ახლოში უკლისაი...

მარიამ ჯინდა
ღვთისმშობლის
ტაძარში

თეიმურაზ
ჯვარშეიშვილი

მამა ტიმოთემ წყალი აკურ-
თხა და მრევლში მის განაწი-
ლებას შეუდგა: ოსტატურად
ამოძრავებდა მოძღვარი ფილონი
ოქროქსოვილით მოჯარულ მხარ-
რეს, სწრაფად აუჩინარებდა
ბროლის თასს ვეება ლანკანში
და აღვისილს, მაგიურ გრაალი-
ვით აწვდიდა საწყმისოს. ჭურ-
ჭელში ჩამოსხმისას კი, მხარს
ოდნავ განიზიდავდა, სასხმური-
დან მოწანწკარე წვეთები
ოღარზე რომ არ გადასხმოდა,
- უფრთხილდებოდა მაცხოვარ-
ის ნათლისღებით კურთხეულ
წყალს! - მრევლი მონუსხული-
ვით უმზერდა, მათ გაოცებას
ისიც აძლიერებდა, რომ მოძღვარ-
ი შეუსვენებლივ და წამი-წა-
მივით ზუსტად იმეორებდა ყო-
ველ მოძრაობას. მუხლამდე
თავდახრილი ფედოსიაც იქვე
გახლდათ, ჩვეულ ადგილზე,
ტაძრის ბურჯთან და აჩქარე-
ბული პირჯვრისწერით გამო-
ხატავდა თავის აღტაცებას.

ერთი-მეორის მიყოლებით
ზვაგვივით მოულოდნელმა საკუ-
თარი ოჯახის უბედურებამ, ნა-
ადრევედ მოტეხა და დააკუტა
ხიბლიანი ფედოსია; უშრეტი
სევდით გაფერა, მღვიმის ტბა-
სავით ჩააბნელა მისი ცისფერი
თვალები; კუნაპეტ დალაფერს
კი, პირველსავე ელდაზე ჩამო-
ათოვა, მაგრამ სულიერად მა-
ინც ვერ დასცა უფლის მოში-
ში და მოიმედე! მეუღლე რომ

არ დაღუპოდა იმ დასაწვავ ომ-
ში! შეილი მაინც შერჩენოდა
მაგ ბედკრულსო, ყვებოდნენ-
ხოლმე მის შესახებ მრევლის
ქალები, მაგრამ მოძღვარის გარ-
და არაჟინ არ იცოდა სრულად
მისი ტანჯული სულის საიდუმ-
ლო, რადგან დიდმოწამეთა
მსგავსად უჩუმრად მარტვილობ-
და და ღირსეულად ეზიდებო-
და თავის ჯვარს! პირიქით, სხვა-
თა შემწე და გამკითხავი გახ-
ლდათ. მოყვასთათვის უფალოთ
მავედრებელი, ისე უხდებოდა
ფედოსია ანჩისხატის ტაძარს,
როგორც ძველი ჩუქურთმა. ფე-
დოსიას პირმცინარეს ვერასო-
დეს ვერ იხილავდით, ოდენ

ღვთისმშობლის ხატთან ლოც-
ვისას ენაცვლებოდა გულუბ-
რვეილო, უბიწოთა ნათელღიმი
მის თვალებში ჩაძირულ სევ-
დას.

მოძღვარი ამბიონზე რომ გა-
მოჩნდებოდა-ხოლმე მოსახსენე-
ბელი ბარძიმით, ფედოსიაც
უმაღ მის სიახლოვეს ეწყობო-
და გარდაცვლილ ახლობელთა
გრძელი სიით და ჩუმად კარ-
ნახობდა მათ სახელებს. - იყუ-
ჩე ფედოსია, ხომ იცი რომ არ
გამოგტოვებ! ასევე ხმადაბლა
პასუხობდა ღმილიანი მამა ტი-
მოთე და განაგრძობდა მოსახ-
სენებელს. ფედოსია კი, უხშოთ,
რაც შეიძლება მაღლა სწევდა

წერილს, წაკითხვა რომ გადავლებოდა „მამოს“ ფედოსიას ახლობელთა მოხსენება ყოველთვის პატარა სასწაულით აღინიშნებოდა-ხოლმე. უიძედო წელში მოხრილი, სიხარული-საგან წამიერ იმართებოდა და ასე ხელაღპყრობილი აღავლენდა უფლის სამადლობელს. იმ წამიერ გარდასახვას მოძღვარიც და მრევლიც შეჩვეულები იყვნენ და აღარც აოცებდით მაგრამ, იქვე, საცოდავად მოხრილს თუ რომ ხელაღვდენე, აღარ იცოდნენ რით ეცათ ნუგეში.

გრძნობდა თუ არა ფედოსია იმ ღვთიერებას, რომელი დღეს რომ ეწერა განკურნება ძნელი სათქმელია, მაგრამ მისი უჩვეულო სიხალისე და სიღალე მოძრაობაში, შეუძნეველი არ დარჩენილა...

ნათლისღების წინა დამეს თევდა ფედოსია, რომ მყის ჩათვალა, მაგრამ ცისკრის ზარმა გამოაფხიზლა იმ განცდით, თითქოს ირხეოდა და ჟღერდა ზარივით!... სარკმელს გახვდა. გარიჟრაჟის ნიშანიც კი არ ჩანდა. გაოცდა. პირჯვარი გადაისახა და მაცხოვრის ხატთან ღოცვით განმარტოვდა. - ღოცვაში შემოათენდა. მანძილი მოირგო, კარი გაბოხებურა და ნელი-ნელ ტაძრისაკენ გაეშურა. ანჩისხატისაკენ ნაკადულებად ჩამავალ ქუჩებს მიუყვება. უცებ, მასავით მოხუცი, ღვთის გლახა შენიშნა ქუჩის კუთხეში, რაც კი ებადა, მოკრძალებული თანხა უწყალობა შეჭირვებულს და დღესასწაულიც მიულოცა. მადლიანო, უფალი გაგახარებსო! შემოესმა გზათ მიმავალს. უჩვეულო სიმსუბუქე იგრძნო, ისე,

თითქოს ფრთები გამოეხსნა. ტაატით კი არა, სწრაფად ჩაიარა ქუჩა. ანთებული კელაპტრით სამჯერ შემოუარა ტაძარს, სამი სანთელი. დაანთო, მაცხოვრის, ღვთისმშობლის, იოანე ნათლისმცემლის ხატებთან და სახეიმო წირვის მოლოდინში, ჩვეულ ადგილზე გაირინდა.

ფედოსიას ყოველთვის პირველობის პატივს მიაგებდნენ-ხოლმე, თუ რამ წესი იყო ეკლესიური, მაგრამ იმ დღეს, თავის ნებით, ფედოსია ბოლოს მივიდა ნაკურთხი წყლის მისაღებად. ეს ამბავი მრევლს არ გამოპარვია, მათ არც ის დარჩათ შეუძნეველი, ფედოსიამ გამართულმა რომ მიაწოდა ხელაღა მოძღვარს და სმენადქცეულნი, ცინცხალი ამბის მოლოდინში, ფეხს არ იცვლიდნენ ადგილიდან. ყველა გაყურდა. სანთლის ალიც კი არ ირხეოდა. მხოლოდ მოძღვარი, ხატის წმინდანითი სახეგაბრწყინებულნი, სწრაფად კი არა, დინჯათ, აუჩქარებლად უვსებდა ხელაღას, ჩინარივით ამართულ ფედოსიას. მოლოდინი თითქოს საუკუნედ იქცა, მაგრამ დრომ მაინც თავისი გაიტანა, ჭურჭელი შეივსო და იმ წამს, ფედოსია ჩვეულებრივ რომ უნდა მოხრილიყო, მამა ტიმოთემ მკერდს მირქმული ჯვარი სწრაფად აღმართა და ყველასთვის მოულოდნელად, ომახიანად ბრძანა: - სახელითა უფლისათა! არ მოიხარო ფედოსია!.. ფედოსია!.. აღმოხდა აღტაცებულ მრევლს. ერთი კი შეტორტმანდა ფედოსია, ისე თითქოს მის ქვეშ მიწა იძვრაო,

მაგრამ მოხრით კი, ვეღარ მოიხარა. ერთი, ორი, სამი, ითვლიდა წამებს მამა ტიმოთე, ოცი რომ მიითვალა, მგონი ეშველაო, ჩაიდუღუნა და პირჯვრის წერით საკურთხეველს მიასურა.

მრევლი ფეხს არ იცვლიდა ადგილიდან, შიშობდნენ, ვაითუ დავაბრკოლოთ მადლი ღვთიერიო, - ეს იმ შიშს ჰკავდა, კაცი სიზმრად ბედნიერი რომ არის, ძილბურანში აცნობიერებს რომ სიზმარშია და უძალიანდება სიფხიზლეს, არ ეთობა მოჩვენებითი ბედნიერების თუნდაც ერთი წამი. გაოცებულებს ეჯერათ და კიდევ არ ეჯერათ განცხადებული სასწაულის და მაშინღა იწყებს ტაძრიდან გასვლა, ფედოსია რომ დაიძრა ადგილიდან.

ფედოსია, მწუსრის ზარს რომ ჩამოკრეს, მაშინ დაეთხოვა ტაძარს. ისე ლაღად მიაბიჯებდა, თითქოს არც არასოდეს ყოფილიყო დავრდომილი. იმ ქუჩაზე შეუხვია ღვთის გლახა რომ ეგულებოდა. თიქრობდა, შეჭირვებულს ახლა ნაკურთხი წყლით მოვიკითხავო, მაგრამ მის მაგიერ ფული დახვდა ქვაზე. ის ფული, დილით რომ უწყალობა. მიხედ-მოიხედა, დაეჭვდა ხომ არ მეჩვენებო და უნებლიეთ ზეცას ახედა. ზუსტად იმ ადგილზე ცა იყო გახსნილი. ანგელოზი თუ იყო უფლისაი, გაიელვა მის გონებაში. ერთხანს ღოცვით ხელაღპყრობილი გასცქერდა იღუმალ ნიშნს, შემდეგ პირჯვარი გადაისახა და ვიწრო ქუჩაბანდების საფირონისფერ ბინდში გაუჩინარდა.

მსატყარი ვ. ჩანაძიძე

ტის შემდეგ ამოვიღე ჩემი მუხსიერებიდან წმინდების დასამუდმებლად უნაზნარი ფრანის მოღმარე სურათებს. მივიყი ხელი უახლესი ტექნოლოგიის საშუალებით მოვახერხე მთელი სამუშაო მარტის შემსრულებლად.

ახლა ერთი წუთით წარმოვიდგინო, სოუზანი ჩემთან რომ დარჩენილიყო, ხომ უნამერ პრობლემას გადავიტყობოდა. კარავდ მესხობა, მისთვის გარკვეული დრო უნდა დაემთხო, ეს კი მუშაობის ხელს შეშლიდა, დამარცხდებოდა ცხოვრების ჩვეული რიტმი. ინტუიტურად ტემპერატურის კონტროლს თუ შევასუსტებდი ან კვების რეჟიმს შევიცვლიდი, სამი ათასი წინაწილის სიცოცხლეს საფრთხე შევქმნიდი.

სამწუხაროდ, თავში არ მომიღოდა არც ერთი ხეობა ან სახამი, სოუზანს რომ სამუდამოდ დავმეუღლებოდი. სოუზანმა კარავდა გამოვიღა ვიზიტის დრო - ის აუცილებლად უნდა დარჩენილიყო ჩემთან და მისი კასიოვად რაგან მორთავი მაქარების თანსწრებშიც დღობდა. გადიოდა, საცემისათვის დამე კე გაეკეთა, დღობი მის გაკარბანებას ვერც კი შევძლებდი. სუქებს ისიც არიბოვებდა, რომ ადრე, როცა სოუზანი ვიყავი ვატყებოდა, ვამბოვდი და შევიდანი რაც არ უნდა მოხდეს ჩვენს შორის, ყველაფის შედეგია ჩემი იმედი აწინაშეობით, ამიტომ როცავე სიტყვის გაციო, სიფისის ქუეყნას ვატყავდი, ცხადად წარმოვიდგინდი, როგორ მოვეცდებოდა სოუზანი თვის შეგობებს ჩემს ლეპოსასა და მატყურასზე.

სამან ის თავისი ქმრის სისასტყვეზე მაამობდა, თავში ათასჯერა აზრი მტრადიხდა. ცოცხლობდა, ითხოვს ყურადღების უქმნობას, სინამდვილეს ჩემი გვერტზე ვიყავი. როცა ვატყავ ჩემი თანაგრძნობის მხლოდ აუცილებლობის გამო სტრანგულად, წინასწორიად დავკარგე მისი აღზნებული საუბრის იმედი გავაკვირე, თუ როგორ დახმარებს მღებებს იმედი ქონდა ჩემთან, ამან კი საბოლოოდ გამაცოცხა.

გორნასში განასახიბები ადვილებების ხელით ჩამოწერილი უნაზნარი ანგარიშებს, ნაოლად ვხედავდი ჩემს შვილს და სასამაფრო ცხოვრების უნებურ გაყურებას, ურთიერთობების დასავსას, ვგრძნობდი, ჩემს მომავალ ამკარად სასიკეთოდ სურნისზე ვემუქმებოდი.

იმდენად გაუბრუნებელი რომ გულში ვეგოვებო - ხომ შემთხვევითა, ქალაქისთვის კისრით მოუვლილი ... დახრბნადა არც ისე ადვილი აღმოჩნდა, როცავე მის მე წარმოვიდგინა. მისი სახე რომ არ დამენახა, იძულებული ვახლებდი ღიწმისთვის შემოვივლიდი უნაზნარი. ამან მოულოდნელიდ უპირატესობა მომიანიჭა. ვიდექი სოუზანს შერვს უკან და ველოდებოდი ანგარიშსეულებად ჩავლილი იქნებოდა. რამდენიმე წუთის შემდეგ, როცა მისი სხეული მოღალატე მომეცა, დარწმუნდით, რომ მეგდარი იყო.

მისმა გაღრმავებულმა სახემ და უაზროდ აღმოვივლიდი ელმას ენამ რამდენიმე შემატებდა. სახეს ჩვეულებრივ მამობრივ გამოხატულებების ნაცვლად ვიკავებოდი. ფეხებში თამარტობდა და ვატყავა მთლიანად კლდით და უსისციხლად ვახდა. სხვა მხრივ მეგდარ სხეულს ჩემზე არავითარი შთაბეჭდილება არ მოუხდენია.

ახლა მხოლოდ იმაზე ვფიქრობდი, დანაშაულის კვლი დამეყარა თუ მთლიანი, რომელიც აზროვნების იფეტქტების კოთხეხას გამოვიუზრავდი.

არ ვტყობიდი. დრო საცემისზე შევტევი შენდა. კიდე რამდენიმე წელი და, შეუძლებელი ვიყავი კარხეულად ვიყავი. ვიდექი ამბავს და ვიფიქრობდი, რომ მისი დაწინაურება სოუზანს უპირატესობა კი კისრებში ჩემი გავსი კისრებზე დასახრცილებლად ვიკისრებდი.

გეგვკვლავი ვსარ

ართურ უილიამსი

უნდა ვაღიბოთ, რომ ჩვენი, მკვლავის, ყველაფის რიდი კუშვების შეცდომებს. ურტებს შემთხვევით, ვიკმეცდები ურტებურად და თუ შედეგობაში მივიღებო ვახსნილ დანაშაულთა მოტყობებულ ნუსხას, გამოძის, რომ იგვირი რამ ჩვენ შევიკობოდა.

დღეტეკტური ისტორიების მწერლები რომ მომუშარაგებინა უტყვარი ცნობებით, გადავიწყობდი, ჩემი, როგორც მკვლავის გამოცდებმა, სასამაროზე გამოიტყნა.

ითიქის არაფერი შეჩნდა საწინააღმდეგო პირადად სოუზანს ბრძოლით ვიფიქრო, რომ მამინდა სათუქველი მოსი სიძულებით შეუძლია ვიფიქრო, რომ მამინდა სათუქველი მოსი სიძულებითა. ოღონდ ვატყებოდა ვიყავი მისით და აღბრუნა, დავკვირდებოდა ვიდე. სოუზანი ასე ვატყევი რომ არ ვიყოფილი და სტყვილი ბრძოლითი არ ვატყევი. ის ცილად ვატყევი უფლანდ ტომარას და ეს იყო მისი დასასრულის დასაწყისი.

მეწვენივლი, რომ სოუზანის მომხმობლობამ მეც მთლიან მიმოვიღა, მაგრამ ჩემზე მეტად მისი გულის მონადირება ბრძოლითი - ამ გაურანდავმა უტყვრეკმა შევძლი.

მეწვენივლით მიღებული მცირედი თანხითა და ბრძოლაზე სტყვილით ნაწივით უფლით მან მოხერხა, ქალი თავის მხარეზე გადმობრებინა. რიღსაც ვრისამეტი ვაიცი, სოუზანი მოიხიბლა სტყვის ცქცის უხეში სტყვითა და დამატებული მსკვლით. იმდენად დავატყე ვინცა, რომ ჩვენი ნიშნისა და რაგვად და სტყვლისთან ერთად ვერცხვამი ვატყე.

მას შემდეგ ითიქის წელიწადნახევარი ვაიდა. კაცებზე უნაზნარი კარი ვატყე. ზურბაზე ჩემი იმედი ხელში სოუზანი იფიქრ. როგორც კი ჩემს კანსტრემ შემიგონა და ჩესტყვილით დიანაზე მოხერხებულად მომეწე, ვეკლავარი მომეცა, რაც თავს ვადახდა.

სამარადი ვიფიქრო, არც ვამტყევი მისი ისტორია. ვფიქრობდი, რომ ბრძოლითის უხეში ოღონდ ვატყევი მისი, რომელიც სოუზანმა ჩემს მოტყვლად მომიხმობდა. ლლას ამგვინა, ვატყებოდა მისი ნაწივლობით ვიფიქრო. იმმა და სირადე ბრძოლითა, სოუზანი უფლანდ ატყვინდა მის მამა სახოსამ, ამტყობავ მათგა და ჩემთან ნაწივად. იმედი ქონდა, დავცხმობდი ჩვენი ურთიერთობის აღდგენაში. მან ვერ შეაჩინა, რომ გვევ არავითარი სურვილი არ გამინდა ფეხებში ჩავყვინდობდი. იმ უნაწივო დაღა-

შევი დილით, როგორც ვიფიქრობდი, ადრე ვატყევი და ფრანსმა ჩემს ვიფიქრობდა საცემისაზე შევიკვი.

სამი კისრის შემდეგ ნიშნად მოვიდა ადგილობრივი სამხარეო პოლიციის სტრატეგი ფიქრო. იგი ცდილობდა ვატყე, ვიფიქრო თუ არა ჩამბე მისი ბრძოლითის ადგილობრუების შესახებ. მისი სიტყვებთან ადვილი მისახვედრად იყო, რომ სოუზანს ბრძოლითის გაურანდავებაში შემიღალა წარმოვივლიდი ვიცი ვატყე, რომ მამის ძეგნის იყო გამოხატულებული და ჩემს ფრანსმა წყობისა მისთვის კვლი. ამტყობავ ვატყევი, თორღონ ვატყევი მოეწვენივლი და მოკლავ მოვიკვი წარსულში ჩვენი ვიდე შეუძღვის შესახებ. იმ მომენტამდე, როცა ის ჩემთან მამინდა ფრანსმა და იმედი დამიწევა. ფიქროს დაწინაურებას ანტყვებდა ვიდე. ვატყევი, რომ ვატყევი ამ არ ვატყევი ვიფიქრობდი, რომ მისი ბრძოლითი ვინც იმ დღეს, როცა ოფიციალურად გამოცხადდა მისი გაურანდავება, იმისთვის ვატყევი, რომ არსობის გამოხატულებული ვატყევი და ოფიციალურად ვატყევი. პოლიციის მამინდა შევტყვინდობდი, რადგან ეს საკითხი ფრანდ საწინაო იყო და ჩემი და სოუზანს პირად ურთიერთობის უტყვობა.

პოლიციელს ისიც მოუკვი, სოუზანმა რომ მიმოხევა,

ლია ჩხაიძე

მისი სახელი და გვარია ჯვეთი ართარი. 1941 წელს დასაფლავდა მშვეთში - ართვის ოლქის, შერ-ლის რაიონის სოფელ გულში (თურქეთი). მათ ოჯახს ჩრხადარბაქ (მწიხრებელ) მოიხსენებდნენ და ამ ზედ-მეტ ხსენეს ქართული გვარი ვადაფურავაც, აღარ ახსოვრს. სამაგვიროდ მშვეთსახაეთ თავანკარა, დარბა-ოსილური ქართული.

ბავშვობიდან მისდგამს ხატვის სიყვარული. და უხატავს შშობილი სოფლის სანახები, თანასოფლე-ლები ხატავდა, როგორც ესხატებოდა. არასოდეს ქ-ოლია ხატვის მასწავლებელი. დღევანდელი ართვინში დაუმთავრებია და ოცი წლის ჭაბუკი უმაღლესი გა-ნაღობის მისაღებად სტამბოლს წახალა, სტამბოლის უნივერსიტეტის ხელოვნების ისტორიის ფაკულტეტ-ზე შესულა, მაგრამ უსახსრობის გამო სწავლა მიუ-ტრეკებია და მუშაობა დაუწყო. ვერც სტამბოლში მი-უხრებია ხატვის გაკეთილებების მიღება. ალბათ, ამა-შია სათავე იმ უშუალობისა და გულწრფელობისა, ასე რომ გვგებობავს ჯვეთი ართარის ნამუშევრებში.

კალიაზე მიუყვლი სი-აღალი ნაგებობები: სოფ-ლის შუკა, აჭი-თით ტან-დიცილი, ქართული სან-ღებები რომ მიუყვება, სოფ-ლის მიუდარებ გამართე-ლი წყარო, ჩუქურთმიან მობეჭტ მშედგარი კონტა-ნალია.

ახალგაზრდა ქალი საღვებელს მისჯდომია, მუშაობს, მაგრამ მისი ფიქ-რი შორს სცილდება ამ ენ-ში-მადამის სურათი თი-ლი, გამჭვირვალე ფერე-ბით არის შესრულებული. ქალი ვარისსეფრია, ვარ-დისფერია საღვებელიც და ცველაფერი, რაც ქალს ატრავს, ვარდისფერია მ-ისი ფიქრც. სურათს ჭკვია „ჩვენებური ქალი საღვებ-“

ჯვეთი ართარი

მისი უსწორუბობა

მერე ჯარი, ხავაღდებულ სამსახური. იქიდან დარბაქებულს ვერგალისტიკის უმაღლესი სკოლა დაუმთავრებია, მაგრამ საცილობითი არ უშუშავია. შვიდავლა ითქვას, მწიფობის მუშაობის.

ვახლი სკაურის ბოლოს ძალიდ რთოთი ფა-მის სტამბოლში დიდი ხანავა - უპატრონობა და დაფრდილობა თავმუსაფარი - ავეთა. იგი დღესაც საუკეთესოა თურქეთში. აქ დაუწყო მუშაობა ჯე-ჯანი ართარს და მალე დირექტორის პოსტამდე მი-უწვდია. პარების ჩემო, მოძრაობებული, მუდამ უნ-მამობიანი ჯვეთი დიდ სიბიძისა და სიგარულს უნ-აწილებს ხანავის ბინადრო. ვასაოცარი სულიერი ძალა ტრიალებს ამ კავინდათა ციკში. თავგანწირ-ვამდე შეუღლება სიმართლის, სიცივის დაცვა.

ძალიდ ფრას თავისი ხანავის კარი მამონვე ფართოდ გაულია ცველა გაქრებულისათვის - მუ-სლიმთი იქნებოდა იგი, ქრისტიანი თუ იუდაველი. უფ-რო მეტიც: იმ კარავად მივიღოთ ბავის ცენტრად. სავად ხანავის ორი და სამართლიანი კორპუსები დადეს, შერეით, სინავოვა და ეკლესია აურეშებია, მუდელად და ხასამდე მოუწვდია.

დრონი იცავდნენ და ეკლესია და სინავოვა საწყობებად იქცა. ახლა კი, როცა დირექტორად ჯვეთი მივიდა, ეკლესიაც ამოქმედდა და სინავო-ვაც, ვილაციცეს ამ მოეწონათ და შეუტრეს ახალ დირექტორს, მაგრამ ვერაფერი დააკლეს. „XIX სა-კაურის ოსმალეთის იმპერია უფრო რჯულმწიფრ-ბრები ყოფილა, ვიდრე XX საკაურის თურქეთის რესპუბლიკა“ - ამერი მიიღეს ჭვევანას ჯვეთი ართარმა დასასაუბრებელი და სინდისის თავი-სიულებების რასაცადად მოუწოდა პროგრესულ ძა-ლებს. დაიცვეს კიდევ და დღეს სტამბოლის ძველ ხანავაში ყოველ კვირას სწირავს მღვდელი, ყოველ შაბას ლოცულობს გრძელი მრევლი.

ცხოვრობს ჯვეთი ართარი სტამბოლში. ყო-ველდღიურ საქმეებში ჩაფლულს სახატავად ვერ, თუ არ მოუცლია. სტამბოლი ვერ დაუყვრია მისი ცერადება“ აქ ვერ ვხატავ, ზავხუმლი სოფელში რომ ვარ, იქ კარავა ხატავი“ - ამბობს. დღეს, იქ-მე-შვეთში, დარბა მისი შთავიგნების წყარო: საკირე, ჭკაპარა, წვერისიქითი, კალითაკე ნანქელისი-ხო, გუმულაური, კაკაოვანი, კარნახალი - აი, ის აფილები, რომელთაც ხშირად უბრუნებდა ჯვეთის შთავიგნება. „სოფელში რომ ვარ, ტრიალებოზე ავიდარი, იქიდან საქართველოსკენ ვიყურები და ისე ვხატავი“.

„სოფელში ძველ სახლებს ანგრევენ. მალე აღ-ბრავს ემასორება, როგორი სახლები, როგორი ჭი-ბოსული გვედგავი“ - წუნს მხატვარი და ცდილობს, დახატოს ცველაფერი. აი, სუბალკურ ზონაში მისი

ლით“, თურქეთის ქართველებისათვის „ჩვენებური“ ართარის ნინავა. ასეთად ვარაუდობთა ჯვეთი კარავის ქართველი ქალი - ღამაში, ღამაში, რი-მანტაკეტი.

რთვის ქვითი მოკირწულელ გვირაბში ქალი მი-ლის. ვერობის კვლევები ქართ არის ამომრეხული უსციფრულ რუხი ფერი მატრონის სურათზე. გვი-რავის მათეოხლარბებზე დაფრდილობი ციფითი თალი ესურება. აქა-ქი იმერის სიხვად ვაგებოდა მწიფავ ფერი, მაგრამ მხოლოდ ვაგებოდა, სურათის საფრთხე განწიფილებას ვერ ცვლის ვერობის ბო-ლის სინაღელ მიჩანს. სწორედ მიქცე მიძის მი-ბუღული, ძაბებიანი ქალი. მიღვევს? ვერობა გვი-ღია, სინაღელ შორს არის, ქალი ჯერ შუა გზაშია, მაგრამ უკვე დაღლიდა, ნახიჯი დაძმობილია. უზარ-მაზარი ვერობის ფონზე პატარა ქალი ფიფრა მატრონისა და უსასილის ტიფელს ამძაფრებს. სურათს „ცხოვრების გზა“ ჭკვია.

„ცხოვრების ზამთარ-ზაფხულიც“ ცხოვრების არის მარადილეთ თემას მუხა: გამთარალებული ბუნების სურათს თიღინათი ბუნები დასწრება. მათზე აღმინათა სახეები იკიბობება. სიბერით დაღლილთ, ფიქრითი მზერა მოუკრიათ ბუნების ზედიხისათვის. ეს ზომით მათ აღარ ეხება. აქვეყნის ვაყინი, ქვეყნის ქარიშხალი, ქოლავა, ქვეყნის აუ-კარია მათ მაღალს შულხედ ერთ მარცხვც არ ატაკებენ“. როცა სუ-რათს ხატავდა, ჯვეთის ვერც წაკითხული არ ჭქონდა ილია ჭაკვაყვადის ეს სიტყვები. მერე წაი-თხარდა და მოქრძალებით იტყვის“ მე ამ სინაღელ-ზე არ ამიტანია ჩემი ფიქ-რი, არავს (მხოლოდ) სი-ბერისა და ახალგაზრდე-ლის ჩვენება მინდოდა“.

ვანრული სცენებზე იზიდავს მხატვარს. ჯერ დაუმთავრებელია „ქორწი-ლი მურღულში“, მაგრამ უკვე ჩანს, როგორი დინ-ანობა, ექსპრესიული იქ-ნება იგი: მზიარულ მყე-რიონი, აფრიალებული ბავშვები, აივნად გაღმობ-დგარი ქალბერი, მორცხვად რომ ფერებთან ერთმანეთს და ისე ვადმოსწრებიან მოედანზე ვანაღებულ ფერ-ებს. განსაკუთრებული მღვცვარებით ემზადება იგი „აფციობის“ დასასა-

ტად „აფციობა“ ხომ მისი ბავშვობის მშვენიერი შთაბეჭდილებაა. ჯერ ესეიგებს აცოცხებს. აი, ქალს ტანსაქმელში გამწიფობილი ორი ბიჭი. ესენი „აფ-ციობე“ არიან. ძველმანები რომ აცვიდა და ზანზა-ღაჰა შეუკვია, აყვია“. მათი თანხლებით ახალი წლის ღამეს სოფლის ახალგაზრდობს სიმღერის შეუკვ-ვა შეუკვია. აი, მზიარული პროცესია ერთ სახსონს შერტრებულა. მღერაინ. სიმღერას მუქარით დაასრ-ულებენ: „ანან არ გამოიხვდეთ, ვაყარო იქითა კარ-ში“. გამოუხვდება მასინძელს და გუდაში საკმე-ლებს სოფლის აფიღის“. შორივთელ ხანოვაცეს ცოტა ხანში სურათს დარბ-დატაკი მოუტოვებენ, მათაც დაუწვენებ ახალ წუნს. მერე ისევ დიღამად (ცა-ვა-თამაში, შიღობა, ზოგჯერ - ჩხუბი)...

ეს ხომ იგივე „ქონა“, ჩვენებური „ქონა“, ოღონდ, უფრო არქაული შინაარსით შემორჩენილი! ცხოვრების სტამბოლში ჯვეთი ართარი, მოთე-მენელად ელოდება ზაფხულს, რომ თავისი გემოქმე-დების მასაზრდოებელ წყაროს დატრუნდეს - სო-ფელში წაიფის და ხატოს, ხატოს ცველაფერ, რაც ასე ბრძოფისა მისთვის, რაც ალღელებს, რაც აფიქრებლს...

მერე კი, ღღობომა ქნას, ეღირსოს საქართვე-ლოს სემელოზიანი ცხოვრება. რომ მასზე მოლუ-ცელმა აცვი შეიძლოს „ამეღვლევის მოვლა“.

მერე კი, იქნებ, საქართველოზე „მოცილობის“ ჯვეთი ართარისათვის.

***

122 წლის ფრანგი ქალი ჯინ კალმენტი არ შეიძლება იყოს ყველაზე ხნიერი ადამიანი მსოფლიოში! მას მიეღო 13 წლით გაუსწრო აღმუშაებელ ხუსეინმა, ლივანელმა ფერმერმა. ლივანის ხელისუფლებამ წარმოადგინა საბუთი, რომელიც ამტკიცებს, რომ აღმოსავლელი პატრიარქი ქვეყნიერებას მოეგვინა 1862 წელს და, მამასადაბე, უკვე მიზრდილი ყმაწვილი გახლდათ, ფრანგ გოგონას ჯერ კიდევ საფენებს რომ უცვლიდნენ.

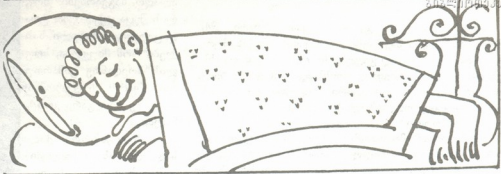
სუპერბრილიანტური ქორწილი აღნიშნეს კალიფორნიის შტატის მცხოვრებლებმა ჯორჯ კურონმა და მისმა მეუღლემ გეინელმა. მათ ერთად 90 წელი იცხოვრეს. შტატისტიკური სამსახურის ცნობით, კურონებს ყველაზე ხანგრძლივი ცოლ-ქმრობა აქვთ მსოფლიოში. ქმარს შეუსურვლა 100, ხოლო ცოლს 98 წელი.

***

სასიყვარულო ტრავმა - მიზეზია მრავალი ავადმყოფობისა. სპეციალისტები ამტკიცებენ: სიყვარულის, პატივისცემის უცაბედი დაკარგვა პანიკას იწვევს მთელ ორგანიზმში. იზრდება წნევა, თირკმელებზედა ჯირკვავი უხვად გამოყოფს სტრესულ ჰორმონებს, ქვეითდება იმუნური სისტემა. ადამიანი ავად ხდება. ამგვარ მდგომარეობას ექიმები „სიყვარულის დეფიციტის“ სნეულებას უწოდებენ.

***

ბრიტანეთის სოციოლოგებმა გამოკვლევებმა ცხადჰყო, რომ ახლადდაქორწინებულთა 65 პროცენტს ქორწინების უკვე პირველსავე კვირას დიდი ჩხუბი და დავიდარება აქვთ ერთმანეთში. გამოკითხეს 40-მდე ახალშეშობილებულიანი. გამოირკვა, რომ ახლადგამომცხვარი ოჯახების 23 პროცენტს შეხლა-შე-

მოხლა აქვთ ერთმანეთში ფულის გამო, 14 პროცენტი ვერ ეგუება ახლადშეძენილ ნათესაობას, 12 პროცენტი კინკლაობს საოჯახო მოვალეობათა განაწილებას გამო. საყურადღებოა, რომ ოჯახური ავილ-მაყალის მიზეზად სექსუალურ შეთანხმებულობას მხოლოდ 5 პროცენტი ასახელებს.

***

ასაკის ზრდასთან ერთად ტვინის წონა იკლებს. ოც წელს იგი იწონის საშუალოდ 1,4 კი-

ლოგრამს, 70 წლისას 1,3, 80 წლისას - 1,2. უნდა ვიცოდეთ, რომ ტვინის წონას არანაირი კავშირი არა აქვს ჭკუასთან. „კომპიუტერი“ ტურგენებს რომ ეკუთვნოდა, განსაკუთრებით დიდი ზომისა იყო - 2,012 კილოგრამს შეადგენდა, ანატოლო ფრანს კი - სულ 1,017 კილოგრამი ჰქონდა.

მერილინ მონროს ტვინი იწონიდა 1,422 კილოგრამს.

თავის ტვინში ორგანიზმის ყველა ნერვიული უჯრედის სამი მეოთხედია თავმოყრილი. იგი 15 წლამდე იზრდება და ყველაზე უკეთ მოქმედებს სწორედ ამ ასაკიდან - 25 წლამდე. 45 წლიდან კი ტვინი დეგრადაციას იწყებს.

***

ზღაპრულ სიზმრად მიაჩნია თავის ცხოვრება „ფორმულა-ი-ის“ ავტორბოლის ვარსკვლავს მიხეილ შუმახერს. „ხანდახან მინდა ვინქმიტო, რათა დავერქმუნდე, რომ სიზმარში არა ვარ... მე მართლაც ვშოულობ ფულს იმისათვის, რაც ყველაზე მეტად მიყვარს ამ ქვეყნად“, - განაცხადა ერთხელ სპორტსმენმა. „ფერარასთან“ განახლებული ხელშეკრულებისათვის გერმანელმა პილოტმა უკვე მიიღო 35 მილიონი დოლარი, ხოლო 1999 წლისთვის ყოველ შეჯიბრებებში მონაწილეობისათვის კიდევ ნახევარ მილიონს მიიღებს. ამიტომ მისი კოლეგები ხუმრობენ: ამოდენა ფულის გულის გამო შეიძლება ვინმეს მონადაც კი მიეყიდო.

ხუსეინმა თვალი დაუყვია არა მარტო კალმენტს, არამედ 114 წლის ქრისტან მორტენსენსაც, გერმანიიდან, ყველაზე უხუცეს მამაკაცად რომ ითვლებოდა მსოფლიოში. ხუსეინი კი, პლანეტის ყველაზე მსცოდნე ადამიანის დაფნის გვირგვინის მფლობელი, განაგრძობს ცხოვრებით ტბობას თავის პატარა სოფელში ბეირუთის მახლობლად 90 წლის მეუღლედ ამჟამად და 93 მემკვიდრის გარემოცვაში.

***

***

როგორც ჩანს, ინგლისელი მწერალს გრემ გრინს, ავტორს რომანი-სა „წიწარი ამერიკელი“ და სხვა ცნობილი ბესტსელერებისა, ძალიან ადრე გამოუმუდავებია ინტერესი შპიონაჟისადმი - ამ საფოთირო ფლირტისა ხვითისადმი“. ჯერ ოცი წლისაც არ ყოფილა, როცა დაკავშირებია გერმანიის საელჩოს და შეუთავაზებია ოქსფორდის გახეთში გერმანიაზე სახობლო ნარკვევების გამოქვეყნება. უხვი გასამრჯელოს, მიღების შემდეგ მომავალი მწერალი ახლა ფრანგებს დაუახლოვდა თურქი. მაგრამ ორეულ-აგენტად ყოფნის ხელი შეუშალა დროებით დაღებულმა სამშვიდობო ხელშეკრულებამ.

უკვე 1941 წელს გრინი ოფიციალურად ჩაირიცხა ინგლისის საიდუმლო სამსახურში, რომელსაც ხუმრობით მოგზაურობის „ყველაზე საუკეთესო ბიუროს“ უწოდებდა. ამ ბიუროს წყალობით იგი მოხვდა დასავლეთ აფრიკას და პორტუგალიაში, ვიეტნამსა და კუბაში, პანამასა და ნიკარაგუაში. აი, საიდან იღებდა იგი შთაგონებას თავისი რომანებისათვის და ახლა ძნელია გაიგო, რა იყო მისთვის უმთავრესი - შპიონაჟი თუ შემოქმედება. ერთი რამ ცხადია: ერთს ხელი არ შეუშლია მეორისათვის.

***

ადამიანს დღე-ღამის განმავლობაში საშუალოდ 8 საათი სძინავს. ასე, რომ ერთ თვეში მას 240 საათი სძინავს, წელიწადში - 2880, რაც შეეფარდება 120 დღეს. ეს წელიწადის თითქმის მესამედიანია.

მთელი ცხოვრების მანძილზე მამაკაცი ამ მდგომარეობაში ატარებს 8640 დღეს, ქალი - 9600. ძლიერი სქესისათვის ეს შეადგენს 24 წელს, სუსტისათვის კი - 27 წელს.

***

ყველაზე პატიოსანი მოხელეები, უეჭველია, იაპონიაში ცხოვრობენ. მრეხლისათვის შეუფერებელი საქციელისათვის, ანდა სულაც დაუფიქრებელი მოქმედებისათვის კიტაკატის მერმა იონჩირო იონომ ბრძანა ქვეშევრდომებისათვის თავი გადაეხატათ. ის კი არადა, მან, 72 წლის მოხუცმა, ამგვარი ეგზეკუცია მოუწყო საკუთარ თავსაც. იცით, რატომ არ დაინდო თავისი თავი? გარყვნილების გამო. მერმა გადაწყვიტა ქალაქში ახლადგახსნილ აბანოში თავად შეემოწმებინა მისი „ბრძოლისუნარიანობა“. და აი, კომისიამ შეიხვდა საშხაპეში და იქ... უკვე ბანაობდნენ ოციოდღე მოუთხველი ქალი.

„მე მოცხველი ჩემი თავის და ჩემი თანამშრომლების გამო“, - დაიდანაშაულა თავი იწომ ანაზღაურულად შესწრე-

ბულთა წინაშე. ამიტომაც ახლა მერის ბევრ მოსამსახურეს საგარცხველი აღარ სჭირდება.

***

დღეს პლანეტის მოსახლეობა ყოველწამირად უადამიანო იზრდება - უფრო ჩქარა, ვიდრე ოდესმე ყოფილა ეს კაცობრიობის ისტორიაში. ყველაზე სწრაფად მოსახლეობა იზრდება განვითარებად ქვეყნებში. როგორც გაეროს მსოფლიო მოსახლეობის ფონდი გვაფრთხილებს, ამან შეიძლება გამოიწვიოს კატასტროფული მოვლენები ჩვენს გარშემო...

წონასწორობა რომ აღდგეს, იგი გვთავაზობს სამი ძირითადი მიმართულებით მოქმედებას: ტრადიციული გათბობის სისტემიდან გადასვლას ბუნებრივ სისტემაზე, ისე თუბზე, როგორცაა: მზის და ქარის ენერჯია, ტყეების გაჩვენისა და მოსახლეობის ზრდის შეჩერება.

***

ინდოეთის დედაქალაქის ზოგიერთ რაიონში მუდამ ქრება სინათლე. აღმანაშენი აღმოჩნდნენ ჩვეულებრივი მაიმუნებიცხოველების მთელი ჯოგი, რომელიც დახეტიალობს მიუდელის ქუჩებში, „ჭრიან“ ავტობატურ ტრანსფორმატორებს, რაც სოჯკერ იწვევს მოკლე გამორთვებს. ერთხელ ასეთი გამორთვა მოხდა პრეზიდენტ შან-

კარა დაილა შარბაშთან, რომელიც უბრალოდ სიბნელეთი არ დარჩა სთამდარიყო ელექტროხაზის წყალობით.

ნიუდელის ხელისუფლება აპირებს დიჭირობანდერლოგები თუქმერთი პატარა „მაგრაძმ“ არსებობს... მორწმუნე ინდოელები მაიმუნებში ხედავენ განახლებულ ღმერთის ხანუშანას და ამდენად, დანაშაულად მიაჩნიათ, რომ ცხოველებს მიაყენონ რაიმე ზიანი.

***

ოქროს ზოდი - შოკოლადის ფილისხელა, რომელიც იწონის 680 გრ. - ამოღებულ იქნა წყალქვეშა არქეოლოგების მიერ ესპანურ გალეონის ჩონჩხიდან. გემი ჩაიძვრა ფლორიდის სამხრეთ-დასავლეთში. როგორც ვარაუდობენ, ჩამირული გემი იყო ნაწილი იმ ქარავნისა, რომელიც 1662 წ. გამოვიდა პავანიდან და დატვირთული იყო განძეულობით.

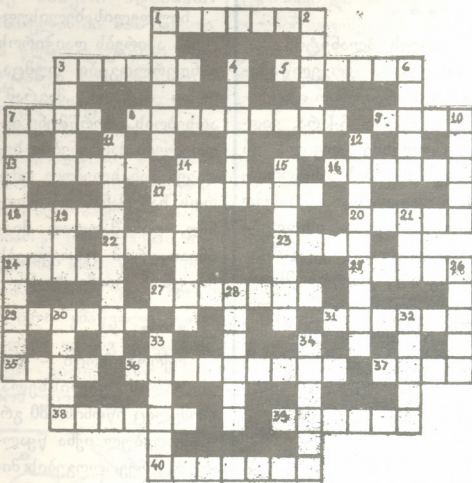
ცხრა გემი დაიღუპა ქარიშხლის დროს. ზოგი მათგანი აღმოჩენილი და შედაპირზე ამოღებულ იქნა წყალქვეშა მაიმუნების დახმარებით, რომელიც კონსტრუირებულია ყველაზე თანამედროვე ტექნოლოგიით და წარმოადგენს კომპიუტერიზებულ აპარატს დისტანციური მართვით, მას შეუძლია იპოვოს, დააფიქსიროს ფორზე და ზემოთ ამოიტანოს ყურძნის კურკის ოდენა საგნებიც.

კროსორდი

მარაზულად. 1. იძულების ზემოქმედების ზომარეობის დარღვევისათვის. 3. ოსტატი, რომელიც ჩარხზე ხისაგან ან ლითონისაგან ჩარხავს სხვადასხვა ნაკეთობას. 5. ოინი, ფანი, ხრიკი. 7. რაიმე შეჯიბრების, კონკურსის ნაწილი, რომლის განმავლობაშიც ყველა მონაწილე თითოჯერ გამოდის. 8. ერთ-ერთი სისტემის პისტოლეტი. 9. ერთგვარი სპორტული შეჯიბრება ავტომობილებით. 13. თამაშუკი, რომელსაც გაუნადღებენ წარმოდგენს. 16. ცხოვრების, შრომის, დასვენების, კვების და სხვ. მტკიცედ დადგენილი წესი. 17. კოლექტიური შუამდგომლობა. 18. არაბთა ხელისუფლების წარმომადგენელი (საქართველოში არაბობა დროს). 20. რაიმე გზის, დისტანციის ცალკეული მონაკვეთი, უბანი. 22. იტალიელი კინომსახიობი. 23. რაიმე ფაქტის დამადასტურებელი დოკუმენტი. 24. ქართველი კინორეჟისორი და მსახიობი. 25. სპორტული თამაშის ხანგრძლივობის გარკვეული ნაწილი. 27. სხვადასხვა თანამდებობის პირის სახელწოდება ძველ რომში. 29. ფარული, ოდნავ შესამჩნევი დაკრინვა. 31. გემის ფსკერსა და ქვედა გემბანს შორის სივრცე. 35. ისრაელში სხვადასხვა ქვეყნიდან ებრაელთა გადასახლების იმიგრაციის პროცესი. 36. სერიოზული უთანხმოება, განხეთქილება. 37. რაიმე საზოგადოებრივი დაჯგუფება. 38. ევროპის სახელმწიფო. 39. პატარა საგუმოგორაში. 40. ავსტრიის დაპყრობის პოლიტიკა, რასაც ატარებდა გერმანიის იმპერიალიზმი პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ.

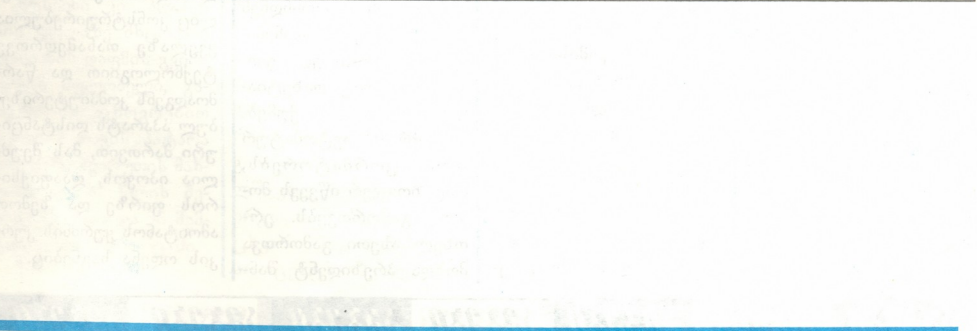
შეკვალად. 1. სინამდვილის ასახვის ხერხი ლიტერატურასა და ხელოვნებაში - უარყოფითი საზოგადოებრივი მოვლენების დაუზოგავი დაკრინვა, გაკიცხვა. 2. შეფის მთავრობასთან მებრძოლი მთიელი პარტიზანი. 3. როზგი, წყება. 4. ცის ქვეშ გამართული დროებითი სადგომი. 6. თბილისის ერთ-ერთი უბანი. 7. გეზნიშანი. 10. სახე, ხატი, წესი. 11. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ბრძოლის ხელმძღვანელობის ხელოვნება. 12. ცხენების გამზენი. 14. ზღვის ყაჩაღი. 15. მხატვარ-კონსტრუქტორის, ტექნიკური ესთეტიკის სპეციალისტის საქმიანობა, სპეციალობა. 19. ომის მოვითალო-წითელი საღებავი. 21. ცეცხლის ანადენი. 24. ფილოსოფიური მოძღვრება მორალის ზნეობის - როგორც საზოგადოებრივი შეგნების ერთ-ერთი ფორმის შესახებ. 26. ამოსაკვლეთ და ცენტრალური ევროპის ებრაელთა ენა. 28. ებრაელთა და ქრისტიანთა „საღმრთო წიგნების“ კრებული. 30. კანტორა, უწყება, სამმართველო. 32. მსუბუქად შეიარაღებული ცენოსანი ჯარისკაცი ან ოფიცერი სხვადასხვა ქვეყნის არმიებში. 33. ხარების ბრძოლა - საციკო სანახაობა. 34. ხაზი, რომელიც წარმოადგენს ნახატის ერთ-ერთ ძირითად ელემენტს.

№78 გამომქვეყნებული კროსორდის პასუხები

მარაზულად: 7. „პერიკოლა“. 8. ვერლობრი. 11. დაირა. 12. დიუმა. 13. ორიონტი. 16. ასკილი. 17. სკოტი. 18. გიშერი. 21. გავოტი. 22. გოგოლი. 23. პასაჟი. 24. სტარტი. 29. ღორენი. 30. კანოე. 31. ამქარი. 35. პესნიჟერი. 37. უნარი. 38. ტესტი. 39. ტრომონი. 40. გლიტიკა.
შეკვალად: 1. დედალოსი. 2. ტირი. 3. გლირი. 4. ვეზირი. 5. სირია. 6. პრემიერა. 9. ფრესკა. 10. პატუტი. 14. კლავესინი. 15. კინორობი. 19. სტავი. 20. კორტი. 25. კოსტნერი. 26. ტაბიკი. 27. ჯორჯია. 28. პრაქტიკა. 32. ფელნი. 33. არელი. 34. გრიმი. 36. ტენტი.

შაჰაზინა ციკლა კავშუპელა

სტამბა „პავკასია“, ტელ: 98-62-41; 98-72-69.

ბადრი სამუშაია-ორამაშვილი.

არიან ტლანტები, ერთბაშად, შეტეორიით რომ მოველინებინან ხოლმე სამყაროს, გამოაშუქებენ თავისი ნიჭის ელვარებას და გამოჩნეულ ადგილსაც იკვიდრებენ საზოგადოებაში.

ასეთი იყო ახალგაზრდა მხატვარი ბადრი სამუშაია-ორამაშვილი. გამოფინება, რომელიც ამ ზაფხულს ბაგშეთა სურათების გალერეასა და ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში მოეწყო, კიდევ ერთხელ ცნაფყო მისი ნიჭის მარაგილობა. ხელოვნების კუშიმარტი დიფესხლები და ბადრის უახლოესი ადამიანები მხატვრის უზაფო შესაძლებლობების მოწმე და თვით-მხილველი გახდნენ.

იყო აღმაფრენა და სისარული, იყო დიდი ტკივილი და მიუხედავად განცდათა ასეთი უთირთობილია, ნამდვილი ხელოვნება მინც ზეიმობდა თავის დღესასწაულს.

- მეტად მძაფრა იმის განცდა, რომ აქ წარმოდგენილი ნამუშევრების ავტორი ვერ ესწრება საკუთარ გამოფინას, - ასე მძაბრთა შეკრებილი ხელოვნების მუზეუმის დირექტორმა, პროფესორმა ნოდარ ლომოურმა, - საერთოდ, სამხატვრო აკადემიის ახალკურსდამთავრებულებს არ ვუთმობთ ხოლმე დარბაზების გამოფინისათვის, მაგრამ ბადრის შემოქმედება გამონაკლისია და ნამდვილად იძლევა ამის საუფქველს. იგი არა მარტო გამოჩნეული მხატვარი, არამედ კარგი მუსიკოსი, სპორტსმენი და რაც მთავარია, საუკეთესო მისწრაფებისა და იდეების ადამიანი იყო.

- ორიგინალური ხელწერა, ახალ ტექნიკურ სახელთა შემოღება, მაღალ პროფესიონალიზმი - ასე დაახასიათა ბადრის შემოქმედება თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პროფესორმა მამია ახობაძემ.

- ბადრი ჩვენი საყვარელი სტუდენტი იყო, საორცად კვილიშვილი პიროვნება, კოლორიტული ჩაცმა ცოცხალი, აშკარად გრძობდა, რა უხდებოდა მის ღამაზ თვალებს. პირველი კურსიდანვე გამოჩნეულ ნამუშევრებს ქმნიდა, აზროვნებაც განსაკუთრებული ჰქონდა, ჯერ კიდევ მეორე კურსზე იყო, როცა შექმნა ახალი ქართული შრიფტი. - აღნიშნა აკადემიის პედაგოგმა როზა ქუჩულიანმა.

ბადრის ნამუშევრებს ასევე მაღალი შეფასება მისცეს და განსაკუთრებული სიბოთით მოიხიენეს: ბაგშეთა სურათების გალერეის ინფორმაციის განყოფილების გამგე მარინა თბორიძემ, ხელოვნებათმცოდნე გიორგი ლალი-აშვილმა, სურათების გალერეის დირექტორმა ლია გორცამემ, გალერეის დირექტორის მოადგილემ გურამ ქავთარაძემ...

- რაოდენ დახანანია ნიჭიერი კაცის ბები. ცხოვრება გრძელდება სულიერი იმპულსებით, პირადი მაგალითით, მშვენიერებისადმი სწრაფებით, ნიჭიერებით. ვველაფერი მინშენლოვანია, სასწავლო ნახტლიდან დაწყებული, წმინდა გეოგეტრიულ ასომთავრულ შრიფტამდე. უმნიშვნელო დეტალიც კი მხატვრულ იერს იძენს, ვველაფერი სიფვარულითაა გაკერებული, სისახლით... კუშიმარტივად, ენება ქუედებისა, ძიებაშია... ბადრიმაც აშენა საკუთარი შემოქმედებითი სახე რუდუნებით, შრომით, კვეენისადმი, იმ გარემოსადმი სიფვარულით, საღაც დაიბადა და იცხურა - ჩაწერა შთაბეჭდილობათა წიგნში „იხივერი გალერეის“ გენერალურმა დირექტორმა, სახალხო მხატვარმა თემო გოცაძემ.

ბეგრი, ძალზე ბეგრი საქები სიტყვა ითქვა და დაიწერა მაღალნიჭიერი მხატვარ ბადრი სამუშაია-ორამაშვილზე. ადამიჩრეული მხატვარი“, აღილი ხელოვანი“, „მოციმციმე ვარსკვლავი“ და კიდევ მრავალი მზგავსი ეპითეტით შეფასეს მისი შემოქმედება.

ბადრის დედად, ქალბატონმა ლიანა ლინდარძიმ ტკივილით მოიგონა მისი ბავშვობის წლები:

- ბადრი პატარაობიდანვე საორცად მოკრძალებული, თაფმდაბალი და საკუთარი თავისადმი განსაკუთრებულად მომიზინი იყო. გამოფინების მოწმობაზე უარს ამბობდა: - რა მენჭარება, მაგის დროც მოვაო!... იცხვდა ხოლმე. ცხრა წლის იყო, როცა მისი ნახატები ცნობილ მხატვარს კლადიმერ კანდელაკს უჩვენე: - ეს დასრულებული მხატვარი ყოფილა, ამას რაღა უნდა ასწავლინო!... - თქვა და თავისი ერთ-ერთი ნახატი აჩუქა.

აკადემია გამოჩველისის სხიით ერთი წლით ადრე დაამთავრა, დატოვეს ასპირანტურაში. მანამდე კი ზ. ფალიაშვილის სახელობის მეორე სამუსიკო სასწავლებელში სწავლობდა. დაეფულა უცხო ენებს, იყო მწეანე ქამრის მქონე სპორტსმენ-კარატისტი, ჰადრაკმაც დიდ მოძაველს უწინასწარმეტყველებდნენ, მაგრამ ვველაფერი ეს მისთვის გატაცება იყო, ხატვა კი - მოწონება, სიცოცხლე. 500-მდე ნამუშევარი დატოვა, კიდევ ბევრს შექმნიდა, რომ დასცლოდა...

არაკაცის ხელით შეწვდა მისი ღამაზი სიცოცხლე. სამარიალდამცავები კი დღესაც დუმან.

ბადრის სიცოცხლე კი მის ნახატებში გრძელდება და კიდევ არაერთ გამარჯვებას იხეიმებს. კუშიმარტი ხელოვნება უკვადვი.

